

Lató

2023. november
XXXIV. évfolyam
11. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:
MARKÓ BÉLA
(1989. december – 2005.)
GÁLFALVI GYÖRGY
(2005. december – 2007.)
KOVÁCS ANDRÁS FERENC
(2008. január – 2019. május)

Tiszteletbeli szerkesztők:
KOVÁCS ANDRÁS FERENC
LÁNG ZSOLT

Főszerkesztő:
Szerkesztők:

VIDA GÁBOR
ANDRÉ FERENC
CODĂU ANNAMÁRIA
FISCHER BOTOND
SZABÓ RÓBERT CSABA
MOLNÁR ROZÁLIA
SZÓCS KATALIN

Tördelőszerkesztő:
Korrektor:
Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

- PUROSZ LEONIDASZ:
Mi, akiknek könnyű gyerekkorunk volt, (Vers) ■ 5
- ÁDÁM SZILAMÉR:
Fehér medve (Novella) ■ 6
- KÁLLAY ESZTER:
mese az erős lányról; ma én alszom tíz perccel többet; rászorul;
szemtanú (Versek) ■ 10
- ZECK JÚLIA:
Szintén anyám (Novella) ■ 15
- AYHAN GÖKHAN:
Infúzió; Programvers (Versek) ■ 19
- SIMON EMŐKE:
Bocsánat (Regényrészlet) ■ 22
- BALOGH ENDRE:
Árulások láncolata; Mészhéj (Versek) ■ 40
- GERZSENYI GABRIELLA:
Amikor kicsi voltam; Kultúra (Novellák) ■ 42
- NAGY KINGA:
Felhők (Versciklus) ■ 49
- POMÁZI ADÉL:
Egy jósnő vallomásai (Regényrészlet) ■ 57
- POLGÁR ANIKÓ:
A Gorgó támad; xxx; A váza hasa alatt (Versek) ■ 68
- BÁNKÖVI DOROTTYA:
Kincses tejfogak (Novella) ■ 70
- SÁNTA MIRIÁM:
A keselyűkért (Vers) ■ 82
- ILARIE VORONCA:
Ulysses (Részlet; Balázs Imre József fordítása) ■ 84

FÓRUM

BALÁZS IMRE JÓZSEF:

Ulyssesek az 1920-as években: a Voronca-változat ■ 85

SÉTATÉR

JAKABFFY TAMÁS:

Visszafogás ■ 89

NÉZŐTÉR

KÖLLŐ KATA:

Otthon... vagy dráMA? (A 14. dráMA fesztiválról) ■ 99

TÉKA

KOVÁCS PÉTER ZOLTÁN:

Kilenc oldallá tömörített életek (Darvasi László:
Az év légiutas-kísérője) ■ 103

LÁTÓHATÁR

MÁRTON LÁSZLÓ:

Tévkecske, pusztafügepálinka (Johanna Sebauer: *Nincshof*) ■ 107

TALÁLT VERSEK

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY:

Az éj és a csillagok; Tartózkodó kérelem ■ 110

NÉVJEGY

SÁNTA MIRIÁM ■ 111

MI, AKIKNEK KÖNNYŰ GYEREKKORUNK VOLT,

most az ajtóval piszmogunk,
mint a megalázottak.
Otthon vagytok, nem figyeltek minket.
Ezért piszmogunk vele.

Befelé nyílik, és mi kifelé toljuk.
Eltéveszthetetlen, és mi eltévesztjük.
Nem először.
Nem is tizenkettedjére.

Mondjuk, hogy épp tizenharmadjára.

És ekkor motyogunk valamit,
amitől a gyomrunk összeszorul,
mert velünk eddig soha, de
soha nem beszélt így senki.

És elejtünk egy gondolatot,
vagy inkább ijedten lökjük el,
mint fogadott kiskutyát,
ha kezünkbe harap.

És gyanakodva nézzük.

Nem úgy, ahogyan a plafont
néztük régen, mit mesél a penész,
ötlet és szomorúság nélkül,
hanem gyanakodva nézzük.

És felfűtjük a nyaralót,
és eltűnünk egy hétre.

De úgy eltűnünk, hogy az
varázslatszámba megy.

És állunk a sárban, mint egy léc.

Elképzeljük, hogy figyeltek,
hogy felfigyeltek, és a hívott
számon előfizető nem kapcsolható.
Eldobott gondolat a sárban.

Hogy autókönvojjal indultok értünk,
erős szívveréssel, néma villogással.
Nézzük a gumicsizmánk orrát.
Mondjuk, hogy kaján mosollyal.

Mondjuk, hogy épp ideje volt.

FEHÉR MEDVE

1.

A villamosok egyenletes éneke a kanyarokban meditációs zene. Szalad a villamos, reggel van, siet. Az egyenes szakaszhoz érve örülten gyorsul, az ablakon át az előző kocsit nézve, mintha mindjárt felborulna. Szinte hihetetlen, hogy onnan nézve viszont éppen te zötykölődsz ennyire veszettül, miközben alig érzel belőle valamit, csak a darabos karcolást, és a keresztveződések görögjeit. Mély fékezések és gyorsítások minden reggel.

2.

A megálló teli emberrel. Eddig nyugalom volt, egy fél utcányit sétáltak, most viszont a Down-szindrómások könnyedén képesek elvegyülni a várakozók tömegében. A fejük sem látszik ki a magas környezetből. A kísérők folyton szemmel tartják őket. Senki ne kóboroljon el. Picit előrefurakodnak, elnézést, mondják mindenfelé, csak hogy ne roskadjon rájuk a magas embertömeg. Zakatol a villamos, ahogy beér a megállóba, nincs sok idő felszállni, sípol az ajtó, majd záródik.

3.

A villamos az út legtrükkösebb része. Heten vannak a két gondozóra, három pár és egy magas magányos. A közeli cukorkagyárba mennek dolgozni, de a villamoson képesek elkószálni. Mind a biztonságot keresik. Egyik csak ablak mellett tud utazni, másik csak akkor, ha fogózkodik, van, aki csak egyedül szeret ülni, van, aki nem is tud állva. Mind középkorúak. A belefáradt gondozó fáradtan nézelődik. Most is idegesen pillant végig a rábízottakon, hogy mindenki a helyén legyen. Egyre kevésbé érzi magában az erőt, hogy folyamatosan figyeljen, hogy mindig ott legyen, csak valami bajt ne csináljanak, mondja mindig magában, csak ne maradjon el senki, mert nem lesz ereje begyűjteni. A magányos megint elkószált. Most nincs türelme utána menni. Csak néhány megálló, néha örökkévalóság. A jókedvű csitítgatja a hangos párt. Még fiatal és lelkes, gondolja a belefáradt, ha nem azon aggódik, hogy mi lesz velük, ha már nem jönnek újak. Az emberek félnek tőlük. A belefáradtat az is zavarja, hogy az emberek úgy tekintenek a gyerekekre, mint valami fertőzőkre. Ha felszállnak a villamosra, sokan a

másik végébe futnak. Egyszer látta, ahogy egy férfi az érkezésük után a következő megállóban leszállt, majd előrefutott és felslisszant a következő kocsiba, és az üvegen át úgy nézett vissza, mintha romlott halat reggelizett volna.

4.

A belefáradtnak a sok szabadkozásból is elege van. Bocsánat, nem csinál semmit, bocsánat, muszáj kapaszkodnia, ne haragudjon, le kell ülnie, nem érzi biztonságban magát, elnézést így, köszönöm úgy. Most mindenki leült, a magányost sehol nem látja. A jókedvűre néz, már szavak nélkül megértik egymást. Ott van hátrább, inti, végül csak leült. Csak ne maradjon rajta.

5.

A magányos nem találja magát. Leül, feláll, kicsit hátrébb megy a többiekhez, majd vissza. Ismét leül. A villamos valahogy mindig kikökkenti az életéből. A többiekre néz, mindenki párban, ő egyedül. A kocsit meg tele szép nőkkel. Félnék tőle. De van, aki rámosolyog. Nem tudja kifejezni, mi van benne, nem tudja megfogalmazni, csak valami mélyről jövő pezsgést érez, és fájdalmat, minden áldott reggel a villamoson. Azt nem tudja megfogalmazni, hogy szerelmes ő, minden nőbe. Látja a társait, ahogy ölelik egymást, és nézi a nőket, akiket ölelne. Az óvónőktől minden reggel megkapja: nem nyúlkalunk. De úgy érzi, az életét is elcserezné egy érintésre. Most is nyugtalan, küzd. Nem szabad, meg lett tanítva neki. Leül, feláll. A fehér medvére próbál gondolni, ezt tanították a tagadás mellett. Nem megy. A villamos megállóhoz közeledik, a nő, aki mellé letelepedett, indul, az ajtóhoz megy, ő követi, elfordul, és amint nyílnak az ajtók, és mihelyt a nő lába elmozdul, a magányos kinyúl, megérinti a nő könyökét, és elfordul. A nő észre sem vette. Gyönyörűség tölti el, és félelem. Nem szabad, meg volt mondva neki, és mire felnéz, már a belefáradt gondozó áll mellette, mit mondtam, szűri ki a foga között, ő pedig ismét leül, a fejét fogja, ökölbe szorított kezével a homlokát üti. Az örökkévalóság gyehennáján ég ilyenkor. A megállóban megkavarodik a villamos közönsége. Azt kívánja, bárcsak soha ne kellene leszállni, újabb nők, újabb szerelmek, újabb büntudatok. A tömzsi óvónő visszaült a helyére, a magányost figyeli, a jókedvű csak int.

6.

Egy nő ül le mellé. Nézi, elkezd olvasni. Fel-felpillant a könyvből. A magányos addig nyújtózkodik, hogy lába hozzáér a nő harisnyás lábához. A nő elhúzódik, rápillant, és rámosolyog. Majd meghasad a magányos szí-

ve, mintha a világ húzta volna el a száját. Nem szabad, mondja magában, nem szabad, elfordul, a fehér medve szétporlad a szemei előtt, nem tud mit kezdeni az égető készlettel, úgy érzi, ha nem érintheti meg a nő barna harisnyáját, abba belehalna, az öklét a fejére szorítja, visszanéz a nőre, medvét próbál odaképzeltetni, a nő olvas, de a visszafordulást észreveszi, újra rámosolyodik, ordítani tudna, ismét megállóhoz közelednek, de a nő nem mozdul, a fékezési energia áttöri az akaratát, egyik kezét elsimítja a nő térdén. Elfordul, és a fejét üti.

7.

A jókedvű lép most mellé, megfogja az ökölbe szorult kezét, elnézést kérünk, mondja nő a nőnek, semmi baj, válaszolja, a családban is van, és keserű mosolyra vált. Becsukja a könyvet, és kérdez, hogy hová mennek, honnan, a magányos pedig ül, hallgatja a nő hangját, és ezen a kellemesen meleg duruzsoláson szól majd egész nap a cukorka hozzá, valami édes ködön át. Majd még egy lassítás, és itt ők is leszállnak. A párokat összegyűjti a belefáradt, a jókedvű is elköszön a nőtől, az ajtóhoz indulnak, és eltűnnek a cukorkagyárhoz vezető rózsaszínű úton minden nap.

MESE AZ ERŐS LÁNYRÓL

tudtam, hogy most fog történni, mindenkit
elküldtem. otthon voltam. beültem a kádba.
a fűgák színe szürke, a csempe
fehér. növényeket tettem magam köré, cserépbe.
az egyik földjét kicseréltem, mintha
csak ágyat vetnék, közben
már kezdődtek a fájások.
magamat is megleptem, hogy élveztem
az egészszet. a zöld levelek, szövetségeseim,
türelmesen nőttek.

azon gondolkodtam, hogy milyen jó most,
nem engedem, hogy
nézzenek. a bábáknak – félig szándékosan – későn
szóltam, akkor értek ide, amikor már
megszületett.
a felső szomszédtól induló ázás fölöttem
borult virágba, mint eleven tavasz.

életemben először nem néztem, csak
éreztem magam.
fehér volt a fal, és ki is mondtam hangosan,
az idő színe barnásvörös.
a nagy erő fájt. nem mertem megmutatni senkinek,
alig ismertem meg magam benne, és féltem,
hogy mindenki idegennek látna miattam.
a beázást gyorsan javították, a biztosító kifizette.
ez később szomorúvá tett.
rajtam kívül egyedül a lányom érezte az erőt, amivel megérkezett.
egyéves kora előtt fel-alá járkált,
magabiztosabban,
mint én valaha.

MA ÉN ALSZOM TÍZ PERCCSEL TÖBBET

a törmelék tövében felnőhattünk,
gödör a vállad ívében. erőm írni nincs.
máshoz sincs erőm, csak írni.
kapaszkodom beléd,
a kisbaba pedig belém.

éjjel lassan keresem bőrödöt a bőrömön.
összehúzott szemmel lépünk ki homályos
reggeleken, rutinos táncmozdulatokkal kezdjük
a napot. a nap melege a bőrödön egy hűvös szobában, ha
bevillan, megtalálom a kezéd az autóban.

miután megszületett, mindenre téged kellett kérjelek.
hadd menjek el zuhanyozni, hadd ihassak egy teát,
hadd tartson szünetet a mellkasom, ami emelkedik és süllyed,
egy apró tüdővel azonos ütemben.
ez a fokú kiszolgáltatottság megijeszt, arra késztet,
hogy behúzódjak a csigaházba, aminek a kérge meleg,
a belseje hideg.
mezítláb fekszem a takaró alatt, fáradtságba
burkolózva. bátorítasz, hogy emeljem fel a szélét.

mélyen beivódtunk egymás cselekvéseibe.
mennyi
kítetttség van abban, hogy a kezéd végigkövette az összes
kontrakciót. vagy csak én szégyellem bevallani,
mennyire félttem tőle, hogy így láss.
a három köztudottan páratlan szám, és mi lesz, ha valaki kimarad.

a kiszolgáltatottság hozta magával a haragot mint zászlót,
amit rossz helyen, rossz időben próbáltam kitűzni. harag
a csuklyásizomnál, a szemhéjam mögött, de tévesen irányítom
feléd. kéznymok alszanak velem a hideg ágyban.

egyszer azt mondtad, az elképzelhető legszebb
randink volt, amikor az első láz alatt
próbáltuk beadni a kúpot a vörös és kiabáló
csecsemőnknek.

ami hiányzik,
villák és kések és beszélgetés zaja, a ráérősség luxusa.
hogyan olyan lassan vehessük le egymásról a ruhát, amilyen
lassan szeretnénk.

ha megtalálom este a bőröd,
tudom, hogy érti az enyém.
ahogy hozzá beszélsz, csodálom a hangod.
amin az összes gyengédséget valaha hallottam.
ahogy beszélgették, széttörik és felolvad bennem egy csont,
amit korábban keményre növesztettem, hogy megvédjen.

még mindig érzem a hiányt, abból nőtt ki ez
a növény, amihez hasonlót nem láttam,
amit nem akarok kontrollálni.
az egyik utas a két legfontosabb mellett.

fogyomok a mellemen, a kezed régi helyén. megosztjuk
magunkat egymáson kívül valaki mással is, aki vidáman
néz ránk, nem érti, mit szakított félbe, mert amit elkezdett,
nagy erővel éli.

valaki, aki túlő rajtunk, mintha a cserépből nyílna az
ég felé, átszakítja a plafont, az összes felhőt könnyedén
választja szét, de kéri, hogy közben fogjuk
az egyik kezét. felváltva. ma én alszom tíz perccel
többet, holnap te.

megkérdeztem a lakásunk tárgyait, milyenek látnak
minket. halkán adták vissza az érintésed.
tej egy homályos edényben, kenyérmorzsák
és félig hámozott, ráncos bőrű zöldségek,
az alma héja akár a hasamon maradt nyomok.

a felszínen minden szanaszét,
de a hármunk íriszében kristálytisza
zöld-barna, kék, kék.

RÁSZORUL

az ügyfélszolgálati e-mailezésbe elkezdtem
belecsempészni a verseimet.
a team leadem nem örült. azért kapta meg
ezt a munkát, *anyuka*, mert
ez csak négy óra, home office, és ne haragudjon,
látszott, hogy rászorul. (számlák vagy étel,
ahogy mondani szokták.)

és nincs is benne semmi felelősség. lényegében otthon
ül, és kávézik. pont, mint mikor otthon volt a
gyerekekkel.

de a versek beszivárogtak. mintha valami szorítaná a csuklóm.
rászorul. ha elküldök egy verset, enged egy kicsit.
az ügyfélszolgálat másik oldalán ülőket is
az feszítette, ami engem. miért ilyen az életem?
küldtük egymásnak, egyre versszerűbben.

igaz mondatokat írtam le nekik, ez ritkán sikerül. a nyelvemet
nem beszéltek, de elkezdtek versbe tördelni
a kéréseiket, és rájöttem, hogy ezeket
akár közölni is lehet.
az anyagi gondjaimat nem oldottam meg.

SZEMTANÚ

a számat peckelték fel először, a számat,
leblokkolt, hogy nem tudok kiabálni,
kívülről láttam, és kértem
magamat, 'kelts fel'.
föld ömlik rám, föld, föld, föld,
föld, néma föld. magam szemtanúja
leszek, ha üres a láthatár,
mint egy fa, évtizedekről adok számot.

mikor kezdődött?
kicsi voltam, és láttam,
és elkezdtem szavakat írni az ujjaimmal
a szék támlájára, minden tárgyra,
amit érintettem.

azóta nem álltam meg egy percre sem.
nem beszélek, csak írok, mert azt csöndben is lehet,
üvöltés nélkül,
mint az igazán jó gyerekek.

SZINTÉN ANYÁM

Tele van a lakás ruhákkal. Sűrűn függnek egymás mellett az állványokon válogatás nélkül. Szoknya, nadrág, kabát, póló, ingek, sálak, kosztümök, midi és hosszú szoknya, hosszú és rövid ruha. Mint egy színházi jelmeztár. Ömlesztve az összes kor, stílus, fazon, különböző méretben. Némelyik ruha teljesen új, épphogy levágták róla a címkét, és van, amelyik már évek óta foszladozik a vállfán. Alig lehet elférni a sorok között. Asztal nincs, fotel nincs, kanapé nincs, van egy-két tonettszék és egy matrac, amin alszom.

Ezeket a ruhákat nem veszem fel. Egy alacsony fiókos szekrényben tartom azt a pár darab fehér pólót és farmernadrágot, amelyeket hordani szoktam. A kávézóban, ahol dolgozom, ez a legkényelmesebb viselet, és amúgy is, mindenki más is így öltözködik.

Fel kell hozzak a pincéből egy adag ruhát, amit nemrég szereztem. Vajszín, drapp, fehér, törtfehér, halványbarack, mályva. Egyenes vonalak, kevés kivágás.

Visszafogott elegancia, mondaná anyám. Így kéne öltözni neked is, szintén anyám.

Az új állványt már megvettem, de még nem állítottam össze, valahogy be kell férjen a fürdőszobába. Máshol már nincs hely.

Nagy szemeteszsákokat cipelek felfelé a lépcsőn tele drága ruhákkal, selymes anyagokkal. Mire felérek a másodikra, a körmöm átllyukasztja a vastag műanyagot. Három zsák ruha egy állványra, és sohasem fogom hordani őket.

Munka előtt mindig sétálok egyet. Egy terasz alatt minden nap megállok. Regényes, bohókás kis mesekuckó, micsoda szépséges boszorkány lakhat itt, gondolom minden alkalommal. Az egész növényvel van befuttatva, a levelek között színes égősorok. Sehol nem látom az épületet, olyan, mint egy burjánzó növénytest a szürke betonon, egy oázis az egyenteraszok sűrűjében. Látok még egy csepp formájú hintaszéket. Könyveket és színes takarót képzelek bele. Sosem láttam senkit se kijönni, se bemenni, vagy épp csak leülni vagy felállni.

Nem jeges lattét készítettem annak az undok szóke csajnak, aki mindig a babakocsijával tolakszik be a kis kávézóba, mert fél egy pillanatra is kint hagyni a gyereket, hanem jeges kávét fagyival. Csinálhatom újra az egészséget, mert persze hogy tejérzékeny a kis drága, és még véletlenül sem tudja meginni. Közben abban reménykedem, hogy nem ő és a kis családja bitorolja

azt a kívánatos teraszt, ahová a gondolataim vándorolnak egész nap. Arra is megkér, hogy vigyem ki neki a kávé, mert babakocsival van, és nem tudja kiegyensúlyozni a tálcát a kávéval és közben a babakocsit is tolni. Így mondta, hogy nem tudja kiegyensúlyozni. Én meg kénytelen vagyok mosolyogva eleget tenni a kérésének, mert még engem tartanának szarfejnek, ha nem segítek egy kisgyerekes anyukának. Alig várom, hogy kiguruljanak a folyton gügyögő kölykével. Istenem, de cuki, mondja mindenki, én meg alig tudok mosolyt erőltetni az arcomra.

Hiába szívtam el majdnem egy doboz cigarettát a virágos terasszal szemközti járdán, és hiába vártam ki, hogy felkapcsolódjanak a fények, nem jelent meg senki a teraszon.

Vannak tárgyak, amik leesnek a magasból, a panelek ablakaiból. Eszembe jutott, hogy kiállítás kellene csinálni belőlük. Sokáig elnézem ezeket a betonon. Le kéne fotózni, hazavinni és kitalálni valami fenszi, érzékenyítő címet neki, akkor biztos befogadná egy menő galéria. Panelsorsok, tárgyiasított életek, elveszett történeteink, kínálkozó nyomor – például.

A Vörösvári úton láttam meg, éppen a zebrán ment át a Spar irányába. Gesztenyebarna, göndör haja lazán feltűzve, néhány rakoncátlan tincs így is kibújt a hajtű alól. Laza, enyhén gyűrött trapéznadrág volt rajta, fölötté spagettipántos top, aminek az alja be volt tűrve a nadrágjába.

Laza elegancia, sulykolta anyám.

A vállát egy hosszú, rojtos, fekete-barna-fehér mintás lebernyeg takarta. Irigylésre méltóan lebegett utána, ahogy enyhén hátradőlve nekitámaszkodott a levegőnek. A tartásában könnyedség volt, és a szabadságnak egy olyan íze, amit én sohasem ismertem. Követni kezdtem; figyeltem csípőjének hullámzó mozgását, laza kézmozdulatait, büszkén felvetett fejét, kidomborodó melleit, duci bokáját, ami kikandikált bő nadrágja alól. Úgy mozgott, mint ha táncolna. Bizseregni kezdett a szám, egy ideg ritmusosan rángatni kezdte a szemhéjam, aztán a bizsergés beterítette az egész arcomat, kipirultam, és csengeni kezdett a fülem. Kezdődik, gondoltam. Közben a lány eltűnt. Minden reggel munka előtt ugyanabban az időpontban, ugyanott vártam, hogy megjelenjen.

Az egyik szabadnapomon ebédelni mentem a kedvenc ázsiai étterembe. Az utcára néző ablakhoz ültem, evés közben végig egy elszáradt madáretetet figyeltem, ahogy átgázol rajta a bicikli, rálép valaki, kicsit arrébb rúgják, a lábára fut egy roller, majd egy motoros futár megállva kettészeli a már amúgy is szétfoslott testet.

Egy Barbie-arc állt előttem a minap, fagyis kávéért kért, és rám mosolygott. A legjobban az rémiszt, ahogyan azok a kiüresedett, tompa fényű sze-

mek megbújnak a beavatkozások között, itt-ott összefoldozva a bőr, mint a boncmester asztalán a halottak arca, a temetésükhöz sminkelve.

Bejött a kávézóba. Azonnal odanyomultam a pulthoz, hogy nálam vegye fel a rendelést. Jeges lattét kért sima tejjel. Végre valaki! Rendelt hozzá még öt burgonyás pogácsát és egy pozsonyi kiflit. Felajánlottam, hogy kiviszem neki, ha kint akarja elfogyasztani, de nem akarta, megköszönte, és kiment.

Szeplős az arca, és kicsit vöröses árnyalatú a haja, nem használ rúzszt, csak egy kevés szempillaspirált és bronz árnyalatú szemhéjfestéket. Narancsszínű, selymes, laza blúz volt rajta, trapéz farmer, bőr szandál, hosszú, rézszínű csavart fülbevaló, egymásba kapcsolódó növénymintás karperec és egy vászonszatyor valamilyen versidézzel az oldalán. A burjánzó terasz jutott róla eszembe.

Az ablaküvegen keresztül épp láttam, ahogy lassan beleereszkedik az egyik pihenőszékbe. Reméltem, hogy nem valamelyik gyerekek által összefagyizott ocsmányságba sikerült beleülnie. Elindult a bizsergés a számtól indulva, és az egész testemben éreztem egy enyhe, fázáshoz hasonló finom remegést. Hagytam elmenni, már tudtam, hol lakik, és tudtam, hogy vissza fog jönni ide, mert hátranézett az utcáról, keresett valakit a tekintetével, és mikor meglátott, elmosolyodott.

Kiürítettem az egyik ruhaállványt, amelyik tele volt molylepkékkel és apró lyukakkal csipkézett ruhákkal. Ezeket összehajtogattam, és levittem a pincébe. Kinyitottam az ablakot a szobában egész éjszakára. Vékony sávban süt be a nap alkonyatkor, aztán lassan halványodik. Mindig próbáltam elkapni azt a pillanatot, amikor éppen eltűnik, de valahogy sosem sikerült. Abban a szobában halt meg anya, talán éppen alkonyatkor, amikor lassan alszik ki a fény. Megvan még az a sötétbarna tömörfa szekrény, amelyben a ruháit tartotta, az ajtóban van a kulcs. Azóta nem nyitottam ki.

Megállt a kávézó előtt, de nem jött be. Csak állt. Hosszú ruháján narancssárga, barna és halványzöld növények fonódtak egymásba, fején ugyanabból az anyagból egy pánt, amely felfogta dús haját. Körbefordult, mint ha divatbemutatón volna, és akkor pillantottam meg, hogy a háta szinte teljesen szabadon van hagyva. Csak egy vékony zsinór futott keresztül a háta közepén vízszintesen, ami összetartotta a ruha két oldalát, hogy le ne csússzon a válláról. Szívdobogást kaptam, megijedtem, hogy mégis lehull róla a ruha, lemeztelenedik, és én elveszítem az érdeklődésemet. Nem tudtam folytatni a munkát. Szünetet kértem, és kiléptem hozzá. Csak ennyit kérdezett: „Este? Itt?” Aztán hátat fordított, és könnyed léptekkel elindult a játszótér irányába.

Laza elegancia, mondaná anyám. Az ízlés a fontos, nem a pénz, és szintén anyám.

Elfelejtettem megkérdezni, hogy pontosan hánykor este, úgyhogy már hattól kezdve ott köröztem a parkban, hogy felbukkan. Fél tízkor két hajléktalannak látszó részeges fazon elfoglalt egy közeli padot, egyre hangosabban kezdtek beszélni, aztán az egyik felállt, és heves, nagy gesztusokkal magyarázott érthetetlen, hörgő halandzsanyelven. Akkor fordult rá a hajléktalanok mellett futó ösvényre. A ruha ugyanaz, de a fejpánt nem volt rajta, a haja kiengedve lobogott. A közelembbe érve megpuszilt, mintha ezer éve ismernénk egymást. Belém karolt, így sétáltunk csöndben egy keveset, aztán megkérdeztem, hogy a növényektől burjánzó teraszos lakásban lakik-e. Ott lakik. A testembe mintha egy méhraj költözött volna, felbolydultak a sejteim. A fülem sípolni kezdett, aztán meg mintha egy vonat zakatolt volna a fejemben. Ő közben beszélt, fogalmam sincs, miről, de a hangja olyan volt, mint egy karácsonyi csengő.

Miért nem veszel fel végre valami nőies ruhát? Ebben a farmerban úgy nézel ki, mint egy tehén, mondaná anyám. Bezzeg Adélka mindig milyen csinos.

A nevét sem tudom. Megkérdeztem, és ő, hogy szólítsam Enikőnek. Akkor Enikő, nekem mindegy, csak úgy elszakítanám már azt a zsinórt a hátán. A teraszos lakás felé kanyarodtunk, a színes égősor felkapcsolva, és mint kiderült, napelemes, hát persze. A második emeleten lakott, felfelé én mögöttem a zsinórt néztem, amit, ahogy belépünk az ajtón, le fogok tépni. Úgy hullott le róla a ruha, ahogy az ablaküvegen túlról elképzeltem. Egy pillanatra megállapodott a csípőjén, aztán lecsusszant a földre. Fehérnemű egyáltalán nem volt rajta, csak az a bántó csupaszság. Temérdek egyenletlenség és bőrhiba. Anyajegy a jobb fenekén. Barna foltok, narancsbőr, deréktáji zsírpárnák. Erre pont nem voltam kíváncsi.

Nem a ruha teszi az embert, mondaná anyám.

Hát nem tudom. Kicsit fogyni kéne, és mozogni, gondoltam. „Nem jössz ide?” – kérdezte. „De igen” – mondtam.

„Fiskars professzionális pengekes erős igénybevételhez.”

Ahogy meztelen melleivel felém fordult, elvágtam a torkát a snitzerrel.

Szerencsére a ruhája nem lett véres, fel tudtam venni. Kiültem a teraszra. Találtam ott egy csomag Virginiát. Ringatóztam bódultan a csepp formájú hintaszékben, eregettem a füstöt, és arra gondoltam, milyen büszke lehetne rám most anyám. Hanyag elegancia, mondaná. Végre úgy nézel ki, mint egy nő.

Ayhan Gökhan

INFÚZIÓ

„Her şey birdenbire oldu.”
(Orhan Veli)

nem ébresztem fel a kórházfolyosón
egy helyben álmodó, gyerekkorú rigót.
álmában sétál a gyerekosztályra nyíló kórházfolyosón,
közelről megnéz egy sztetoszkópot, mint infúzió egy ápolót.

gyerekkorában ez a folyosó lift volt,
rajta jár fel-alá az álmodó madár.
szárnya alá vette a szenvedést,
árnyéka alatt kórházat talál.

egyedül mássza meg ez a madár a kórházfolyosót,
az egyedül megmászható betegségekre nyíló folyosót,
gyógyulást álmodik madárszínű kislány?
kislányt álmodik infúzió?

folyosó álmába besétál egy madár,
mióta ez a folyosó madárra vár,
azóta infúzió liftjére vár,
hívhat-e liftet infúzió?

orvosok, ápolók, látogatók szárnya
verdes keresztül a folyosó életén, teljesületén,
mászkal egy gyerekekre specializálódott rigó,
gyermekkórházi hajnal tányérjára csepegtet infúzió.

PROGRAMVERS

Vas Vikinek

1. § elgázolt, cserbenhagyott állatokért,
2. § haldoklásukban összecsípett madarak
fix pontra fókuszálásáért,
3. § kivágásra ítélt fák lombzúgásáért,
4. § megvert, megalázott gyerekekért,
5. § kislányok remegő kezéért,
6. § kislányok kék-lila bőréért,
7. § tökéletlenekért, vesztesekért, sikertelenekért,
8. § kilakoltatott családokért,
9. § begyógyszerezett, szép szemű nőkért,
10. § cigány vendégmunkásokért,
11. § identitásukról megfeledkezőkért,
12. § a Nehru-part emlékművéért,
13. § kamaszok maszturbálásáért,
14. § Odüsszeusz nevű törpemalacért,
15. § egy lóért, agyonverték,
16. § egy bogárért, eltaposták,
17. § Molnár Beáért, meggyilkolták,
18. § nem a női egyenjogúságért,
de a női egyenjogúságért,
19. § nem a kötelező szabadságjogokért,
de a kötelező szabadságjogokért,
20. § nem a vegetarianizmusért,
de a vegetarianizmusért,
21. § nem a gyerekek klímaszorongásáért,
de a gyerekek klímaszorongásáért,
22. § nem a nők tamponhoz jutásáért,
de a nők tamponhoz jutásáért,
23. § nem a fogalmak egyenlőségéért,
de a fogalmak egyenlőségéért,
24. § nem a mentális egészségért,
de a mentális egészségért,
25. § adóbevallásokért? nem, adóbevallásokért nem,

26. § a magyar miniszterelnökért? nem, a magyar miniszterelnökért nem,
27. § a leggazdagabb magyarért? nem, a leggazdagabb magyarért nem,
28. § akkumulátorgyárákért? nem, akkumulátorgyárákért nem,
29. § Sorosozásért,
    Brüsszelezésért,
    Oroszországért?
30. § nem, Sorosozásért, Brüsszelezésért, Oroszországért nem,
31. § kertekért, hegyekért, tengerekért,
32. § jó ételekért,
33. § jó könyvekért,
34. § jó napokért,
35. § szép lábadért,
36. § szép mosolyodért,
37. § szépségedért,
38. § Érted,
39. § értem,

40. § élek.

Simon Emőke

BOCSÁNAT

Délután van, és nyár. Anyám a nagyszobában ül az asztalnál egy halványzöld pólóban és farmerszoknyában. A szobában halványzöld a perzsaszőnyeg, halványzöldek a falak; ide délután nem süt be a Nap, hűvös van, és árnyék. Anyám a nagy asztalnál ül, előtte egy írógép. Anyám gépel, mintha író volna. Magabiztosan, egyenes háttal, rövid hajjal és az álmoktól puffadó szívvel gépel, dobog a szoba. Anyám pulzusa egyik faltól a másikig ütődik, koppan, kacérkodik, meg-megáll és továbblép, a perzsaszőnyeg mintái is életre kelnének, ha nem volnának ilyen halványzöldbe szorítva.

Anyám háta mögött fekszik a gyereke. Akkor még csak egy gyereke van, a kislány, aki mindent hall és mindent lát. Anyja pulzusát belelegezi, megszelidíti, és kilégzéskor már nyugodt szellőként terjed szét. Az írógép kattogása puha és erőteljes, mintha az ő testén táncolnának így az ujjak.

Anyám aznap reggel korán kelt, apámmal együtt; kávéztak és duruzsolva beszélgettek, anyám felpakolt, apám elment a gyárba. Hat órákor fúj a gyár. Két órákor és tízkor. Hatkor már világosság van nyáron. A nagyszobába reggel nem süt be a Nap, nincs is sötétítő. A kicsiszobában piros a sötétítő; délelőtt odasüt a Nap, délután pedig, ha nem is süt be a Nap, de a fény a piros sötétítő miatt meleg. A kislány nem szeret délután abban a meleg fényben aludni, de itt, ez a halványzöld, puha pulzus most elringatta, és ez így fog menni három-négy hétig azon a nyáron, amikor a huszonkét éves anyám a szomszéd író kéziratát gépeli. A könyv meg fog jelenni, élénksárga borítóval. Címe: *Józsue*. Az író sokat iszik, és mindig a tenger után vágyakozik. Az író, mielőtt író lett volna, tengerész volt. Mosolygó, szomorú, fekete, apró szemei valahol ott ragadtak a tenger és az ég között húzódó vékony vonalon.

Az író meg fog halni.

Anyám többet nem fog gépelni.

A kislány többet nem fog aludni délután.

A szobában az árnyék kitaratóan tartja a hűvösséget, a falak és a perzsaszőnyeg ugyanolyan halványzöldek, mint 1985-ben. 2016-ban egy kárpitos felújította a kanapét, amelyen a kislány aludt. Halványzöld szövettel vonta be. A színt a 34 éves kislány választotta.

Anyám a zsebkendőgyárban dolgozott a forradalomig. Így nevezte ő azt a helyet, ahol csípős festékszagban, fehér köpenyben a nénik magas asztaloknál mintákat nyomtattak a fehér vászonra. Festettek zsebkendőket gyerekeknek, nőknek és féfiaknak; kutya, cica, egeret kergető cica, színes labda, Donáld kacsa, a nőknek kizárólagosan virágokat a zsebkendő négy sarkába, a féfiaknak pedig kizárólagosan csíkokat, vastag csíkok, vékony csíkok, a kék, barna, fekete-szürke színjáték gazdag árnyalataiban. Egy asztalnál két nő dolgozott: az egyik a szitát kezelte, a másik a lemezre helyezett zsebkendőket. Az egyik festéket töltött a szitába, egy széles spatulával, két kézzel és egy határozott, erőteljes mozdulattal elkente. A másik jobb kézzel felemelte a szitát, bal kézzel kihúzta a lemezt, és a polcra tette, majd másodpercek leforgása alatt új lemezt tett a szita alá, és a szitát lecsukta. Az egyik a maradék festéket egy széles spatulával két kézzel és egy határozott mozdulattal erőteljesen szétkente. A másik hallotta a mozdulatot, hallotta a festék nyúlását és tapadását, és elkapta a szemben lévő fa lombján megakadt tekintetét. Jobb kezével felemelte a szitát, bal kezével kihúzta a lemezt, és a polcra tette, majd másodpercek leforgása alatt új lemezt tett a szita alá, és a szitát lecsukta. A szomszéd asztalnál kitört a röhögés. Zsuzsi mesélte, hogy pont mit csináltak a fürdőszobában Árpival, amikor este elvették a villanyt. Zsuzsi nem pirulós fajta; Enikő igen. Anyámat itt még úgy ismerték, hogy Enikő. Így mutatkozott be. Apám is így ismerte. Útőlag derűlt ki, hogy Berecki Rozáliának hívják. Csak akkor pirult el Enikő, amikor Zsuzsi tőle is megkérdezte, hogy mit csinált tegnap este, nem emlékszem, túl sötét volt, válaszolta végűl mosolyogva. Erre ismét kirobbant a röhögés, és a nagy meleg miatt be is ragadt a csípős festékszagű terembe.

Anyám apámat öleli, egyik kezében sőrösűveg. Apám karjai lazán lőgnak, de egész lényűvel öleli ő is anyámat. Ősz vagy tavasz van, be van borulva, azonban nincs hideg. A Maros csendesen folyik mellettűk. A közelűkben még egy-két haver, nevetnek valamin, de távol vannak. Anyám öleli apámat. Apám mintha tehetetlen volna, mese nincs, teljesen átadja magát, anyám tehetetlenségűt kifogja és fogadja, a sajátjával összefűzi, így születik az ölelés mint tett. A Maros csendesen folyik mellettűk, az idű viszont megállt. Valaki a tűlső partról megállította egy pillanatra, lefényképezte őket. A körvonalak homályosak. Anyámnak még dűs, hosszú haja van, apámnak dűs, göndőr haja. Az egyik barna, a másik szűke. Apám a király, anyám a nűje. Ha ott ténylegesen megállt volna az idű, akkor ők így ketten a végtelenségűg adták volna egymást maguknak és a másikkak, a végtelenségűg született volna az

ölelés mint tett, a szerelem mint a végtelenségbe való szüntelen lépés, újra meg újra.

Habár tény, hogy az esküvői fényképen még úgy néznek egymásra, mint-ha csak ők léteznének a világon, ugyanazzal a teljes odaadással – anyám egyszerű fehér kosztümben, fátyollal és sáros cipővel, apám sötét öltönyben nyakkendővel, sima, jámbor arccal – a vékony cérnából font végtelenség már az esküvő éjszakáján a tárgyi valóság végességébe ütközött, és családi legendává vált, apám annyira leitta magát, hogy egy szekrénybe ment pisilni. Ebben a rohamosan szűkülő világban született meg az első gyerek, aki, a családi legenda szerint, egy kedves orvosnő fokozott érzékenységének köszönhetőn jött a világra. Anyám úgy mesélte, amikor a kislány volt már annyi idős, hogy kiszámította, ha szülei novemberben házasodtak össze, ő hogy születhetett márciusban, hogy valóban kérdés volt, ő megszületik-e vagy sem, de az orvosnő kedvesen annyit mondott, hogy milyen szép pár, és milyen kár lenne, hogy ez a gyerek ne szülessen meg, amikor ilyen szépek a szülei, és így szeretik egymást. Menjenek csak szépen haza, mondta. A kislány megnyugodott, az ő igazsága visszaigazolódott, ő is mindig szépnek találta a szüleit, teljesen elképzelhető, hogy más is, azzal is csak egyetérteni tudott, hogy milyen kár lett volna, hogy ő ne szülessen meg. Mert azt hogy is képzelje el az ember, hogy ő nincs, nem is volt és nem is lesz, főleg amikor épp mindennek az értelmét keresi.

Egypár év múlva (kb. húsz) anyám már nem emlékezett a szürrealista idill verzióra, és elárulta, hogy a szőke, göndör hajú, jámbor arcú fiatalember szigorú tekintetű, lelkes kommunista apja jóvoltából született meg a gyerek, az öreg ugyanis elutazott a bordó Daciával, hogy orvost szerezzen, hogy minél előbb vége legyen ennek a komédiának, ütközben azonban meggondolta magát. Megfordult, orvos nélkül jött vissza, és kijelentette, hogy az egyetlen fia meg fog házasodni, elveszi ezt a gyönyörű falusi lányt, aki megszüli a gyereket, ő pedig lakást vesz nekik, és a fiából végre egy tisztességes embert farag.

Részletkérdésnek számít, hogy már túl késő volt, az orvos nem vállalta az ügyet. Anyám szorítja a kislány kezét, az állomás szinte üres, este van, őszi és hideg. Fel kéne ülni a vonatra, csak hova? Mégis hova akart menni anyám? A szüleihez nem lehet vonattal menni. Ő nem a saját szüleihez, hanem apám szüleihez akart menni. Apám szüleihez menekülni, ott panaszt tenni? Talán az eső is szemerkél. A kislány, ő csak haza szeretne menni. Haza, mondja. Anyám fejében zakatolnak a gondolatok, a konyhaasztal újra meg újra leborul, látja ezt egyszer, látja ezt kétszer, még egyszer és még egyszer.

Szavakra nem is emlékszik, csak a földön heverő villára, késre, kenyérre, a kiborult sóra, veszekedés lesz a családban, ha kiborul a só, már megtörtént, gondolja, ennél rosszabb nem lehetett, gondolja, és akadozó lélegzettel sír, mint egy gyerek az anyja után. Haza, mondja a kislány. A hang, amint az asztal a cementet éri (csempe még nincsen, nem is lesz soha abban a konyhában, csak műpadló, sötétbarna), és az ezt kísérő káromkodássorozat. Ilyen lesz? – kérdezi elcsukló hangon az anyja után síró gyerek. Ez mindig ilyen lesz? Ilyen kell legyen? Anyám, ő nem így akart élni, irtózott az ittas férfiktől, nem, ő nem fog így élni, de jóban-rosszban, arra megesküdt, de így nem lehet élni. Felveszi a gyereket az ölébe, és elindul, hogy visszamenjen. Minden megtett lépéssel érzi, amint ereje lankad, mintha minden lépésnél egy lélegzetnyi levegő hagyná el a lelkét, és nincs belégzés, csak kilégzés. A kislány már nem sír. És az jó. Anyám, most már ő sem sír. Most még van remény, mert végül is ilyen még nem volt, ilyen még nem történt, hogy így tumboljon, hogy felborítsa az asztalt, és most már biztos bánja, és ilyen nem is lesz többet, annyira bánja. És vár minket, gondolja, szeret minket, gondolja határozottan. Hova is ment volna? Még csomagot sem hozott. Vagy mégis? Ki tudja? El kellett volna menni, hogy megijedjen, hogy legyen egy határ, hogy ilyen többet ne legyen. De így is megijedt, gondolja, biztos fél, fél most, és aggódik. Anyám is fél, és aggódik. Nem kopog, hanem előkeresi a kulcsot, többször eltéveszti a zárat, aztán lassan kulcsol, mert lehet, hogy elaludt, és akkor jobb, ha nem költjük fel, mondja.

Sötét van a lakásban, nincs itthon. Elment. Hova ment? Elment, hogy keressen meg, biztos minket keres. A kislányt levetkőzteti, tejet melegít, ágyba bújnak mind a ketten. Teste hálás, időnként még kirázza a hideg, de meleg van, itt, a takaró alatt meleg van. A konyhában most ég a villany, úgy hagyta, mert fél a sötétben; biztos megbánta, az asztal a helyén volt. Látja is maga előtt, amint ül a széken, arcát tenyerébe temetve, biztos visszajön. Erre csak most gondolt, hogy mi lesz, ha nem jön vissza, de visszajön. És nem lesz többet ilyen, és a következő kép már a puliszka, amit aznap este főzött. A puliszkát vajon megette? Vagy az is a földre került? Ha nem ette meg, akkor evett egyáltalán valamit?

A férfi sokkal magasabb, mint apám. Sötét hajú, erős vonásainak a határozottságával néz a kamerába. Hosszú kabátban van. Egyik keze talán anyám vállán. Anyám is hosszú kabátban van, és egy hosszú szárú csizmában. Haja lazán hull a vállára; keze a zsebében. Arca komoly és határozott. Ugyanazzal a tekintettel néz a kamerába, mint a férfi. Ketten a nézőben találkoznak, ugyanarra néznek, ugyanúgy. Nem tudni, ki fényképezte, nem tudni, hol,

talán egy rendezvény előtt vagy után, az utcán vannak, kábé két méterre a kamerától. Ugyanabban az évben készülhetett, amikor apámat megismerte. Anyám tehát tizennyolc éves. Ki az?, kérdi a kislány. Anyám ránéz a képre, pontosabban odapillant, és azt mondja, hogy egy barátom volt, udvarolt nekem. A kislány nem mondja, de nem ismer anyámra, ezt a tekintetet nem ismeri. Anyám a családi képek között őrzi ezt is, egy cipősdobozban. Elszántság és szigorúság is van a képen, mintha egy vallomás. Vajon együtt látták-e a képet? Vajon a férfinak is van egy képe anyámról? Vajon él még? És mit mondtak egymásnak a kép előtt, a kép után? Talán csókolóztak már. Talán nem is azt mondta anyám, hogy egy barátom, hanem a barátom. De mit változtat most már, hogy határozott vagy határozatlan névelővel látjuk el a vallomását? Ott, akkor, amikor változtathatott volna, számtalan emberre kiható lavinát indított volna az „egy” helyett az „a”. Nem lett volna cipősdoboz, nem lett volna sáros, fehér cipő egy másik fényképen, nem lett volna földön puliszka, nem lett volna ez a mondat. Ezek helyett lett volna talán egy másik fénykép, fehér cipővel, egy másik cipősdoboz, és egy másik konyhában a csempén gulyás. Vagy, fehér cipő, kemény tapintású családi album, minden este terített asztal, minden este egy másik mondat, egyik igazabb a másiknál. Lehetett volna.

Kitódultak az emberek az utcára. Hideg van, és december. Süt a nap. Anyám is megy apámmal, a kislánnyal és a kisfiúval; a kislány nem látja csak a kezeket, a kabátszéleket, táskákat, lábakat. Menjünk bennebb, mondja apám, inkább maradjunk a szélén, mondja anyám, majd átveszi a kisfiút apám nyakából, és apám felveszi a kislányt. Embertenger, gondolja a kislány. Előbb messze néz, úgy tűnik, ilyen messze még nem is látott soha; és mindenki mintha messze látna, és ugyanazt látná, mintha volna valami fényes, színes, csili-vili körhinta a láthatáron, vagy legalább egy óriási vattacukor. Az emberek kiáltoznak, de nem ráncolják a homlokukat, szemükben a csili-vili, van, aki sír, van, aki viccelődik, egymást ölelik, csókolják az emberek. A vattacukor tetejéről úgy tűnhet az egész, mint egy hátára fordult ezerlábú, amelyik képtelen visszafordulni, lábait az ég felé emeli, és könnyörögve kapálózik. Közelebb kell menni ahhoz, hogy látható legyen a mosoly, a puszi, az ölelés, a levegőt rezgető izgalom, a könnyecseppek, a vastag, kiszáradt bőr a munkáskezeken, az ápolt, sima bőr a nem munkáskezeken, anyám hosszú ujjai, a mindig ápolt körmei a munkáskezeken, a pisolygó barna szeme, amint tükröződik benne a jobb életbe vetett reményből gyúrt vattacukor. Jobb kezét ő is felemeli, mutatóujját és középső ujját mutatja, a többit a tenyerébe hajtja, mint a többiek, mint mindenki, aki jelentkezik,

mint az iskolában a gyerekek, akiknek tízest ígértek a helyes válaszáért. Én is, én is, engem tessék, én is hiszek, én is, én is hiszem, hogy most akkor a szegénységnek vége, lesz banán, lesz vaj, szalámi, minden nap hús, lesz kapitalizmus, és nem kuss, szólásszabadság és demo-kola és grácia, holivud, milka csoki meg megdonáldó, lesz itt nyugat, keleten, hiszem majd, hogy a Nap ugyanott nyugszik le, ahol felkel! LI-BER-TA-TE! OLE! OLE! OLE! OLE! Paranoia helyett parabola a kínálat, Ceaușescu helyett Bruce Willis, Rambo és Terminator, és nemsokára már csak a középső ujjukat emelték az égnek az emberek; felszámolták a gyárakat, anyám, apám munkanélküli lett, az álmok robbantak, mint a halivudi filmekben az autók, Bruce Willis pedig csak vigyorgott, a végén mindig ő nyert.

Anyám porszívózik. A kislányt ilyenkor kirázza a hideg; a porszívó hangja minden alkalommal olyan, mint egy ismerőse, akit rég nem látott, és aki nagyon kedves. Amikor anyám porszívózik, béke van, más hang, zaj, zörej elenyészik ebben a hangerőben, amely távol tart minden veszélyt. Hasonló a viszony a mosógéppel is, a mosógépnek azonban nincsenek olyan erős vállalai, néha köpköd, és anyám pánikol. A kislány a kisfiúval felkuponodnak a földre a kicsiszobában. Anyám közeledik, most már nem hallják egymást, és akkor bármit lehet mondani. Purc! Purc! Purc! A porszívó ormányától nem lehet menekülni, máris a talpukat szippantja, és most a hasukat. Csiklik! Van egy szőnyeg a falon is, amikor a kislány azt játssza, hogy fejjel lefelé keresi meg mindennek a helyét a szobában, akkor nemcsak minden fejjel lefelé van, hanem még a fejjel lefelé képben is van egy másik fejjel-lefelé kép, de ezt már nem láthatja mindenki, és soha nem próbálkozott azzal, hogy valakinek megmutassa. A fejjel lefelé világban csak arra kéne vigyázni, gondolja, hogy megfelelő magasságba húzzuk fel a lábainkat, nehogy megbotoljunk a magas küszöbben. Csillognak a porszemcsék a napfényben, anyám kikapcsolja a porszívót.

A kislány letörölheti a port a tévéről, a kisasztalról meg az oroszlánlába-iról, a tükör előtti polcra, ahol a hattyú lakik. Ilyenkor szembenéz magával; a tükörkép visszanéz, lép is tovább. Miután a tévés szobában is befejeződött a porszívózás, az ujjából fésűt csinál, és kifésülheti a perzsaszőnyeg rojtjait. Nagyapám már a csengő hangjáról fel lehet ismerni, hosszasan és erőteljesen nyomja. Anyám épphogy elrakta a porszívót, siet az ajtóhoz, kinyitja. Nagyapámnak borotválkozás utáni friss illata keveredik a bőrkabátból áradó illattal. Megpusztilják egymást anyámmal. Jókor jön, mondja anyám, most fejeztem be a takarítást. Na, lássam csak, és nagyapám besétál a nagyszobába, ügyes, ügyes, ide még mindig nem került fel a sötétítő?, kérdi, és átvonul

a tévés szobába, onnan a kicsiszobába, a kicsiszobából a folyosóra, és végül lehúzza a cipőjét az előszobában. Kér egy kávét?, kérdi anyám, és már nyúl is az üveges szekrényben tárolt, sötétlila kávékészlethez. Elővesz két csészét, a cukortartót, megfőzi a kávét, ameddig nagyapám a kislány ellenőrzőjét nézi. Az öcsém elkezd ugrálni a fotelon, mutatja nagyapámnak, hogy ugrás közben meg tudja csinálni a spárgát. Mint Van Damme. Legalábbis próbálkozik. Ügyes, ügyes, Izsó, gyere, puszilja meg tata a homlokodat! Bevigym a kávét? Hozzad, hozzad, mondja nagyapám. Anyám kiküldi a kislányt egy hamuzóért.

Elhelyezkedik a sötétbarna fotelban, anyám a másikban, az oroszlán lábai ásítanak. Anyám mosolyog. Apámról beszélnek. Aztán az RMDSZ-gyűlésről. Le kell pecsételtetni a tagsági kártyát, fiam, mondja nagyapám. Anyám mosolyog. Rosszul teszi Pityu, hogy nem jön velem, nagyon rosszul teszi, mondja nagyapám. Dolgozik, most nem tud menni. Jó, jó, fiam, most dolgozik, a múltkor szombaton nem dolgozott. De ti tudjátok, fiam. Az öcsém most már a cigánykereket próbálja a folyosón, nagyot esik, anyám rászól. A kislány felül nagyapám ölébe, és arra gondol, hogy vajon apámnak miért nincs ilyen jó illata?

Anyám varr. Ennek a képnek olyan a hatása, mint a porszívó hangjának: az ismétlődő karemelgetések, anyám önfeledt arca, a fény – anyám nemcsak egyszer varrt, de ez a kép csak esti fényben mutatja magát, a tévés szobában. Kinn sötét van, a benti fény sápadt rózsaszínes.

Anyám néha az orrához nyúl; valami zavarja, megdörzsöli, majd karja ismét rááll a pályára, és ugyanazt a mozdulatot írja le, rajzolja a türelmet, a békét, az alázatot. Anyám varr, és minden megszűnik körülötte. Varr, és nem gondol semmire. Varrt a kislánynak bababábot, még haja is volt, sárga; varrta a szakadt nadrágot, zoknit, harisnyát, a leszakadt gombot. Még egy varrógép is került a házba, de a varrógép előtt már túlságosan kellett ráncolja a homlokát, hogy bármi is sikerüljön. Később pedig, amikor már az ipari varrodában dolgozott, nem volt se ideje, se kedve elővenni a varrógépet. Talán el is romlott, és a sárgás doboza még évekig pihent a kanapé mellett. Anyám varr az ipari varrógéppel, fehér köpenyben, ráncolt homlokkal, és mégis önfeledt mozdulatokkal viszi körbe a kórházaknak gyártott, műanyagból készült, egyszer használatos papucsot.

Az egyik legjobb munkás, ami azt jelenti, hogy normára dolgoznak, és ő nagyon sok papucsot meg tud varrni; naponta több százat. Összevarrják a két papucsformára vágott, érdes tapintású anyagot, azt kifordítják, és gumírozó géppel körbegumírozzák. Anyám mindkét gépen tud dolgozni. Lába

időnként dagad. Azt játssza, hogy egy papucs a kislánynak, egy papucs a kislánynak. A csoportfelelős, Manyi vagy Ildikó vagy Brigi sétál a gépsorok között, a kislány nem hallja, mit mond, de azt látja, hogy ideges. A kislány jött, hogy anyám adjon pénzt, hogy vegyenek kenyeret; ma adják ki a fizetést; és anyám délutános, csak este tízkor végez. A csoportfelelősnek nem kötelező a fehér köpeny. És megteheti, hogy valakit nem enged ki pisilni. Ha mégis kimegy az illető, lehet, hogy másnap már nem jöhet be dolgozni. De olyan is van, hogy valaki szinte minden órában kimegy pisilni. Megmegáll a csoportfelelőssel egy-két szót váltani, harsányan vihognak. Megteheti. És megteszi csak azért, mert megteheti, ő és a többiek nem. Anyám szép így, sötét hajjal, fehér köpennyel, enyhén szeplős, elszánt arccal. Alig harmincéves. Integget a kislány, anyám nem néz fel, az előtte ülő Rodica néni fordul hátra mosolyogva, hogy megszólítsa. A kislány nem szeret a varrodába járni; mindjárt szünet, hamarabb ért oda. Anyám felnéz, mintha egy álomból ocsúdna fel, és egy pillanatig nem tudná, hol van, ki ez a néni, ki is ő, és ki ez a kislány az ablaküvegnél. Hirtelen leáll a zúgás, még egyet-kettőt liheg a műhely, aztán szinte egyszerre állnak fel a fehér köpenyes testek, előveszik a hideg kávé, a szalámis vagy zsíros vagy pástétomos kenyeret, a cigit, és kijönnek. Anyám már rég kijött, hogy szóljon, nem adtak még pénzt, de egy kenyérre valót kértem, tedd el, és egyenesen az üzletbe menjél, vegyél egy kenyeret és egy tejet. Fagyit nem vehetek?, kérdi a kislány. A többiek mennek fagyizni. Anyám azt mondja, hogy most úgyis kell menjél kenyeret venni, holnap majd veszel fagyit. Megérkeznek a csicsergő néni, van, amelyik úgy ki van festve, hogy alig látszik a szeme.

Anyám nem cigizik, nem is fog, csak néha a barátnőjével, próbálkozik legalábbis, de nem tudja levenni a füstöt. Apám, ő igen, ő mindig is cigizett, de egy ideje már csak a lépcsőházban szabad neki, vagy a teraszon. Anyám lehajol, megpuszilja a kislányt, a kislány futólépésben távolodik a fehér köpenyes anyámtól, a zúgó gépektől, a festett szemektől, a cigifüsttől. Siet kenyeret venni, siet vissza játszani, mindenki ott van, még Levi is lejött ma.

Anyám lépteit a lépcsőházban nem lehet összetéveszteni. Pedig van olyan, hogy a kislány azt hiszi, hogy na, most, ez biztos ő lesz, és közben mégsem. A lépések továbbmennek, fel a harmadikra, onnan a negyedikre. Egyszer csak ajtónyitásra ébred; kiugrik az ágyból, kiszalad az előszobába. A kislány alszik már. Anyám azt mondja, jött a Mikulás – egy nagy zsák van mellette, teli papuccsal. Apám a konyhában cigizik, a nyitott ablaknál, Freddie Mercury hallgatja ráncolt homlokkal, még nem vette észre anyámat. Anyám beküldi a kislányt, és egy gondolat van a fejében, beakad, mint

a cérna a tűbe, hogy honnan a francból volt pénze inni. A papucsokat másnap reggel hárman fordítják, a fonákjáról a színére. Lehet közben rajzfilmet nézni, egyiket a másik után fordítani, a kislány versenyezik a kislánnyal, és mindig ő nyer. Anyám pedig időt nyer, ha nem a műhelyben kell kifordítsa a több száz papucsot, amit körbe kell majd gumírozni. Úgy rémlik, mintha még énekelt is volna a családi kalákában, amikor mondjuk jobb napja volt, de csak úgy rémlik. Captain Planet zenéjét viszont kívülről tudta a kislány meg a kislány, kívülről, belülről, mint ahogy a papucsot kell a fonákjáról a színére fordítani, három gyors mozdulattal, jobb kéz a jobb sarokba, bal kéz a bal sarokba, a kettőt egyszerre megfogni és áthúzni, percenként akár négyszer megismételni. Egyet édesapjának, egyet édesanyjának, egyet a kislánynak, egyet a kislánynak.

Anyám alszik. A hátára fekszik, hol az egyik, hol mindkét karját a feje mellé teszi, vagy a szemére, mint amikor a falnak állva a hunyó számol, amíg a többiek elbújnak. A kislány megpuszilja, és még maradhat tévét nézni, péntek van. Anyám arca puha, befogadó, néha a kezét is megpuszilja. Jó éjszakát, és szempillantás alatt el tud aludni. Apám már rég alszik. A kislány is. A tévé virraszt. Próbálta már a kislány is, hogy így háton fekve, felemelt karokkal aludjon el, de lehetetlen. A kislány a párnát kell ölelje, és néha, amikor már túl meleg a párna a lélegzetétől, megfordítja. Anyám alszik, és hajnal van. Apám nemrég ment el. A kislány átmegy az ágyukba, ott van már a kislány, de van még hely. Anyám alszik, és meg se rezzen, úgy alszik, mint egy királynő, gondolja a kislány a tévé fényében. Apám már régóta alszik, néha felmordul, a szobában meg lehetne mérni a levegő alkoholtartalmát. A kislány halkán egy almát rágszál, annyira halkán, hogy kábé tíz másodperc kell, ameddig leharap egy falást. Anyám alszik, és a kislány arra gondol, hogy vajon még él-e, még lélegzik-e, közelebb hajol és megnyugszik.

„Az én anyámnak nincs selyemruhája, az én anyámnak nem is állna jól”, és még egyszer a refrén, még egyszer a dal, minden nap, a marosvásárhelyi rádió kívánságműsora. A kislány délután jár iskolába, amikor anyám délutános, együtt ebédelnek. Néha apám is otthon van. Rendelésre dolgozik, parkettet csiszol, az apja szerezte a munkát. Amikor hívják, megy. Zsörtölődik, puffog, rugdolózik, mint egy régi Trabant, mielőtt beindulna. Éjszaka pedig köhög, hosszasan, a tüdeje tele van porral, csodálatra méltó, hogy megvan még mind a kettő neki. A kislány fél, hogy meg fog halni. A tavaly ilyenkor, húsvétkor hallotta, hogy mondja apám, nem kell idegeskedni, jövőre már nem kell idegeskedni, jövőre már nem leszek itt. Még itt van. „Jaj, hogy élvezem én a strandon, ott annyi a szép és jó, annyi vicceset látok

hallok, és még bambi is kapható.” Apám szürcsölve kanalazza a levest, és nem néz fel a tányérjából. Komoly erőfeszítést igényel még a pislogás is. Ő ül közepén, anyám velem szemben, a kislány már a napköziben. Apám egyszer felkapja a fejét, rám se néz, és azt kérdi botladozva, hogy mostál kezet? Mostam. Nekem ne hazudj!, mondja. Mostál kezet? Mostam, édesapám. Akkor menj, mosd meg még egyszer. Anyámra nézek. Anyám inti, hogy menjél. A folyosó hosszú, mire elér a kislány a fürdőszobába, megengedi a csapot, megvizezi a kezét, elzárja a csapot, megtörli a kezét, visszakullog a folyosón, az előszobában ránéz a karóra formájú, aranyozott faliórára, és megállapítja, hogy indulhat az iskolába. Visszalép a konyhába. Apám azt kérdezi, hogy hol voltál. Mostam kezet, mondja a kislány. Leül. A leves már kihűlt. „Peti iskolába megy”, másodiknak cukros laska van, az nagyon finom, a kedvence viszont a diós, de az ritkán van. Anyám mindig sok levest főz, egy nagy fazékkal, mintha még mindig a szüleinek és a három testvérének főzne. Apám, ha magánál van, mindig megkérdi, hogy megint az egész lépcsőháznak főztél? És ha magánál van, ha nem, minden ebédnél, a mai napig, elhangzik ez a mondat, hogy „hagyjad, mert teszek én magamnak”, erre anyám mindig azt mondja, hogy adjad csak, és apám nyújtja a tányérját. Az iskola öt percre van, a kicsiszoba ablakából lehet követni a járdát, ami a blokktól az iskoláig vezet. Látszanak a biológialabor ablakai és a második emelet ablakai. A biológialaborból pedig látszik a kicsiszoba ablaka. Néha már biológiaórán tudja a kislány, hogy apám magánál van-e, vagy sem: ha nyitva van az ablak, és a függöny nincs a helyén, akkor nem; ha be van zárva az ablak, és a függöny nincs a helyén, akkor sem, ha nyitva az ablak, és a függöny a helyén, akkor lehet, hogy igen. Még mielőtt elérnének a blokkig a kislánnyal, aki ugyanoda jár óvodába, az első emeletre, le lehet ellenőrizni a lehetőségeket; ha a lépcsőn csak minden második lépcsőre lép, és a végén nem lóg ki az utolsó, akkor minden rendben. Ha kilóg, akkor lehet, hogy nem. Ezekre az ellenőrző eljárásokra nincs szükség, ha mondjuk már félúton lehet hallani, hogy üvölt a Queen a konyhából. Akkor nincs hova bújni. A kislányt még leengedi játszani, de a kislánynak azt mondja, hogy te maradj fenn. Le kell üljön a konyhában, és hallgatnia kell, hogy apámnak nincs barátja, hogy egyetlenegy sem, hogy egy volt neki, de meghalt, egy barátom volt életemben, te ezt érted? És mondd meg nekem, kinek mondtam, azt te tudod, na, azt képzeld el, ilyen nem baszott Európa, hogy az én édesapám, ezt te érted, nem engedte, hogy szalámit egyek, szegény édesanyám adta a pénzt, és dugiba mentem szalámit venni, na, azt képzeld el. Aztán következik, hogy anyám a legszebb nő a világon, hogy olyan nő nincs

még egy, szeretem édesanyádat, mondja, most lemehetek-e, kérdezte a kislány, várjál, várjál, ezt hallgasd meg, szaki, bazdmeg. Apám nem hallgatta a zenét, élte a zenét, minden porcikájával, úgy mozgott a konyhában, mint Freddie Mercury a színpadon, szemét lehunyta, úgy koncentrált. Mozdulatai követték a ritmust, az erőt, apám egy művész, akibe beleragadt az élet, és nem tudta, hogy hozza ki magából, nem voltak eszközei, csak a pia és Freddie Mercury. Két kazettája volt: egy *greatest hits*, meg a *Barcelona*, amit Freddie, a szaki 1988-ban énekelt Montserrat Caballéval, annak tiszteletére, hogy Barcelona az 1992-es Olimpiai Játékok gazdája lesz. Elnézte neki apám még azt is, hogy homoszexuális volt, mert szaki volt. Gyere, gyere, állj fel te is, gyere, táncolj velem, és forgatott apám, kinn már lassan szürküldött, és apám forgatott, és *a so maszt go an ment an*, ha nem is minden nap, de szakszerű rendszerességgel élte át apám, újra meg újra kudarcának dallamát.

Anyám olvas. Egy kertben üldögél, ölében a könyv, előtte a pokrócon a kislány, aki még nincs egyéves. Nyár van, vagy kora ősz, anyám rövidnadrágban és rövid ujjú pólóban, gondtalanul ráncolja a homlokát. Mert így szokta, olvasás közben az olvasott szóra összpontosított figyelem nyomát lehet így követni. Akárcsak varrás közben, anyám az olvasással kizárja magát a világból; viszont ilyen körülmények között válnak a jelenlétének körvonalai láthatóvá. Húsz év múlva, mikor a strandon ül a *Nők Lapjával* maga előtt, ugyancsak a körvonalak szakítják ki a külvilágból az egyre megtévesztőbb jelenlétét. Ahogy telnek az évek, anyám egyre vastagodó teste mintha fokozatosan elnyelne. Arca besüllyedt a zsírpárnák közé, szemei valahonnan egy ablak mögül néznek vissza, melyet senki sem pucol meg húsvétkor. Anyám a vécén olvas a legtöbbet, és egyre kevesebbet. Az esti rituálé a következő: vacsora után elrakja az asztalt, mosogat, sepreget (felmosni inkább apám mos fel), az előszobában elrendezi a csipkét; télen időnként bekrémezi a csizmáit, az apám bakancsát, bezárja az ajtót, ha még nem volt bezárva; lehet, eszébe jut, hogy kivegye másnapra a fagyasztóból a húst; kiveszi, és miután vet egy pillantást a tévére meg apámra, aki eddig már édesen alszik, a legtöbbször bevonul a fürdőszobába. Pár éve még a szemüvegére is kell figyeljen, meg a telefonra, amit az öcsémtől kapott ajándékba, és úgy vigyáz rá, mint a szeme fényére. Okos a telefon, vékony és fehér, rendszeresen cserélgeti a tartóját, és most már vastagabb, de még mindig elegáns jobb mutatóujjával félénken nyomogatja a képernyőt, mintha nem is volna biztos benne, mintha tulajdonképpen csak az ő érintése által létezne.

Anyám elolvassa hát, ráncolt homlokkal a facebook-hírfolyamot, megnézi, hogy az öcsémnek hol lesz legközelebb fellépése, megnézi a *Nők Lap-*

ja-híreket, a horoszkópot, talán ma talált, talán nem. A holnapit babonából nem szokta elolvasni. Továbbít egy kör e-mailt, amit ha minél több személynek továbbít az ember, annál szerencsésebb lesz az elkövetkezőkben (az adok-kapok univerzális logika egyre meglepőbb formáiban mutatkozik, és egyre könnyebb a jutalomhoz férni). Leteszi a telefont, előveszi a könyvet, amelyet az öcsém nővérétől kapott ajándékba, felnyitja oda, ahol abbahagyta, elolvas egy-két oldalt, de a fáradtság folyton újraolvastatja a mondatok végét. Körvonalai egyre homályosabbak, és anyám leteszi a könyvet, leteszi a szemüvegét, és úgy néz a körülötte levő csempére, kádra, kagylóra, mintha nem is léteznének.

Anyám mindig nyer a kártyajátékban vagy römiben. Havonta egyszer átjönnek a szomszédok, vagy átmennek ők a szomszédba. Ilyenkor cigifüst van a nagyszobában, keveredik a konyakkal, a mosolyokkal, az izgatottság izzadságával, zámbo jimmyvel. Egy befőttesüvegből előveszik az aprópénzt, egyenlő részre osztják, kiosztják a kártyákat is, ritkábban a römöt, kitöltik a konyakot, pontosabban ezzel kezdik, de a sorrendet elmossa az ismétlődés. Apámat a második mozzanat érdekli a legjobban, ezért a játékmenet néha saját farkába harap, és azzal kezdődik, amivel véget ért. A joker anyámhoz kerül a legtöbbször, ezért huncutul mosolyog a szemben ülő fogorvos szomszédra, a kislány barátnőjének az apjára a legtöbbször. Asztalfőnél ül a fogorvos felesége, kedves az arca, puha a bőre, apró szemei mindig kíváncsian várnak valamit, ameddig ki nem kopik a kíváncsiság. Aranyláncok a nyakában, aranygyűrűk az ujjain, aranyfogak a zsebében. Anyám mellett ül apám. Apám mindig veszít, ő a leggyengébb játékos, de lehet csak azért, mert figyelmét nem hajlandó irányítani. „Ugye nem bántad meg, kérdezem százszor, ugye nem bántad meg, hogy jobb volna máshol, ugye nem bántad meg, itt van a szívem”, és az intermezzóban, amikor apám feláll táncolni, két kezét a szívére teszi, néha talán le is térdel, úgy kéri fel anyámat táncolni. A fogorvos vigyorog, a felesége zsebében kocognak az aranyfogak. „Egy jó asszony mindent megbocsát”, és „Ó, ó, milyen az élet” és „te jó vagy velem, kedvesem”. Aztán következik a párcsere. Apám lépéseit lehetetlen követni, de mégis, néha, egy fordulat erejéig megkegyelmez apám a fogorvos feleségének, és kedvesen vezeti egyik refréntől a másikig. „Egyszer megjavulok én, jó leszek majd...”

Létezik egy kép, amelyiken anyám boldog. Elégedett és szelíd, jóságos és tiszta, nyugodt és igaz. Anyám boldog, mert fia született. Tél van. A kislány kezeslábasba csomagolva, anyám az ölében tartja. A képen a két arc látható közelről – a mosolygós kislány és a mosolygós anyám, épp most győzték le

az időt. Anyámnak vállig érő, enyhén dajerolt haja van, szeplői is, arcának édeshideg az illata, mint a friss hónap. Nem tudom, ki fényképezte, de nem apám. Apám nem fényképezett soha, és nem szereti, ha fényképezik. Anyám még megjelenik egy képen ugyanilyen hajjal, ugyanabból az évből, talán: az első családi fotó, amelyiken négyen vannak, és a család él, a kép azt mutatja, hogy a remény sosem volt még ilyen tapintható. Anyámnak azonban hull a haja szülés után. Akárcsak az első gyerekekkel, most is rengeteg haját veszít, és a Mamaia '89-es fényképen már rövid a haja. A fényképész beállította a családot a tengerbe, térdig. Dél körül lehet, apám már megivott egy pár sört, anyám arca is ezt jelzi, de még nincs minden elveszve – a tenger sós illata a garancia. A gyerekek az előtérben, a szülők mögöttük, fürdőruhában. A kislányt épp rajtakapja a kép, hogy elégedetlen a hasa és a test többi részének a viszonyával, és, habár talált egy megoldást, nem tudja eldönteni, hogy akkor most leleplezték-e vagy sem. A tévedés, hogy nem számolt azzal, hogy ha behúzza a hasát, akkor ahhoz, hogy megtalálja az egyensúlyt és ne görnyedjen be, ki kell húznia a hátát. Ő pedig nem húzta ki magát, és a beesett vállak a hasra irányítják a figyelmet. A kisfiú kétéves, krónikus légcsőhurutban szenved, az orvos a sós levegőt ajánlotta. Repülővel utazik a család, szállodában laknak, tíz nap a tengeren, a leghosszabb és a legluxusosabb kirándulásuk, tulajdonképpen az egyetlen, ha leszámítjuk a pár napos szovétai kiruccanásokat. Mamaia '89. Anyám azóta is dédelgeti a sós illatot. Egyszer lesz még alkalma felfrissíteni emlékeit, amikor az első család, akinek a gyerekére hivatalosan vigyáz, elviszi a tengerre férjestől (pedig apám azt mondta, hogy ő csak akkor megy délre, ha majd kötelező lesz az útlevél), hogy vigyázzanak az ördögfiókára, ameddig a szülők lubickolnak. Anyám nem tud úszni. Mamaián, '89-ben még próbálkozik apám azzal, hogy megtanítsa, de nem sok sikerrel. Anyám Jedden nőtt fel, vizet nem láttak ott, apám szerint, aki a Maroson töltötte gyerekkorát, úgy nyáron, mint télen. Viszont próbálkozni érdemes, előhozni anyámból a gyereket, aki fél, és teljesen apámra bízta magát. Anyám csak a víztől félt, de biciklizni sem tudott. Később bevallotta, hogy legjobban a tengeren szeretett félni a víztől. Azóta megszelídítette a félelmet, most már édes-sós illata van, még a fürdőkádban is, és minden családi fotón ott van az emléke, kivétel az anya-fia képen, amelynek olyan erős a friss hó illata, hogy felülír minden időt.

Hajnalban indul a busz. Anyám az ablakhoz ül, apám máris küldözgeti a puszikat. Anyám mosolyog, ő is küld egy puszit. Vigyázz a gyermekekre, apám nem érti a különösebb artikulálás nélkül ki (nem) mondott szavakat, de érzi, hogy mit mond anyám, azt is tudja, hogy mi következik. Vigyázz

magadra, teszi hozzá anyám, sokatmondóan. Apám mindkét tenyerét a szájához helyezi, belenyomja a csókot, és anyám előtt kiteríti. Anyám inti, hogy menjen csak, apám visszaint, hogy mindjárt, hogy várjon, hogy őneki muszáj megvárnia, hogy a busz kikanyarodjon a Ştefan cel Mare utcából a Hosszú utcára, neki muszáj integetnie, ha már anyámnak muszáj elmennie barackot szedni Magyarországra. Apám rágyújt, és sírhatnékja van, mint egy gyereknek, akit most hagynak először az óvodában. A gyermekek alszának, vigyázni fog rájuk, vigyázz magadra, kedvesem, kap észbe apám, hogy ismét mondja, hogy még egyszer mondja ki gyorsan, mielőtt még elindul a busz, csak indulna már, és mégse. Anyám előre néz, mintha a busz már elindult volna, aztán vissza apámra, aki most azt betűzi, hogy az ú t l e v e l ed megvan, anyám inti, hogy igen, ennedik ellenőrzés. Apámnak aztán ez lesz a rögeszméje, amikor valaki indul valahova, hogy az útlevel, egyszer, kétszer, háromszor, négyszer, hogy biztos legyen, hogy megvan, hogy el ne vesszen. Neki is lesz útlevele, egyszer próbálkozik ő is a külföldi munkával, elme-
gyek a mucsok tótokhoz gödröt ásni, ugyanabban az évben, novemberben, '91-ben vagy '92-ben, miután mindketten munka nélkül maradnak, a gyárak nagy részét felszámolják a városban, Imatex, Metalotex (az Encsel), marad talán a kábelgyár és persze a kombinát. A motor már bűg pár perce, leszáll a sofőr, lecsukja a csomagtartó ajtaját. Ettől a hangtól összeszorul anyám gyomra, apámra vet egy kétségbeesett pillantást, apám a sofőrt nézi, mire anyámra pillant, már feloldódott a kétségbeesés. Elnyomja a cigarettát, öklöbe szorított kézfejét a szívére helyezi, így mondja ki a búcsúüzenetét, hogy légy erős, szeretlek, betűzi a szót anyámnak, aki most hosszasan lehunyva tartja szemét, majd egy helyeslő mosoly kíséretében kinyitja. A busz elindul, apám úgy érzi, hogy feltépi a járdát, még küld egy csókot, amit anyám már nem láthat, csak a kar villanását, amikor a busz beveszi jobbra a kanyart. A Hosszú utcáról látszanak a nagyszoba ablakai és a terasz. Anyámnak sírhatnékja van, mint amikor egy munka nélküli anya először utazik külföldre, először megy egy teljesen idegen helyre dolgozni, barackot szedni, először hagyja itthon a gyermekeit hivatalosan, néha iszik a férjével.

A gyerekeknek mindig hoz Eugeniát, neki is azt hozott az anyja a piacról, Eugeniát és Napoca kiflit, mert a parizer kiflivel meg szánával a legjobb, egy hűvös szombat reggel, tízévesen. Anyám zsúfoltig teletömi a szatyrokat, és kötelességtudóan cipeli őket. A szatyorfülek olyan mélyre beássák magukat, hogy még hosszú percekig látszanak a sáncok. Nem fáj, szokta mondani, mikor a kislány simogatta aggódóan.

A konyhaasztal ilyenkor megtelik a bevásárolt áruval, és nem is terítik meg, hanem csak úgy, az asztal sarkánál esznek, főleg ha apám nincs ott-hon, mert terítetlen asztalnál szerinte csak a jeddiek esznek. De látom anyámat mosolyogni, mikor apám ezt jókedvében mondja, falatozás közben, a terítetlen, zsúfolt asztalnál. Ja, és az olajbogyó, anyám kedvenc csemegéje, csak ő maszlinának nevezi. Mai napig, ha vásárolni megy, maszlinát is vesz, virágot már ritkábban, azt szokott hozni apám. Mindenesetre mindig van a vázában, a nagyszoba asztalán. Anyám évekig arról beszélt, hogy milyen jó lenne, istenem, ha egyszer úgy tudnék vásárolni, hogy ne kelljen nézzem az árakat, és azt, amit szemem-szám megkíván. És lőn! Igaz, hogy csak egyszer, de akkor az öcsém elvitte az újdonsült Malljába, és azt mondta anyámnak, hogy azt vehetsz, amit akarsz, én fizetem. Anyám tapsikolt örömeiben, mikor nagyon örvendett, így csinált, mint egy kisgyerek. Jól állt neki. És mentek a polcok között a nagy bevásárlókocsival, anyám persze arra gondolt, hogy most jó lenne egy kis tartalékot biztosítani, cukrot, olajat, lisztet, csak utána következett, mit szeme-szája kívánt, megtelt a kosár, az öcsém fizetett, anyám enyhén zavarban volt, de azért mégis úgy érezte, hogy ez így jár neki, legalább egy ennyi, gondolta. Mesterien megoldja, hogy ezzel a felkiáltással igazságot teremt a világban, ahányszor csak teheti, betéved egy turkálóba, és megajándékozta magát egy használt pulóverrel vagy szoknyával, táskával, cipővel. Legendává vált, hogy apám számonkérő kérdéseire mindig az a válasz, hogy csak két lej volt. A Desperate Housewives shoppingláz generálta frusztrációt sikeresen semlegesítő használsruha-árusítók apraja-nagyja pótolhatatlan szociális hivatást tölt be, és ahhoz képest nem örvend még az ennek megfelelő szociális státuszának – nélkülük a rendszerváltás által hangsúlyozott illúzióvesztettség, az (el)használt életek élénksége akár elviselhetetlenné is válhatna.

Jön az olasz holnap, a rendelést be kell fejezni, anyám túlórázik. Délután kettőkor ment be dolgozni, és hajnali ötkor jön ki. A busz hat órakor indul. Szeretett volna még darált kekszét sütni a fiának, most ez akkor nem jött össze. A ruháit, pontosabban a váltóruhát és a kosztümöt betette, meg a magas sarkú, barna cipőjét. Lezuhanyozik, apám főzi a kávé, szendvicset készít, és tíz perc múlva már mennek a buszhoz. A kislány alszik még. Anyám feje zúg. Talál egy ablak melletti helyet, apám integet, rágyújt, légy erős, szeretlek ésatöbbi, a sofőr lecsukja a csomagtartó ajtaját, a busz kifordul a Hosszú utcára, anyám fellélegzik, és a szeme lekoppan. A határnál megébred, mindenkit leszállítanak, megissza a kávé, megeszi a szendvicset, teste, feje, lelke sajog és ujjong, anyám a fiához megy Budapestre. Anyám fia tánc-

iskolába jár Budapesten, öt hónapja. Tél van még. Anyám fázik, mindenki fázik, de még nem szabad visszaülni a buszra. És hány éves a kisfiú? – kérdi a lila hajú néni anyámtól, tizenegy, válaszol anyám, tizenkettőt tölt júniusban. Jaj, hát, az nagyon fiatal, Isten éltesse sokáig! Hát, az akkor nagyon nehéz, nem irigyelem magát! Az én fiamat nem engedtem volna el semmi pénzért, de ki tudja... Tudja, hogy van, de nagy szerencse kell, mindenesetre, és biztos ügyes is, ugye? Nagyon ügyes lehet, hogy ha kiválasztották! Na, halljunk oda! Anyám bólogat, válaszol, mosolyog, sajnálkozik, amikor szükségés, a lila hajú asszony beszél és beszél és mesél, megállás nélkül, anyám szédül, kapaszkodik a hidegbe, tulajdonképpen nem is hallja, mit mond a nő, azt sem, amit ő mond. A busz végre átmegy a határon, anyám álmában megkínálja a nénit kávéval, a néni visszaköpi, és egy undorító fintort vág. Szolnok. Anyám álmában a műhelyben van, dobozfallak veszik körül, nagy sietséggel veszi le egyiket a másiktól, késsel bontja fel őket, majd két kézzel keresgél a hulladék között, de nem talál semmit, leborítja a dobozt, és leve-szi a következőt. Ebben is kutat, de nem talál semmit, leborítja a dobozt, és leve-szi a következőt. A távolból hallatszik a gépek morajlása, anyám kinyitja a szemét. Kinyújtaná a lábait, de nincs elég hely. A lila hajú ül mellette. A következő álomból már a kék metró bájos hangja ébreszti. Pöttyös utca kö-vetkezik. Az ajtók a jobb oldalon nyílnak. Anyám szeme most már végképp kinyílik, annyira, hogy amikor a kisfiú meglátja, el is tűnik benne, mint egy puha, meleg felhőben.

Anyám rendszeresen elmenekült a fürdőszobába, pontosan egy kád ha-bos vagy sósfürdős, forró vízbe. A kislány tudta, hogy amikor szólítja, akkor mehet megmosni a hátát, és ezt a pillanatot nagyon várta. Anyám háta egy-re görbébb volt, és mindig csodálkozott a kislány, hogy hogy is lehet ilyen nagy, kicsi keze többször át kellett szelje a felületet, hogy teljesen beszappa-nozza. Miután szappanos volt az egész háta, a tenyeréből medret csinált, és így mosta le, apránként a szappanhabot.

Anyám térdel a földön, az anyja teste mellett. Jobb kezével tartja a fejét, nem meri letenni, pedig már nem lélegzik. Anyám anyja megfulladt. Elcsuk-lott a hangja, elkezdett levegő után kapkodni, leültették a székre, anyám, az apja és anyám húga, anyám hozott egy pohár vizet, de az anyja intette, hogy nem kér, a mellkasára tette a kezét, majd kapálózni kezdett, amire mindenki megértette, hogy baj van, és hívták a mentőt. Beszéltek hozzá, hol moso-lyogva, hol riadt arccal, anyám mutatta, hogy lélegezzen, és vett egy mély levegőt, mintha az anyja így jobban megértené. Egy furcsa, állati hang jött ki anyám anyja száján, anyámnak a szülés jutott eszébe, és a hang í-jét kísérte

a test, anyám anyja lecsúszott a földre. Anyám húga jajveszékelt, anyám apja káromkodott egyet, hogy hallgasson már, erre anyám húga leborult a földre, könyörgött az anyjának, a mentősöknek, akik nem értek még oda. Anyám fogta az anyja kezét, és kereste a tekintetét, kereste az anyját ugyanazzal a kétségbeeséssel, amivel egész életében kereste. Anyám két kézzel nyomkodta az anyja mellkasát, aki hosszasan rángatózott, tekintete a plafonra szögezve. Anyám feláll, a fejét fogja, a hajába kapaszkodik, a húga kiszalad az utcára, segítségért kiált, visítózik, éles hangja keveredik anyám apjának a duruzsolásával, Lujzikám, Lujzikám, ismételgeti, jaj, Lujzikám. Anyám tekintete megakad a tévén, tisztaságibetét-reklám, always, kamraajtó, kredenc, asztal, minden a helyén, és akkor itt van az anyja, fekszik a földön, mozdulatlan, az apja mellette, úgy néz ki, mintha csókolná az anyját, anyám nem hall semmit, letérdel ismét az anyja mellé, fölé hajol és keresi a szívdobogásának a hangját. Fülét anyja mellére szorítja, és egy pillanatig nem tudja, hogy az ő szívét hallja-e, vagy az anyjáét. Még ver a szíve, mondja suttogva, még ver a szíve, anyja, anyja, édes anyukám, és fejét a jobb tenyerébe veszi. Mindjárt itt lesznek, már hallom is, hallod, apja, de az apja nem válaszol, mindjárt itt lesznek, meglátod, és simogatja az arcát. A fej egyre nehezebb, az anyja már nem pislákol. Az anyja halálának gondolata fortyog a bőre alatt, több irányból támad, a lábaktól felfelé, a karoktól befelé, a fejtől lefelé, mire a szívhez ér, anyám már nem érzi a saját testét, csak a forróságot, mintha forró vér ömlene ki a fülén. Keze reszket, anyám apja dermedten térdel vele szemben, anyám két kézzel fogja a fejét, és elkezd rázni, pofozni, puszilni, próbálja felültetni az anyját, hogy tudja magához ölelni, még itt van, persze hogy itt van, ez csak egy álom, és mindjárt vége, és az anyja ismét huncutul mosolyog majd. A test azonban ellenkezik, a halál győzött, anyám kínlódik, az anyja feje hol jobbra, hol balra csuklik. Anyám lemond, és visszahelyezi a földre. Az apja megkövesedve ül, berohan a húga, hogy itt vannak, jönnek, halljátok! A mentősök az elsők, akik őszinte részvétet kívánnak. Anyám lánya messze van, és amikor másnaposan a telefont felveszi, a hír nem jut el csak az agyáig, és az információ kommunikálásának a hiábavalósága miatt bosszankodik, lévén, hogy kétezer kilométerre van, nem tud tehát semmit se tenni, és különben is, ha már halott, akkor végképp nem lehet semmit se tenni, és lévén, hogy kétezer kilométerre van, még az anyját se tudja megölelni, akkor pedig minek ez a hír szerda reggel fél tízkor? Én most mit tudjak csinálni? Ezt a választ tartja az agya a leghatékonyabb reakciónak a sikeres kommunikáció érdekében. Anyám hangja elcsuklik, a forróság most tör ki belőle, vulkányszerűen. Anyám zokog, anyám lánya nem

hallja. Néhány évig, és talán még mindig, anyám hisztérikus nevetését mindig a zokogás veszélyezteti.

Anyám sír. Hangtalanul és a sötétben, nem látja senki, nem hallja senki, a zene hangos, és ami a színpadon történik, az lenyűgöző, csodálatos, ámulatba ejtő. Keresi anyám a szavakat, de szavak helyett csak könnyek jönnek ki a lelkéből, és csendesen utat mosnak maguknak az arcán, egyik a másik után, mintha igyekeznének valahova, gyülekeznek ők is leborulni a nagy erő előtt, ami a kisfiút a színpadra vitte, anyámat pedig a nézőtérbe. Apám ül a bal oldalán, apám apja a jobb oldalán. Rómeó és Júliát táncolják a pesti Opera színpadán. A kisfiú egy szenvedélyes férfi lett, akárhányszor felugrik, megáll az idő, akárhányszor csókolja Júliát, megnyílik a tér, és mindenki belefér. Apám észreveszi anyám könnyeit, anyámra néz, és mosolyog, mert ő is sír. Megszorítja anyám kezét, anyám most már szipákol, és elengedi apám kezét, hogy előkeresse a zsebkendőjét (megtörténhet, hogy pont egy virágmintásat hozott, maradt egy-kettő a szekrényében, ahol az ünneplőblúzokat, harisnyákat, kombinékat tartotta). Apám apjának lekoppant a szeme az előbb, de ezt se látta senki. A vén fiú már kezd öregedni, az az igazság.

ÁRULÁSOK LÁNCOLATA,

új szereplőnek mesél
rólad, egyes szám
harmadik személyben,
apró cseppek, szavai
átúszhatatlan óceánná
dagadnak. Az életöröm
megélése bagatellekben,
két ember igazsága egyszerre
érvényes. Ésszel föléred, te,
a régi szereplő. Összefonódó
történetekből futó
kapcsolat, miben
bízta. Pengeélen
élet és halál közt,
hűséged határa
a szeretet, még
mindig magadnak
ártasz. Majd hamarosan
a múlt sem lesz a régi,
fordított pillangóhatás,
szemed fényéből vakfolt,
vetített kép, visszafelé is
átrendeződő elemek,
a tornádó felülírja
az eredetet, a lepke
szárnya megrebben.

MÉSZHÉJ

Mire megismertem őket, ötven
éve csiszolták a mozdulataikat,
harmincat közösen. Minden
a helyén volt, nekem úgy tetszett
akkor, és most is így látom. Holott
amiben éltek: világháború, szocialista
rezsím. Nem választották. Egy alkalommal
a Négy páncélos és a kutya ment,
mondtam, mennyire jó, hogy voltak
ezek a szovjetek – sosem volt ilyen
dühös korábban nagyapám (később
sem lett), „de én jobban tudom, láttam
a filmeket”, erősködtem, nagymamám kérte:
hagyd csak, mire ő lemondóan legyintett
rám. Később derült ki, micsoda
tragédiák voltak a családban, kíntás,
fogság, vagyonekobbzás, megvetés,
ami után már a szeretet sem volt
elég megtartó erő, a gyerek
előtt ezek korábban nem, csak
a joviális történetek hangoztak el.
Ismeretlen számomra, hogyan voltak jelen
életükben az ő őseik, mit hoztak magukkal,
és mit alkottak saját elhatározásból,
ketten. Az ajtóhoz hozzátartozott a kezek
érintésétől simára vált, kopott felület,
ahogy a küszöb is már elvékonyodott
a talpak alatt, középen. Csigaház ez,
amibe így visszahúzódok, aki ott
a türelem nyelvét hallom visszhangozni.

AMIKOR KICSI VOLTAM

Amikor kicsi voltam, gyűjtöttem képeslapokat, bélyegeket, matricákat és szalvétákat. A szalvéták gyűjtésének ötletét nagymama adta, elővarázsolva valahonnan a saját gyermekkorában összeállított kis kollekciót. Lenyűgözve szemléltem a sokrétegű csodákat, melyek mintha nem is papírból, hanem fátyolból lettek volna, puhák és bársonyosak, legfelső rétegüket mesterien megrajzolt minta díszítette: olykor virágok, máskor ismert vagy ismeretlen mesék figurái, néha pedig megnevezhetetlen, izgalmas, színpompás alakzatok. Nehéz is volt attól fogva a hétköznapiakon használt szalvétát ezekkel a csodákkal azonos néven emlegetni! Úgy tűnt – s feltehetően így is volt –, a szocialista ipar termékeként sorozatban gyártott fehér papírdarabok, melyek gyenge minőségű anyaguknál fogva még a rendeltetésüket sem töltötték be maradéktalanul (az ember száján vagy az asztalon maradó szaftok és más folyadékok felszívására alig, inkább szétkenésükre voltak csak alkalmasak), egy előző, eltörölni kívánt kor szépségeinek megcsúfolására születtek.

Hamar kiderült, nemcsak nagymama, de anyám is hódolt lánykorában a szalvétagyűjtés szenvedélyének, így csekély számmal induló gyűjteményem egy váratlan ajándéknak köszönhetően újabb értékes és egyedi példányokkal gazdagodott. A szalvéták egy csinos kartondobozkába költöztek, én pedig azon voltam, hogy számukat tovább gyarapítsam. Eleinte ez nehezen ment, tekintve, hogy Sári kuzinnal, mint mindenben, a szalvétákon is osztoznom kellett. A nagymama gyűjteményének megfélelését igencsak sérelmeztem, hiába győzködött minden felnőtt, hogy Sári is ugyanúgy unokája nagymamának, mint én, illik tehát a nagymama birtokában lévő javakból őt is egyenlőképpen részesíteni. Szerencsémre Sári a legtöbb esetben beérte a szalvéták második rétegével, amelyen bár a legfelső rétegnél jóval halványabban, de mégiscsak látszott ugyanaz a minta. Az anyámtól örökölt darabokkal valamivel könnyebb volt a helyzet, lévén, hogy a saját anyám tekintetében, aki Sárinak nem édes-, csupán keresztanyja volt, elvitathatatlan előjogokat élveztem. Miután az igazságosnak feltüntetett osztozkodás megtörtént, nekivághattunk megkörményezni osztálytársainkat. Csak a lányokat, persze, hiszen a fiúk egyáltalán nem foglalkoztak olyan dolgokkal, mint szalvétagyűjtés.

Matricákat vagy helyi boltokból vagy *magyarból* lehetett beszerezni. A helyieknek elsősorban addig tudtam örülni, amíg meg nem láttam a külföldieket. A szovjet matricákat ugyanis előbb vízbe kellett mártani, majd az így benedvesedett és a vastagabb papírról leválni képes, hártavékonyaságú réteget kellett lehúzni róluk és a megfelelő helyre illeszteni. Mondanom sem kell, a hártavékonyaságú réteg lehúzása és megfelelő helyre illesztése vesződéses feladat volt. Mindjárt az akció első pillanatában előfordult, hogy elszakadt, s a virágnak a szirma, a kis figurának a keze, lába, rosszabb esetben a feje visszamaradt a papíron. Ha pedig a lehúzás hibátlanul sikerült is, a leragasztás sokszor hagyott maga után kívánnivalót: menet közben a vékony hártya begyűrődött, az egyengetés, simítgatás során aztán újra fennállt a sérülés veszélye.

Érthető módon madarat lehetett velem fogatni, amikor első magyarországi matricámat kézhez kaptam. Következésképpen *levonónak* hívtuk ezeket, megkülönböztetendő a szovjet gyártmányú *matricától*, és szigorúan elkerülve a Beregszászban gyakran használt, orosz hangzású szót, a *vinnyettát*. A levonókat nem kellett vízbe áztatni, mindössze a szélüknel kellett rajtuk „fogást találni”, hosszú köröm vagy tű segítségével, utána már szépen vált le a mintás, ragacsos papír a különleges bevonatú alsó rétegtől. Az elhelyezés sem okozott általában gondot, volt a levonónak tartása, ami a begyűrődéstől megmentette. Így kapott a gyerekszobám hosszanti falát betöltő unalmas, barna szekrénysor remek mintázatot: Hóféhérekével és a hét törpével kezdve, Vukon át, a Ho-ho-ho horgászig szinte minden általam ismert mesealak bekerült a gyűjteménybe.

Külföldről levelet vagy képeslapot kapni két okból is fontos volt. Egyrészt, mert maga a levél vagy képeslap is érdekességszámba ment, másrészt, mert le lehetett róla oldani a bélyeget. A franciaországi és svájci nagybácsikától kapott bélyegek vezették a listát, de megbecsültem a magyarországi és csehszlovákiai küldeményeket is. A leoldás műveletét nagyapával végeztem: óvatosan meleg vízbe lógattuk a boríték bélyeges csücskét, s amint a ragasztó engedett, tompa végű késsel segítettük a leválást. Előfordult, hogy a ragasztó nem akart engedni, olyankor nagyapa óvatosan körbevágta a bélyeges részt, s a papírral együtt tettük az albumba. Képeslapnál nehezebb volt a helyzet, azt mégsem illett megcsonkítani, így élesebb késsel vagy manikűr-ollóval kaparásztuk hosszasan, ügyelve, hogy se a lapban, se a kezünkben ne tegyünk kárt – vagy legalábbis ne nagyot.

Mígnem egyszer kiderült: Beregszászban is árulnak bélyeget, méghozzá egészen komoly és tetszetős példányokat. Apámmal jártunk a Vérke-parti

boltba, amelyhez az Arany Páva étteremmel szemközt levezető lépcsőn juttunk. Néha csak egy-egy darabot, máskor egész sorozatokat szereztünk be, korántsem régi és drága bélyegekből, inkább az akkoriban gyártott, szovjet történelmi alakokat, virágokat, baráti szocialista országok városait ábrázoló példányokból. Időnként az osztályba is bevittem a kicsi albumokat, mert ez esetben is többen voltunk, akik gyűjtöttük, és lehetett cseréberélni. A szalvétával és a matricával ellentétben a bélyeg a fiúkat érdekelte, egyiket-másikat egészen lázba hozta, és számomra roppant kedvezőnek tűnő ajánlatokkal éltek. Otthon sokszor be kellett látnom, nem jártam éppen jól a cserével, mert értéktelenebb darabot kaptam értékesebb helyett – de érdekelt is engem a pénzbeli érték, amikor a lényeg maga a csere volt, különösen, ha egy *bizonyos* fiúval köttetett az ügylet.

A képeslapgyűjtésben megint csak Sárival közösködtünk, lévén, hogy nagymama mindkettőnket megajándékozott egy méretes albummal. A barna fedelű, dombornyomott arany színű alakkal díszített albumot nyilvánvalóan fényképek számára gyártották, de emiatt senkinek nem jutott eszébe aggódni – fényképeknek voltak egyszerűbb albumok odahaza. A halványlila kartonlapokba előre belevágták a fényképek sarkainak beillesztéséhez szükséges réseket, mégpedig több méretben. Így is megesett, hogy egy képeslap a legnagyobb és egymástól legtávolabb eső résekbe sem fért be: ekkor egyszerűen kihagytuk egy vagy két sarkát, kissé instabillá téve a rögzítést, ellenben megkönnyítve az albumból való gyors kiemelést, ha épp a képeslap belsejét vagy hátoldalát kívántuk tanulmányozni.

A hátoldalon egyéb, mint szöveg, nemigen állt: megszólítás, jókívánság, aláírás. Ritkább esetben címzés, ha a lapot boríték nélkül adták fel. Fontossági sorrendben leghátra a szovjet lapokat soroltuk, az album hátuljába. Egyszerű rajzokkal vagy fényképpel díszített lapok voltak, a karácsonyra szólók „Sz nővim gódom!” (Boldog új évet!) felirattal, fenyőággal, gyertyával, esetleg télapóval. (Soha nem ábrázoltak Jézust, Szent Családot, és nem említették a karácsony szót.) A magyarból kapott lapok valamivel előkelőbb helyre kerültek, ezek közt már akadt érdekesebb, kinyitható, esetleg dombornyomott mintázatú. Az igazi csodát azonban a Mancsi dédmama testvéreitől kapott francia és svájci lapok jelentették. Mancsi mama öccse fiatalon költözött Párizsba, ott nősült meg, és született két lánya, a bátyja Bázelen telepedett le és alapított családot.

Nagyon boldogok voltunk, amikor valaki a családban képeslapot kapott, mert az előbb-utóbb úgyis bekerült a mi albumunkba. A legtöbbet Mancsi mama kapta, nemcsak a születésnapjára vagy karácsonyra, de sokszor min-

den különösebb ok nélkül is írt az öccse, érdeklődött a hogylétéről, vagy elmesélte, mekkora vihar tombolt a környékükön. (Később gyanakodtunk, talán virágnyelven próbált valamilyen politikai eseményre utalni, de hitelt érdemlő adatot nem találtunk egyetlen esetben sem.) A képeslapokat igazságosan elosztottuk Sárival, mindenki kapott húsvétit, karácsonyit, virágost és tájképet is. Fontos volt, hogy ugyanannyi jusson az ezüst- vagy aranyporral díszítettből, a kövekkel kirakottból, a kinyithatóból, a zenélőből és a térhatásúból. A karácsonyi lapok közül az egyik kedvencem volt, amelyiknek kis korongot illesztettek az oldalába, és annak forgatásával minden nap a megfelelő dátumot mutatta. A tájképek közül legjobban az tetszett, ahol az Eiffel-torony van csillámporral megszórva és öt piros kővel körberakva. Büszkén nyugtáztuk, amikor nekünk is érkezett névre szóló küldemény: Mademoiselle Sára és Mademoiselle Gabriella voltak a címzettek. Az aláírás, mint mindenkinek a családban, nem Józsi volt, nem is Józsi bácsi, hanem *Joseph Réta*y. A külföldön töltött hosszú évek megtették hatásukat.

Nagyapa bátyja, aki papnak került Kassára, ugyancsak hűséges képeslapküldő volt. Habár az ő küldeményei esztétikai besorolásuk alapján a magyarországiaknál aligha kerültek feljebb, öröm volt látni a kissé gubancos betűket: feladóként *František* Horváth szerepelt, de aláírásként mindig Feri vagy Feri bátya. Legritkábbnak az amerikai képeslap számított, egyenesen a mi utcánkból kivándorolt Braun Magdától. Nagymamának írt szállás betűkkel hosszú üdvözlőszöveget és köszöntő formulákat.

Legtovább a képeslapgyűjtő szokásom tartott. Tán még tart ma is: az elvéve postán kapott, kézzel írt lapokat külön dobozokba gyűjtjük a családban. Gyermekeim dobozai el-eltűnedeznek a kamaszok szobájában szinte kötelező, a „rend” szóval nem illelhető állapotok közepette, ám a magamét becsben tartom, a komód legfelső fiókjában.

Amikor 2008-ban nagyszüleim végleg búcsút intettek nekünk, és otthonukban hátrahagyott holmijuk sorsáról kellett döntenünk, különleges küldeményre bukkantunk. Ismeretlen kézírás, franciául. Mivel a családban egyedül én bírom ezt a csodálatos, de nehéz nyelvet, megkaptam a képeslapot megfejtésre: ki küldhette, és mi okból. Nem okozott nagy fejtörést: Joseph Réta y idősebb lánya tájékoztatott édesapja elhunytáról, 1991-ben. A hírre, mégoly késve is, illett reagálnunk. Megfogalmaztam hát a megfelelőnek gondolt, udvarias, mégis családi környezetbe illő szöveggel őszinte részvétünket, egyben tudattam Martine nénivel unokatestvérének, azaz nagymamának a halálát. Martine néni az általa sosem látott magyar rokonok felbukkanása s ráadásaként az általuk egész tűrhetően használt francia

nyelv feletti örömeiben postafordultával válaszolt, nem csupán képeslappal, de francia különlegességeket rejtő csomaggal. A csomagok azóta is vándorolnak, beregi szőttes vagy diós beigli utazik karácsonykor Normandia felé, cserébe almaborból készült zselé és normandiai útikönyv érkezik. Előbbi hamar elfogy, utóbbi a polcra kerül, és várja, hogy hasznát vegyük valamikor, lehetőleg még Martine néni vendégszeretetét élvezve.

KULTÚRA

- Apuka, hagyja má' abba ezt a rohadt szavalást!
- *Húzd, ki tudja, meddig húzhatod,*
- édesanya, miért vagy dühös, ha a nagypapa szaval?
- Ne kérdezősködjél, Imike, csak tegyed a dógod!
- *Mikor lesz a nyútt vonóbul bot,*
- édesanya, most én is dolgozom, mint a felnőttek?
- Hát, valahogy úgy. Osztán fizetséget éppen nem fogol érte kapni, aztat ne gondoldjad.
- de édesapa a gyárban kap fizetséget
- Még az a szerencse, fiam, különben megnézhetnénk, miből élünk.
- a nagypapa nem kap fizetséget, mert már nem dolgozik?
- *Szív és pohár tele búval, borral,...*
- Azelőtt se sokat kapott. Nem végzett rendes munkát. Tudod, gyenge szegénynek az agya.
- nagyon sok mesét meg éneket tud, mindig ő mesélt nekem, amikor te meg édesapa munkába mentetek
- Hja, persze, mesélni azt nagyon tud. Közbe' meg issza a bort feszt.
- amikor rám vigyázott, nem ivott bort egy cseppet se
- *Húzd rá, cigány, ne gondoldj a gonddal.*
- Apuka, ne szavaljon már, az istenit! Ügyeljen inkább a kapával, mer' még a végin belevágja a saját lábába!
- ne féljél, édesanya, a nagypapa kemény legény, elmesélte sokszor, ahogy megsérült régen a nagy háborúban, hiszen te is hallottad
- Hallottam, hallottam. Csakhogy annak a fele se igaz. Annyi sérülésbe nyóc ember is belehalna. Nagypád valahunn az interneten olvasta ki.
- *És keményen, mint a jég verése,*

– Na, ez hiányzik még, hogy a jégverést emlegesse! Nem elég, hogy tavaly elverte a jég az egész veteményest?

– akkor még hóembert is építettem Szlávikkal, emlékszel, édesanya, ösz-szegyúrtuk a jeget, és futotta egy kicsi hóemberre

– Nektek is a szamárságon jár az eszetek, ahelyett, hogy segítenétek a szüleiteknek.

– de hát segítettünk, iskolába se engedtetek aznap, hogy az összes ve-téssel időben végezzünk

– *Odalett az emberek vetése.*

– Az isten verje meg ezt a vénembert! Ne mondja, hogy odalett a vetés! Hát muszáj az ördögöt a falra festeni?! Nem elég, hogy mindig jön valami istencsapása?! Ha nem jégeső, akkor árvíz, ha nem árvíz, akkor aszály, ha nem aszály, akkor...

– *Tanulj dalt a zengő zivatartól,*

– A kapára figyeljen, apuka!!!

– édesapa azt mondta, idén jó termés lesz, feltalálták a hogyishívjákot, a spermakultúrás kertet, ahol

– Mit beszélsz, te? Miféle spermakultúrás kert?

– ahol minden növény szabadon nőhet, még a gyomok is, mert akkor szépen kialakul az egyensúly, és nem tudnak elszaporodni a kártevők és

– Na hiszen, még tömjé apád is a fejedet. Nem elég ez a vénember a sok marhasággal. Szegény nagyanyád, mennyit túrt neki, nyugodjon békébe!

– *Fákat tép ki és hajókat tördel,*

– nagymama szerette a nagypapát, egyszer megkérdeztem, kit szeret leg-jobbban a világon, és azt mondta, a nagypapát, te is édesapát szereted leg-jobbban a világon?

– Őtet, fiam, ki mást. Meg tégedet. A baj csak az, hogy apád nem éppen minket szeret a legjobban. Látod, sose nincsen itthol. A gyárba' ül mostan is. Osztán munka után meg megyen koccintani a kollegákkal, mer' mindig van valakinek nevenapja meg születésnapja, meg gyerek születik...

– *Háború van most a nagy világban,*

– Szlávikék azért költöztek a szomszédunkba, mert náluk háború van?

– Aszongyák. Meg itten jobban tudnak élni. Jobban keres az apukája a gyárba'. Jobb a termőföld is. Osztán a spermakultúrás micsodát még nem is mondták.

– a tanítónéni se hitte el, azt mondta, permetezés nélkül nem lehet szép a termés

– Igaza is van Rozi néninek. Még hogy szabadon nőni a gyomoknak, ki hallott már ilyet!

– Én.

– Apuka? Mér' nem a kapára ügyel? Nem elég mély az a lyuk a krump-
linak.

– Én hallottam. Sőt, olvastam az interneten. Nem a sérülésekrül szokok olvasni. Azok vótak, ahogy vótak. Hanem a permakultúráról. Jól mon-
dod, kisonokám, ez lesz az igazi csoda! Apád nem a kollegákkal koccingat
munka után. Kertészeti tanfolyamra jár. Többre akarja vinni, mint amire
nekem sikerült. És azt akarja, hogy te még őnála is többre vigyed. Gyere,
mesélek még valamit, csak kérd meg édesanyádat, menjen vissza a házba,
oszt készítse a vacsoránkat. Lesz saláta is, a zsenge spenótból, amit magad
szedtél délután.

Nagy Kinga

FELHŐK

– VERSCIKLUS PETŐFI UTÁN –

*„Mint zsíros vízből egy ezüstkánál,
tompán csillog a nap.
A hűlő homály
színén felhő, zsiradékdarab
honol. Szigetnél mozdulatlanabb.”
(Petri György)*

FELHŐSZÍN TEREK

a felhők alak magasság anyag és forma
szerint osztályozhatók többek között
abercromby és hildebrandsson
alkotta meg a ma is használatos
elnevezéseket
cirrus stratus cumulus nimbus

egy légköri magasság fölött
tere van a jegesedésnek
és összeáll a kilehelt pára
és lesz belőle tejüveg áttűnés
mintha-negyedik halmazállapot
felcsapódó sűrű hordaléka
valami hétköznapi boszorkányságnak
amit az ember így-úgy magyaráz

tisztán látni ebben a ködben
a víz magából kivetett állapotában
csupa verejték
rés a falon
amit légvárakból emeltek

valaha valakik
kinyomozhatatlan szakralitással

ÖSSZEKAPASZKODTAK

a polcon két poros kodak fotó
alatta ágyhoz szegezett farpofák
más úgy mondaná nagymama
vagy éppenséggel
vájdling-táj

aki itt ügyködik
mikor csepegtetne ki
egy egész lavórnyi vizet
ahol nincs elég
nincs elég
változatos látkép
a hullámozó felszínen
ahol hínár tapad meg
az edények alján és iszap
és az egész szobában
valami alattomos kosz

itt ügyködik és
ha ideje engedi
lefújja a port a fotókról
de így sem lesznek
kevésbé homályosak
mert a szemcsék
beljük égtek

KÖNYÖKNYI KORLÁT

ez a legtöbb
amit kérhet egy idegen
hogy közel engedjen a másik
egészen közel egy
korlát nélküli lépcsőn
hogy foghassa a könyökét
tériszonyos remegése
új epicentrumát
nincs más kapaszkodó
közel vannak egymáshoz
láthatják egymás arcán
a felhőket barázdákat
nem ígérek semmit
csak mennek le a lépcsőn
két idegen egy remegés

MEGSZÍVJA

íme ő
napra nap megszívja magát
felhőszín terekkel
hogy kitöltse a belső feketét
fonott koszorú tüdejét
valami légnél könnyebb
hézaggal

kárminpiros hadrendbe tömörülnek
benne a meggyűlt kelések és ő
nyeli a napok langymeleg váladékát
és szívja magába napra nap
azt amiről elhiszi hogy
tejüveg-áttűnés
pedig csak
szilárd halmazállapot

íme az ember
napra nap
több lyukkal tele

MÉG CSAK

maréknyi ember félkaréjban
szedett-vedett társaság
síri csendben állnak itt
mint a szobor merően

nézik ötszöget rajzol lábuk előtt
ahogy megmártózik a porban
egy galamb
véletlen arany metszés
egy napfényes délután

minden más mozdulatlan
és eltörlésre vár

ők az árnyékban állnak
talpuk seprűje nem szalad
át a jeleken egyhamar
még csak a torpanás
még csak a pánik
mielőtt

FELHŐTLENÜL

csak valaki más gépe
piszkál bele a térbe
ez még nem jelenti
átok és áldás
hogy összekapaszkodott volna

két idegen fiók
hogy a zavar amit
ez a felhőtlenység okoz
egy egységgel is közelebb vinne
a rendszerhez a részben

marad két idegen
vakon gépelt
vájdling-táj

DERŰ

gyerekkori emlék
ez a tömeges rosszullét
fekszünk az ágyon
egy vándortáborban
alattunk lavór
a hűlő homály
színén felhő zsiradékdarab
fejünk fölött sátor

az viszi ki a hányást
aki már föl tud állni
és aki elég bátor
az egyensúlyozáshoz

kiloccsanó habok
forró délután
fátyolfelhő olvadoz
elérhetetlen magasan
egyszer csak kibukkan
egy napsugár
átütő derű
e botladozásban
nyár

FÁTYOL

milyen habkönnyű tolltakaró
fedheti egy olimpiai bajnok
korcsolyázó amputált
kezét lábát álmait
milyen mozdulatsor
tagadhatja le
egy jógaoktató hiányzó
ujjait a tenyérgyökről
és milyen hernyóselyem-chiffon
suhogás férközhet be
egy középfülgyulladás után
a zongorahangoló fejébe
de a néma billentyűkoppanás
és valami gomolygó fátyol-rezgés
megmarad

VILLÁM

a polcon két kodak fotó
az egyiken asszonyok
összekapaszkodva mennek
nagy ködben egy téren
egy korlátatlan lépcsőn lefelé
a háttérben homályosan
látszik épület piac pad
a piac felé mennek
üres szatyaikat lazán
maguk mellé eresztik
valami tétova várakozással
lifeg kezükben a szatyor
kicsit ki is sült ott a kép
a szatyor helyén vibrál
és izzik egy közepes
kiterjedésű pont

mint sötét fellegek között
egy régóta érlelődő
villám felsercenő eleje
ahonnan aztán végigszalad
véletlenszerű cikk-cakk
alakzatban egy fénynyaláb
végérvényesen felkiáltójelet
rajzolva az égen és a sejtés
hogyan kész
immár megpecsételődött
és árnyékban marad
a kéz valakinek a könyökén

a másik képen biciklin ül
nagyamájával egy kislány
a nagy derekát szorosan öleli
szinte ráfekszik a hátára
és széttárja a lábát
ahogy száguldanak le
mint a villám egy lejtőn
tartsd erősen
mondja neki a nagyanyja
tartsd szét a lábad
be ne kapja a küllő
csak pörög pörög
körbe-karikába
szikrázik ha nekirepül
egy kavics
vigyázz ne lazsálj
egyfolytában tartsd
de arra is figyelj
ki ne lógjon nagyon
ha erre jönne egy autó
körbe-karikába

ÁTOK ÉS ÁLDÁS

áldott legyen aki engem
gond nélkül elhagy
mikor rángás gyötör
és kiver a víz a láztól

és átkozott aki majd
felfekvéseim kenegeti
és végtelen délutánokat
ül végig ágyamnál
arcán idült mosollyal

ezer áldás arra aki
minden piszok fölött félrenéz
és lépteit szaporázza ha
kezek nyúlnak felé
az omladozó gangon

de törje ezer apró csontra
átkom azt aki hűsítő kezét
hasogató homlokomra nyomja
és szorosán magához ölel
mintha még a szuszt is
visszaadhatná csüggedt
szügyembe ahová
a lélek csak halni jár

Pomázi Adél

EGY JÓSNŐ VALLOMÁSAI

Ekkor megjelent a régi ház ajtajában egy magas, őszes-szőke lány, mosolyogva. Magdit ősz haja ellenére lánynak mondanám, mert az arca kissé bárgyú, állandó nevetésre van berendezve. Színes bohócruhája disszonáns ugyan csapzott, ősz hajával, de primitív, erős mosolya végső soron inkább kellemes, mint kellemetlen, mert napbarnított, apró ráncokkal övezett kék szeme szikrázik a jókedvtől. Szemügyre vettem az arcát, és arra gondoltam, hogy könnyű dolgom lesz vele.

Tetszettem neki, nevetett azon, hogy milyen keveset ajánlok a poharakért. Látszott rajta, hogy játék neki is ez az egész, élvezi a műsort, amit adok, persze hogy ideadja cserébe szinte ingyen bazári áruját. Kifizettem gyorsan, hogy ne legyen ideje meggondolni magát. Janka közben komolyan nézegette a hatalmas üvegballonokat, ilyenekből készít kreatív lámpákat, eladásra. Bizniszeltünk, ő nagyban és komolyan, én kicsiben, játszásból.

Ekkor, talán a ballonok miatt, megjelent egy magas férfi az ajtóban, és megállt az ajtókeretben. Körülnézett, hogy mi történik a portáján, alig-mosollyal felmért bennünket, Jankát, Maját és engem. Némileg bosszankodva könyvelte el, Magdi kezében az apróra nézve, hogy ügyesen alkudtam.

Csíkos, hosszú ujjú tengerészpólót viselt. Úgy 185 centi magas, horgas az orra. Magas homlokára göndörödő barna fürtjeitől lágyak a vonásai, és tincsei elfedik kicsit a korát is. 50 és 60 között lehet, de férfiformája van, a kora ellenére, illetve azzal együtt is. Intellektust sejtet a homlok, a tekintet, érzékiséget a duzzadt ajak. Rajta felejttem a szemem. Tengerészkapitány, gondolom róla, és az is eszembe jut, hogy neki nem mertem volna a tizedét ajánlani az áru értékének.

Bebizonyosodik, hogy igazam van. Találtam ugyanis még egy üvegpoharat, egy kettős falú kis konyakosat, és bár megközelítőleg a valódi értékét ajánlom érte Fomának, ő gyanakvóan méreget, hezitálva. Látszik, hogy nem szívesen adja olcsón az áruját. Végül legyint, vagy talán csak egy grimasszal jelzi, rendben, megegyeztünk. A ballonokra koncentrálok, ami nagyobb tétel, és abban az alkuban józan üzletemberként viselkedik.

Lekuporodom a fűben lévő lomokhoz, turkálók köztük, és egyszer csak találok egy ezüstszínű patkót, ami ott hever kopottan, egy sárga virágú kutyatej csomó tövében, alig látszik ki a csetreszek közül. Felemelem, körbenézegetem, itt-ott lekopott az ezüstoffesték róla, de ettől csak szívközelibb, és felmutatom Fomának, hogy ezt is kérem. Egy pillanatig bensőséges mosollyal néz rám, majd megszólal.

– Vidd! A tied.

Otthon letisztogatom, és a bejáratnál szögre akasztom, hogy vigyázzon ezentúl a házam népére. Azóta is ott van.

Ahogy a patkóval a kezemben felállok, felnézek a tavasziasan mélykék égre – vannak néha ilyen furcsa őszi napok –, és két légballont látok repülni messze magunk felett. Szív alakúak, és hatalmasak. Megjegyzem, hogy „love is in the air”, és dúdolgatom is a dalt arról, hogy szerelem van a levegőben.

Végül mindenki elégedett. Én a csetresszel és a bánásmóddal. Janka a három ballonnal. Foma és Magda pedig velünk elégedettek, örülnek, hogy ilyen egzotikus, szép emberekkel találkoztak vidéki kis boltjukban.

Ezt a benyomásomat erősíti, hogy egy óra múlva, hívás nélkül megjelentek *mindketten* Janka házánál, elhozták neki a ballonokat. Foma egyedül is elég lett volna ehhez az előzékenységhez, de Magdi elkísérte.

Janka háza magán viseli egy mediterrán ház összes jellegzetes vonását. Szedett-vedett, a falai olyanok, mintha vízfestékkel pingált kartonlapok volnának egymásnak támasztva. Hosszúkás, kétemeletes ház, narancssárga színű. Az emeletre csak kívül lehet feljutni, egy rozsdás, L alakú vaslépcsőn, melynek hiányzik néhány foka. Ennél rosszabbak azonban azok a lépcsőfokok, amelyek bár megvannak, észrevétlenül töröttek, és nyaktöréssel kecsgetnek. A tapasztalat ellenben az, hogy fel-alá rohangáló gyermekeink pontosan tudják, hogy mely lépcsőfok használható, és melyik nem.

A ház főbejáratához széles féltető támaszkodik, ami alatt egy nagy, rusztikus faasztal áll, négy kényelmes, kopott székkal. Ez a félig nyitott, szobaszerű tér a ház koronája, biztosítja a kint is, bent is érzést az alatta ücsörgőnek. A ház a kerttel együtt végül otthonos, meghitt, szedett-vedettsége ellenére, vagy éppen azért.

Janka, aki egy hónapja költözött ide, azt tervezi, hogy tavasztól őszig itt fog élni, ez alatt a terasz alatt. Belátni innét kicsiny kertjét, amiben nincs más, csak fű meg egy szerszámosbódé. Ennyi elég a boldogsághoz.

Míg Foma Jankával tárgyalt a fizetés ütemezéséről, én leültem Magdával beszélgetni az asztalhoz, főleg azért, hogy Janka zavartalanul megfőzhesse Fomát, hogy minél jobb feltételeket alkudhasson ki magának. Janka kecses

gazella, hosszú pillás, zöld macskaszemekkel, Fománál húsz évvel fiatalabb. Megmúttatott, kerek mellekkel rendelkezik, tökéletes sminkkel és karcsú őzbokával. Nem volt kérdés a tárgyalás kimenetele.

Általános csevejbe kezdek, például megkérdezem, hogy hová érdemes beülni, ha finomat akar enni itt a szigeten az ember. Magdi válaszából érzem, hogy el akarja nyerni a tetszésem, bizonyítani akarja, hogy jó fej, nem egy kopott, vidéki liba, aki észrevehetetlen a városiaknak. Küzd a tetszésemért, darabos mozdulatai, fiús szögletessége azonban levetkezhetségtelen, nőben ezt a típust nem kedvelem, de neki ez az alkata. A szövege tűrhető, bár távolról sem oly intellektuális, mint amilyen lenni szeretne: liberális köz-helyek híg PC-halmaza jön ki a száján. Önálló gondolatot nem hallok tőle. Billegek a kedvelem és a közömbös között. Kedvelhetném is, mert nevetős a szeme, mégis, esélyesebb a közömbösség, mert összességében Magdi nem érdekes. Olyan, amilyen nem akar lenni. Jellegtelen, harsány kiadásban. Pizkosszürke, mint a haja. Papagáj színességű ruhájával épp ezt húzza alá. Lassan rátérek a kérdésre, hogy együtt van-e Fomával. Csak hogy beszélgessek. Persze, sejtem a választ. Hogy miből? Nézzük csak.

Mindketten magasak. Az a fajta *pár*, akik ha nem néznek egymásra, akkor is érzékelik a másikat, mert van bennük egy relé, ami mindig mutatja, hogy hol van, hogy van, és mit csinál a másik. Láthatatlan köldökzsinór lebeg közöttük. Összeillenek, kapcsolódásuk harmonikus. Felerősítik a másikat által önmagukat, mint az ikrek. Egyforma ruhákban járnak, együtt dolgoznak, ugyanazokat a zenét hallgatják, ugyanazt gondolják a világról, és nyilván ugyanazokat az ételeket eszik. Nem kérdés, hogy összetartoznak, de kíváncsi voltam a részletekre. Így utólag visszagondolva, talán nem teljesen érdektelenül.

A válasz azonban meglep: Foma Magdi ex-pasija! Külön vannak három éve. Igaz, együtt élnek, egy házban! De ez pusztán lakhatási probléma, átmenet, ami kifejezetten kellemetlen Magdinak. Ezt az arcjátékával és a szavaival is aláhúzza.

– Milyen már?! Együtt élni a volt pasimmal?! – teszi fel a kérdést az önsajnálattól csöpögve, hóbörögve, miközben undorodó fintort vág. Önsajnálátát átveszem, megszanom, olyasfajta képekkel a fejemben, hogy „ennek a szegény nőnek nincs hová költöznie a gazdag ex-pasijától a kölykével, akit egyedül kell eltartania”. Majd csak megoldódik a dolog, biztatom a részleteket nem firtatva.

Az üzleti megbeszélést Jankáék épp befejezik. Közben többször megnézem Fomát, ahogy jön-megy a kertben. Szép férfi, állapítom meg. Eljátsz-

hatná Störr kapitányt a *Feleségem történetéből*. Majd amikor negyedszerre nézem meg, rájövök, hogy ilyen férfit akarok magamnak. Majd egyszer. Most mással kezdtem történetbe. Egy milliomossal, nem egy boltossal.

Derűs délután volt, könnyed. Így kezdődött.

Ki tudhatta volna akkor, hogyan fonódik össze majd négyünk sorsa?

Mindehhez még ezen az estén, 2021. szeptember 25-ének estéjén elcsattan hét éves kislányom életének első csókja, Janka fiával, Mátyással, amit az öccsétől tudunk meg, aki azonnal beárulja őket. Mármint, hogy mit csinálnak ezek kint a kertben, ketten a sátorban, egyetlen elemlámpa halovány fénykörében...

Ez a szeptember végi nap valójában erről a csókról nevezetes.

*

Késik Rebeka, a violinista. Rég elütötte a delet a Szent György-templom harangja, amikor felhangzik végre a kapumra szerelt kis rézkolomp csilingelése. Sokkal több fűgét majszoltam el várakozás közben, mint terveztem. Mi marad Fomának?

Rebeka késésével hozza a sztereotípiát, miszerint a művészek megbízhatatlanok. Viszont lebilincselő jelenség, ahogy hosszú, nyitott hátú, lebegő selyemruhájában keresztüljön a kerten. Mások kisestélyinek hordanak ilyesmit, ő a hétköznapiokon és az egész életén libeg így át. Hosszú, dús, szőkésbarna haja meztelen hátát félig eltakarja. A harangvirágok fejbőlintással üdvözlik királynőjüket, örömeikben üveghangon csilingelnek. A sirályok oldalra billentett fejjel figyelik a kőfal tetejéről.

Bájosan mentegetőzik a késése miatt, látszik, gyakorlata van ebben. Búgó, mély hangján meséli ezer részletét annak, hogy miért nem ért ide időben. Közben röviden, szárazon felnevet, kissé zavartan, mert nem igyekszem megnyugtatni az ilyenkor szokásos udvarias szólammal. Ellenkezőleg, vizsgálódva, komolyan méregetem. Kicsi a keze, göcsörtös, akár egy girbe-gurba ág. Hogy éri át a húrokat?! Szépen leburnult bőrén látszik, hogy napsütés nélkül makulátlan hófehér lenne. Csacsog, s ahogy zavara nő, egyre gyorsabban hadarja a szavakat. Hogy hát elment hajóskapitányi vizsgát tenni, *muszáj* volt ma, mert holnap a férjével kihajóznak, és ez lesz a meglepetés, hogy hajóskapitány-vizsgája van. Vagyis átveszi a kormányt az urától, aki pihenhet végre hátradőlve, egy zsúfolt évad végén először. Ő is hegedűművész, mondja a férjéről szerényen.

Amit tudok, persze hogy tudom, mindenki tudja, hogy a világhírű hegedűművész Joshua a férje. Szóval ezt a meglepetést készítette elő ma délelőtt, azt, hogy férje a tenger hullámain nyugodtan lebeghessen holnap, mert ő, Rebeka fog vigyázni rá! Dicséretet vagy legalább megértést várva, rám függeszti nefelejcskék szemét. De én karba font karral nekidőlök egy kőbabának, ő meg növekvő zavarral folytatja.

Szóval kint voltak délelőtt a vízen, és minden rendben ment egy darabig. De egyszer csak jött egy hatalmas pöff, reffelnie kellett a grósztnak, hirtelen nem tudta, hogy melyik kötelet használja, az oktató azonnal kiszúrta a bizonytalanságát, és helyette odapattant a csörlőhöz, amitől ő leforrázott-nak érezte magát, sőt, attól tartott, hogy libának nézi az oktató. Egy újabb pöfftől ráadásul lehuppant a cockpitra, szerencsére már elég közel voltak a parthoz, és az oktató megkérte, hogy hozza be a kikötőbe a szkúnert, amit könnyedén megtett, jól bánt a motoros horgonnyal és a pufferekkel. Így végül meglett a kapitányi vizsga.

Könnyedén használja a hajós szlenget, egy másik világ sejlik fel szavai mögül. Élénken mesél, én pedig élvezettel hallgatom. Már-már izgulnék a vizsgájáért, ha nem volnék biztos abban, hogy a történet jól végződik. Láttam ugyanis pár napja a Pavel teraszán Rebekát rozé-fröccsözni egy tengerészpólós, jóképű férfival, aki egyértelműen nem a férje. Nem kérdés, hogy Rebeka a hajós oktatójával volt, ahogy az sem kérdés, hogy a férfi csapja neki a szelet, amit ő gurgulázó nevetéssel fogadott, épp amikor arra jártam. Harsányak voltak, és szépek. Dévaj jókedvükkel, a hatalmas rozés poharikon gyöngyöző harmatcseppekkel üdítő látványt nyújtottak. Fotójukkal Pavel nyugodtan reklámozhatná magát!

Nem köszöntem, mért zavarnék. Beértem azzal, hogy tudtam, pár nap múlva erről a királynői jelenségről sokkal többet fogok tudni, mert a házam vendége lesz. Ekkorra, de csak ekkorra úgy vélem, hogy eleget kínoztam Rebekát szigorú arcommal. Megkegyelmezek, és előzékenyen mondtam a szavakat, amikért derekasan megküzdött.

– Semmi baj! Jól jött, hogy késtél kicsit. Gyere, itt leszünk a konyhában.

Kíváncsian néz körbe az előszobámban, épphogy nem szaglász körbe a nyusziórával. Bájosan állatias, állapítom meg magamban. A konyhában már előkészítettem szeánszunk kellékeit. Aranyszínű abrosz, rózsaiilatú füstölő, és meggyújtok egy nagy, fehér gyertyát is, amit megszenteltem a templomban. Hosszú kandallógyújtó gyufát használlok, lassú és ünnepélyes mozdulattal, finom lendülettel húzom végig a keskeny kátránycsíkon, sercegve felcsap nyomán a láng, először a gyufám, majd a gyertya végén. Az

asztal sarkán egy csokor színes pávatoll áll vázában, Maja hozta őket valahonnan. Kártyáim az asztalon egy régi Havanna szivar fadobozában pihennek, fehér vitorlás van pingálva a doboz tetejére, ami a kék tengeren libeg. Mikor kezembe veszem a lapokat, egy pillanatra mintha érezném még a régi szivarok füstjét. Megdicsérem a ruháját, mert ahogy térül-fordul, a könnyű, virágmintás selyem csak úgy lobog körülötte. Mintha egy tűzvirág táncolna! Zene van minden mozdulatában.

A haja inkább mézbarna, mint szőke, állapítom meg csodálkozva, mégis, a szőke nők közé tartozik. Csupa erő, csupa báj. Persze hogy két kis gribedli, bájgödröcske a két orcáján, és most látom... a homlokán kirajzoló halvány ráncoktól határolt, de egyértelműen kivehető... *boszorkányháromszöget!*

Nekem nincs ilyenem. Igaz, a szemöldökömet egyesek háromszögűnek mondják. Neki kéne jövődöt mondania nekem. Boszorkánymester! Hogy a fenébe nem vettem észre?! Mit akar tőlem?! Erősebb boszi, mint én! Ő irányítja az erejét, engem viszont ural az erőm.

Kiszolgáltattottja vagyok a képességeimnek.

– Rebeka! Most néztem meg a homlokodat először rendesen...

– És mit látsz? – kérdi kaján vigyorral, elsötétülő szemmel.

Nem válaszolok, csak bámulom a jelet.

– Ja! A háromszögre gondolsz?! – vigyor ül ki az arcára. Hirtelen kemény és félelmetes lesz.

Tovább nézem meredten.

– Három van! – válaszol ki nem mondott kérdésekre, rövid, gurgulázó nevetéssel.

– Úristen! – fakadok ki.

– Ijesztő?! De te is boszi vagy!

– Jó boszi. És nem olyan erős, mint te. Kártyát vetek, jeleket látok, lapokat olvasok össze. Néha bevillannak képek... azok aztán megtörténnek. És beszél hozzám a kávézacc... De ez minden!

– Akkor jó helyre jöttem!

– Ha te mondd – tartózkodó mosollyal fogadom el döntését, és felteszem a szokásos, kezdő kérdésemet:

– Mondd, miben segíthetek?

– Mindenben!

Egymáshoz oly közel állva beszélünk eddig, mint az összeesküvők, akik titkokat sugdosnak egymás fülébe, így a fizikai lényét is érzem, az illatát, a lelkével és az aurájával együtt. A szépsége, a kedvessége, a boszorkánysá-

ga... szívközeli lényé teszi számomra. Rá kell jönnöm, bár eleinte ez ellen berzenkedem, hogy hasonlítunk egymásra, megfoghatatlan az esszenciális részecskéink által. Ő szőke boszorkány, én fekete. Kiegészítjük egymást. Kegyetlenebb és keményebb, mint én, mert nem zavarja a lelkiismerete. Könnyedén hazudik, magának és másoknak is. Cserébe sikeres, és mindig az lesz.

A megkülönböztetett figyelem, amivel az első pillanattól kezdve felé fordultam, a felfedezéssel, hogy boszorkány, értelmet nyert. A közelség, ami a konyhában kézzelfoghatóvá vált közöttünk, többé sohasem múlt el. Évek múlva sem, amikor jöttek a görbe kanyarok köztünk. Most leülünk, a szemembe néz, és halkán beszélni kezd.

– Szeretem a férjemet! Őszintén szeretem! Ezt komolyan mondom! – jelenti ki. – De van valakim három éve – teszi hozzá suttogva.

Feszés vonásai egy pillanatra elernyednek, majdnem mosolyog, ironikusnak értelmezett ühüm-ömet hallva. De közben maga elé mered az asztalra, fixírozza a vékony, sárga csikokat, és összeszorítja vértelen ajkát. Egy pillanat múlva újra megfeszül az arc. Bal halántékán, fehéres bőre alatt lüktet egy nagyon kék ér, és viharos tekintete mögött szinte láthatóan egy film képei peregnek. Húsz évet öregszik két másodperc alatt. Ráncos az arca. Lila karikák árnyékolják a szeme alját, és az előbb még szép ívű száj keserű, vékony vonallá változik.

Megbabonáz az érzelmek vihara. Mint egy túlérzékeny dob, ha szellő rebben, arra is rezdül. Nem csoda, hogy ki kell hegedülnie magából mindez! A művészet teszi elviselhetővé számára az életet, azt, ami túl sok a világból és önmagából.

Szeretném látni a filmet, amely a homloka mögött pereg. Kivetíthetné, gondolom magamban, meg is tudná csinálni, ez a nő mindenre képes, és ekkor egy gyors mozdulattal rám emeli a szemét, ami most fekete, mert a pupillája iszonyatosan kitágult, ahogy a múltba réved.

Nézem az árnyjátékot az arcán... háromszög ide, földöntúli szépség oda. Ő is csak egy szenvedő ember, aki segítségért jött hozzám.

– Tehát három éve – ismétlem el a vallomását sóhajtva, hogy folytatásra bírjam.

– Tíz!

– Tíúúúú?#!

– Tizenöt!

– Tizenöt?! Ühüm! És mi a baj? – kérdem vállvonva.

– Minden! – válaszolja annyi szenvedéllyel, hogy elmosolyodom.

– Nevetséges vagyok?!

– Dehogy! Szenvedélyes vagy, és ez lenyűgöz. De egy tizenöt éve tartó viszony... nekem két párhuzamos házasságnak tűnik, amik esetleg kiegészítik egymást. Nem vagy monogám, ez minden – válaszolom. – Az emberek többsége nem az!

– Te sem?

– A lelkem az. A testem... nem igazán. Élvezem a szexet, szerelem nélkül is néha.

– De jó neked!

– Talán. De most te mesélsz!

Kis hezitálás után végre beszélni kezd, hol rám nézve, hol a leeresztett rolót bámulva, melynek keskeny résein átsejlik kertem pompás zöldje. De ő nem látja. Egészen mást lát.

– A másodhegedűsünk a kvartettünkben! Fiatalabb. A tanítványom volt... És tudom, hogy a férjem mindenben jobb nála!

Ezt majdnem ördögi mosollyal mondja, majd halkán folytatja.

– Jobb ember, jobb zenész, talán jobb szerető is...

– Mit szeretsz a másodhegedűsben?

– Nem tudom megmondani. Mindent! A haját! A száját! A szemét! Őt! Ha nem látom, belebetegszem! Megpróbáltam abbahagyni ezerszer! Tíz kilót híztam, mert félévig megálltam, hogy ne szeretkezzek vele!

– Hű! Drága pasi!

– Nekem monddod?! Egyszer teherbe estem tőle.

Kérdően nézek rá.

– Elment... magától. De tudod, mit mondott? Hogy neveljem fel Joshuaival...

– Ne!

– Komolyan mondom!

– Elvetéltél? – kérdem halkán.

– Igen... Mondjuk.

Bizonytalan a hangja, ezért nem firtatom a részleteket.

– Van valami újabb történet, ami miatt most eljöttél hozzám?

– Tragédia történt! Lebuktunk.

Majdnem szíjog, ahogy a borzalmas szót kimondja.

Másfél órai beszélgetés és kártyavetés után elment. Sok pénzt hagyott az asztalon, pedig beértem volna a két koncertjeggyel, amit ajándékba hozott. Kiderült, hogy még soha senkinek nem mert beszélni a viszonyáról. Lopva találkoznak, tizenöt éve. Leparkolt, sötét autókban, éttermek mosdójában,

míg a többiek vacsoráznak, fellépés után. Szállodákban, míg férje a bankba megy, és a saját otthonukban is, amikor Joshua külföldön van. Szenvedélyesen imádják és gyűlölik egymást a szeretőjével, aki leginkább egy erőszakos, de játékos kisfiúra emlékeztet. Elvis Presley a szerető kedvenc előadója, jól áll neki, és jól megy neki, ha Elvis-dalokat énekel. Talán ez a legjellemzőbb rá. Gyűlölik és halálra kínozzák egymást, mert nem tudnak meglenni egymás nélkül. Rebekának a férjén és a kis Elvisen kívül más soha nem volt az életében.

Nekem több jutott férfiből, így Rebeka szűzies a szememben. Épp az ártatlansága magyarázza ezt az aránytalanul szenvedélyes viszonyt. Színes lényének mindössze két férfi áll a rendelkezésére, hogy mindent, az egész világot általuk megismerje. Ugyan ki hibáztathatná ezért? Joga van az élethez! Még ha a világ ezt másképp is látja. Igen, feleség. Jó feleség, jó anya, egy gyermekkel. Ha több lett volna nekik, talán az segített volna.

A kis Elvis féltékennyé teszi Rebekát, és az örületbe kergeti időről időre. Azért, mert ő is megőrül a nála mindenben jobb, szebb, tehetségesebb, sikeresebb Joshuától. Tíz éve lebuktak egyszer. Akkor felálltak még az örületből mindhárman. Az elhízott Elvis megházasodott, elvett egy énekes cigány lányt, akit nem szeret, akitől lánya lett, és aki üldözi, halálra kínozza őt jogos féltékenységgel. Holnap meghallgatom őket a Koncert Hallban. Rebeka a férjével fog játszani meg a szeretőjével, és egy világhírű, narkós csellistával.

Viszont ma, a pénzből, amit az asztalon hagyott, beülünk Majával a Pavelbe, amit hetek óta tervezek. A Pavel közvetlenül a tenger partján áll, egy meredek szikla tetején. A szikla alját hullámok csapdossák, szédítő lenézni. A bátraknak mégis kiraktak a szikla peremétől pár méterre egy padot, hogy onnét nézhessék, ahogy a látóhatár szélén összeér a víz az éggel. Ultramarinkék az ég, irreálisan kék. Ha nem látom, nem hiszem el, hogy van ilyen szín a természetben. Ezt tényleg csak lapis lazulival lehet megfesteni, és értem, hogy Michelangelo miért ragaszkodott hozzá a Sixtus-kápolnában. Karnyújtásnyira vannak tőlem a habfehér bárányszerű felhők, felém lejt az ég, ez az isteni színjáték, amibe belefeledkezem.

A napsugarak tisztán kirajzolódnak egyesével a felhők mögött. Mint a „Jézus szíve” festményeken, vagy ahogy a gyerekek rajzolják a napsugarakat, szabályos fénycsóvák ágaznak szét a forró, tojássárgaszínű napkorongból. Az arcom felé fordítom, belenézek a napba, no, nem sokáig, mert szemüveg nélkül a csukott szemhéjam alatt is kisül a szemem. Gyorsan előveszem a napszemüvegem, Ray-Ban, van vagy húszéves. Wiebe első ajándéka volt, a

találkozásunk napján kaptam tőle, 2002. június 11-én, kedd délután, amikor visszatért hozzám a régiségkereskedésbe.

Főleg art deco bútorokat árultam a zsúfolt boltban, egymást érték a zsúrkocsik, asztalkák, ingaórák, székek és tálalók, egy keskeny sávon lehetett csak közlekedni közöttük. Wiebe elmélyült nézegetést színlelt, mielőtt megszólalt.

– Nézd! Pár óra múlva megy a gépem. Átbookoltam a jegyem a délutáni járatra. Előtte még a szállodába is el kell mennem a csomagomért... De vissza kellett jönnöm!... Meghívhatlak ebédelni?

Csak álltam a hosszúkás bolt hátsó felében egy üvegvitrin előtt, amiben egy százhusz darabos antik ezüstétkészletet tartottunk mives fadobozban, és kezemben a szidolos ronggyal, csodálkozva néztem rá. Ő folytatta.

– Nem tudom, mi történt velem! Úgy tűnik, elvesztettem a józan eszem. Próbálok megnyugodni. Nyugtalaná tettel! Lúdbörzöm, és lepkék táncolnak a gyomromban... Nem tudtam elmenni!

A teraszon, ahol leültünk ebédelni, szemembe sütött a nap, ezért kivette a táskájából *ezt* a szemüveget, és átnyújtotta az asztal felett. Azt mondta, jól áll, és mosolygott hozzá. Akkor láttam először ezt a szemfényvesztő, szexi mosolyt. Majd amikor búcsúzóul vissza akartam adni neki, megszólalt: – Tartsd meg!

Klasszikus napszemüvegfazon, minden kémfilmben ilyet viselnek, Gene Hacmannal az élen. A menőség maga! Mármint... hetven éve volt az. Mára megkopott, karcos a lencséje. Mégis jó felvenni néha, és felidézni a pillanatot, amikor kaptam... Tényleg jó érzés... annyira, hogy karcos lett a torkom tőle. Hirtelen változott meg az idő! Percek alatt viharos szél kerekedett. A napot szétfolyó, indigókék felhő takarja, csak a napsugarak legvége látszik ki alóla. A tenger hidegzöld lett három perc alatt, és a távolból gyorsan villog egy világítótorony jelzőfénye. Percenként kilencvenötöt villan, ha igaz. Nem számolom meg.

Izgalommal nézem a tenger belsejében szörfölőket, kilométerekre vannak a parttól, hogy fognak kiérni? A gyerekeket gyorsan kiterelték szüleik a víz széléről, de néhány nagyobb gumicsónak még küzd a part felé evezve a fehérén habzó hullámok tetején. A vihar a parthoz csapkodja koszos hordalékát, fél pár gumipapucsok, elhagyott úszódeszkák lebegnek a víz felszínén, ágakkal, apró kövekkel, kagylókkal elkeveredve. A tenger derűs, akvamarinkék arca percek alatt váltott dühödt sötétzöldre. Ijesztő erejét fitogtatja az óriás, verbunkot táncoló víztömeg. Aki nem vigyáz, azt a halálba táncolja. Súlyva van a fekete felhőknek, óriási dunnákként csüngnek az égbolt pre-

mén. Innét a partról, az étterem biztonságos teraszáról szinte élvezem ezt a mozit! A levegő megtelt elektromossággal, a távolban már látszanak a függőleges villámok. Szerteágazó hajszálgökökereként arany fénnel szövik át a sötétkék eget.

A pincérek kiszaladtak az étterem üvegfala mögül, kapkodva csukják össze a napernyőket, mert a szél beléjük kap, és elrepíti őket, ha nem iparkodnak. Rutinosak, majdnem mindet sikerült rögzíteni. De egy kétméteres napfénytető elszabadult, és reptében lever egy vékony falú söröskancsót, ami diszkrét csörrenéssel széttörik a kövön. Az egész terasz azt nézi, ahogy a magas, csinos pincérfiú szisztematikus alapossággal felsepri az üvegszilánkokat. Mellkasig kigombolt, fehér inge szétnyíló szárnyai között fiatal, barna bőrén finoman göndörödnek a szőrök. Barna haja a válláig ér, hullámos, és az jut róla az eszembe, hogy biztosan játszik akusztikus gitáron. Az ilyen fiúk mindig játszanak akusztikus gitáron! Erőtéljes a szája, duzzadt, mint egy busmannak, a szeme viszont banán formájú, huncut csík. Tud a szépségéről, büszke, majdnem pökhendi a tekintete. Lehetetlen kikerülni a gondolatot: milyen lehet az ágyban? Persze tudom: figyelmes, mint minden igazán hiú férfi. A lassú söprögetés közben hirtelen rám emeli a tekintetét, nyugodtan pihenteti rajtam pár pillanat erejéig. Beleborzongok, mert felsejlik bennem, ő is tudja, hogy én milyen vagyok az ágyban.

Majának nem hoztunk pulcsit, mindegy, úgysem venné fel. Nálam is csak egy nagy kendő van, akkora, hogy beteríti az egész testem, sőt, Majának is jut belőle. Mindig imádott betakarózni bő ruháim szárnyaiba. Üres tányérjaink előttünk pihennek. Grillezett kalamárit ettem sült krumplival meg egy pikáns, rózsaszínű szósszal, amit igazi kagylóhéjban tálaltak. Nézegetem, megtetszik a „Shell” kagyló. Lehet kapni a kis kioszkokban itt mindenütt, de nekem pont ez kell. Vastag, érdes falú, szerteágazó rózsaszínű tarajokkal, selyemfényű. Prizmafehérnek mondanánk, ha mobiltelefon volna. De fordítva van: a prizmafehér mobiltelefon (mint az enyém) kapta a kagyló belsejéről a nevét. Tehát a kagyló volt előbb, nem a tojás. Fizetéskor elkérem a fiatal pincérfiútól, legyint, hogy persze, vigyem csak, van belőle bőven a konyhán. A Majáét is beleérttem a legyintésbe, mindkettőt elsüllyeszttem a táskámba, és borralalóval jutalmazom a szépfiú engedékeny, könnyed mosolyát.

A GORGÓ TÁMAD

Fiatal orvos volt, könyvből tanulta,
mit kell ilyenkor csinálni.
Néni, nézzen rám, mondja meg a nevét!
Emelje fel a jobb, aztán a bal kezét!
*Nēm mēgy ő má háza,
mēg van ő má háva!*
Négy éve nem tud már beszélni,
nem tud odapillantani, ahova szeretne,
nem tudja irányítani a mozdulatait.
Kidülledt, vérben forgó szem.
Az állán lefolyó, sárga váladék.
Nem, ez én nem lehetek!
Ki tette ide ezt az arcot?
Le kell vakarni, el kell tüntetni mindenestül!
De alatta ott egy újabb! Sorra jönnek!
Megálljatok, vannak még fegyvereim:
papucs, virágtartó, bútordarabok.
Ti támadtatok. Én csak védekezem.

XXX

Rajzolok egy fekete szigetet,
koromsötét, meredek falú.
Rajta egy szörny, vasorrú,
vaskarmú, hosszú nyakú.
Gyomra teli emberekkel,
lávában úsznak a testek.
A hegyen vasak, üllők,
kalapácsok. Markában fogóvas,
izzó salakdarabok. Ezeket

dobálja a vízre. A tenger
fortyog, mint egy levesesfazék.

A VÁZA HASA ALATT

Nem lehet megtapintani, végigsimítani az anyagát.
Nem tudsz fölé hajolni, fülébe akasztani az ujjad,
meglóbálni, érezni a súlyt. A szemnek kell betelni
vele, körbe kell járni, mintha domború hullámvonalak
mentén lépkednél. Szédüljön bele a fej! Kanyargó
patakban apró kavicsok. Egymásra tolulnak,
tülekednek, a rámenősebb kiszorítja a másikat.
Egyenletesen bodorított hajfűrt, benne gyöngyök
végestelen-végig. Kígyóhát, sok-sok domborulattal.
Alatta szabályosan ívelő ösvény. Ágyás, a vékony
földréteg alatt sűrűre vetett, apró magocskák.
A váza hasa alatt a föld mélye nyílik: újabb kígyók,
újabb kavicsok. A hason forró a part, égetnek a kövek,
alább egyre hidegebb, fognak a pöttyök, csupa
zúzódás, csupa törmelék. A váza alulról is, felülről is
fülel. A fülek mellett ferdén fésült frufu: csigák
egymásra rakva. Húzd csak ki az alsót gondolatban:
csörögve potyognak a tenyeredbe.

KINCSES TEJFOGAK

I.

A solymári erdő Paprikás-patak felé vezető ösvényének szélén november harmincadikán metáلكék Ford állt meg. Enyhe idő volt, a nap még a fák fölött járt, és alig látszott néhány felhő a távolban. Az autóból kiszálló két lány határozott léptekkel indult be a sáros ösvényen a fák közé. Fekete szövetkabát és bakancs volt rajtuk. Az alacsonyabbik néha a vörös hajúra sandított, aki azonban inkább a földet bámulta, mintha attól félne, hogy orra bukik valamelyik kiálló gyökérben. Már félórája gyalogolhattak így, szótlánul, amikor Lídia megállt, és Eszter felé fordult. A lábuk alól a víz apró öbölbe csurgott. Eszter érezte, hogy nézi, de úgy tett, mint aki nem vesz róla tudomást. A patak két szakaszát összekötő mohás vízesést bámulta, és iparkodott, hogy minél törődöttebbnek látsszék, de az igyekezettől csak még zavartabbá vált.

Tudta, hogy megérkeztek, látta maga előtt a gyászmenetet: vonuló hangyák a tarlón, majd a közeli felvételek pörögtek végig: kopasz fák, sárban cupogó fekete csizmák, elgémberedett ujjak a nyirkos tölgyek törzsein. Próbálta a közvetítésen látottakat percről percre visszaidézni, az egyenletes ködöt, a nedves hidegben kipirult arcokat, a fiú rokonainak bedagadt szemét, a körbeállt öblöt, az ázott, fehér rózsaszirmokat a fodrozódó víz felszínén, de zavara még mindig nagyobb volt, mint a gyásza.

– Remélem, tudod, hogy miért vagyunk itt! – szólalt meg Lídia, egyelőre inkább csak kíváncsian.

Eszter már ettől megkönnyebbült. Tehát tudja, gondolta, de még időt adott magának, mielőtt beszélni kezdett volna, mint néhány éve még az iskolai táblánál felelés előtt, és csak bámulta a vízesést, az öblöt és a kövek között továbbcsordogáló patakot, és tűnődött, hogy vajon meddig sodorhatta Ádám hamvait, miután az a magas, szikár férfi térdig érő, sárga gumicsizmában az utolsó porszemig kirázta az urnát. „Kincses tejfogaimmal vetnek sorsot”, szólalt meg benne az a bizonyos verssor, és végre igazi fájdalmat érzett.

II.

Eszter mindig ugyanabban az órában kelt, ugyanakkor reggelizett és etette meg kislányát, tízkor pedig indult vele a közeli játszótérre levegőzni. Mióta a kicsi megszületett, és a fiatal anya felhagyott irodai munkájával, nem határidőkhöz, hanem napirendhez igazodott, életében mindennek pontosan meghatározható helye és jelentése volt, mint a színek és formák szerint elrendezett könyveknek budai lakásuk könyvespolcain. Néhány hete, azon a bizonyos pénteken is azért állt meg az önkormányzat elé kihelyezett könyvesszekér mellett, mert egy aranyozott sárga gerinc megragadta a figyelmét. Szórakozottan játszott el a gondolattal, milyen jól mutatna otthon a kék informatikai szakkönyv mellett, amikor valaki megérintette a karját.

Szóval Apollinaire, hallotta egészen közelről, válla fölül a mély hangot. Leengedte a sárga kötetet, és megfordult. Az utcán torzuló szirénázással végigrohant egy mentőautó, a közeli megállóban villamos fékezett, pár méterre tőle valaki kifújta az orrát, megcsörrent egy telefon, galamb rebtent fel a szekér mellől, de abban a pillanatban minden egyszerre halkult le, mint egy merülő zenelejátszó, összerosódott, akár a fényképek háttere. Eszter az eladó szemébe nézett. A tekintet nyugodtnak tűnt, és volt még benne valami egészen közeli, egészen ismerős is, amit akkor még nem tudott beazonosítani. Elfelejtett pislogni és levegőt venni. Mintha egy vetítővászon, képkockák, színek és formák elevenedtek meg előtte, amelyek a történésekre nem, csupán az érzésre emlékeztették. Megszokott, ismétlődő gondolatai mögül egy rendkívüli felismerés derengett át, de még át kellett verekednie magát az időn a megértésig.

És a könyvet megveszi?, kérdezte könnyedén az árus, a felszálló galamb szárnycsapásainak ritmusában, amely talán még ugyanaz a madár volt, mint az előbbi, talán már egy másik, és becsukta az aranyozott kötetet, amelyről Eszter nem tudta volna megmondani, mikor került át a hatalmas, tányérszerű kézbe, ahogy azt sem, hogy beszélt-e a férfival egyáltalán, vagy csak verssorok váltották egymást azon a tiszta, októberi délelőttön.

Kislánya váratlanul sírni kezdett a babakocsiban, erre végre feleszmélt az idézett Apollinaire-sorok közül, amelyek a férfi keskeny szájából varázsigeeknek hangzottak, és gyorsan a levágott ujjú kesztyűs kézbe tette a háromszáz forintot. Ha nem színész, akkor bizonyára költő lett volna belőlem, súgta fülébe a férfi bizalmasan búcsúzaskor. Költő, visszahangzott Eszterben még a Margaréta játszótéren is, ahol egyszerre lökték az anyukák a hintákat és a palintákat, *mindig is szerettem a verseket, valamikor régen, én is írtam, aztán Moszkvában megtanultam, mi a költészet: a hatást maga a létezés*

kelti, akár a színpadon, akár bárhol másutt az életben, például egy utcán, ahol megáll az ember, mondjuk egy könyvesszekér mellett, és szórakozottan néz egy sárga könyvgerincet, amíg valaki meg nem szólítja, és madarak nem telepednek régen elfelejtett versek ütőerére...

Eszter még másfél hét elteltével sem volt benne biztos, hogy véletlenül vagy szándékosan sétál-e el minden nap az önkormányzat előtt, hogy nosztalgiaiból vagy újonnan felébredt érdeklődésből olvassa Apollinaire verseit kislánya délutáni alvásidejében, ahelyett, hogy felmosna vagy babaruhákat szortírozna, nem tudta, miért látogatják meg álmában faunok és lidércek, csak azt érezte, hogy valami olyasmivel találta magát szemben, aminek hatására többé már színek és formák szerint sem helyezhetők el otthonában a feleslegesen megvásárolt könyvek.

Verssorok lógtak a kitergetett, mosható pelenkák mellett a szárogatókötélen, a játszóterek megteltek utazásokról, próbákról, fényes premierekről szóló anekdotákkal, távoli vidékek sokszor bizarr, hátborzongató meséivel, humorral, játékkal – költészettel, Eszter pedig létezett, ahogy a madarak, ahogy a virágok. Felszabadultan lélegzett addig az október tizenötödikei telefonhívásig.

Lídia vagyok, hallotta gimnáziumi barátnője elvékonyodott hangját, másfél hete történt, igen, ő volt az, akiről írtak a hírekben, igen, a Mammutkettőben, pénteken, délután hat óra hat perckor. Neked mindenki előtt tudnod kell róla, kis szünetet tartott, de Eszter hallgatott, a temetés november ötödikén lesz, hadarta, a járvány miatt szűk családi körben, barátok és ismerősök online közvetítéssel követhetik a szertartást, a linket elküldöm, majd találkozunk később, kettesben, a többit akkor, személyesen.

Nem kérdezett, kijelentett, ami hamarosan felébresztette Eszter gyanúját, hogy a továbbiakban csak kérdéseket fog neki feltenni, eddig azonban még nem jutott el gondolatban akkor, gépiesen egy gesztenyefa törzsének támaszkodott, toroka elszorult, gyomra görcsbe rándult. A fának csapódott focilabda, a hinta nyikorgása, egy elhasalt kisfiú sírása, esetleges hangok, amelyek belevésődtek ekkor emlékezetébe, és a két egymás mellett lehulló levél képe az egész teret sejtelmekkel átható őszi napfényben. Felfoghatatlan volt, de felismerte, amit érzett. Még nem fogta fel, amit hallott, megérezte. Az egész park vele együtt, benne lüktetett, egyre gyorsabban és hangosabban. Vannak pillanatok, mondta eltűnődve, minden bevezetés nélkül a könyvtárus férfinak egy nappal később, a megszokott órában a könyvesszekér létráján ülve, amelyek egy hír hatására kitérítik az érzékelést, hogy minden részletükkel együtt, kitérülhetetlenül ragadjanak bele a memóriánkba.

Valóban, mondta a férfi, valóban, ismételte meg, én is emlékszem egy ilyen pillanatra a saját életemből, és elkomorodott, de most csak ülünk itt nyugodtan, egymás mellett, meg kell tanulnunk ülni, ha a rohanás már nem használ, legtöbbször az egyetlen bölcs válasz az ülés és a hallgatás. Minden bizonnyal, mondta Eszter erőtlenül, elgémberedett ujjai között a babakocsi fogójával, amiről meg is feledkezett volna, ha kislánya nem sír fel élesen. Istenem, fordult oda, még ez is!

III.

A telefonhívás estéjén hosszú, sötét, végeérhetetlen órák kezdődtek, amelyekről nem lehetett eldönteni, még az előző vagy már az új naphoz tartoznak-e. Eszter nyugtalanul és keveset aludt, álmában a Mammut-kettő parkolójában cigarettázott Ádámmal, aki szokás szerint irodalmi előadást tartott, és arról beszélt, hogy gimnázium után világutazó lesz belőle, miközben, mintegy mellékesen, Lídia derekát ölelte. De nem Lídiához, hozzá beszélt, mélyen a szemébe nézett, és egyre közelebb hajolt hozzá, majd előhúzott kabátja zsebéből egy gyűrött noteszt, és olvasni kezdte legújabb versét. Eszter először bárgyún mosolygott, mint aki nem akarja érteni, de egyre jobban zavarba hozták a sorok, egyre direktbbnek érezte őket, egyre nagyobb lángolással és hévvel hangzottak fel, egyértelműen róla és neki. El akart rohanni, elmenekülni minél messzebbre, de a lábait meg se tudta mozdítani, mintha a betonba ragadtak volna. Hallgatnia kellett az egyszerre sokkoló és hízelgő strófákat, éreznie Lídia irigy és gyűlölködő tekintetét, Ádám leheletét, aki az arcába hajolt, és a fülébe bűgött, sosem felejtettem el azt a szilveszter éjszakát, mondta hirtelen teljesen megváltozott hangon, zaklatottan, azt a solymári domboldalt, ott dőlt el minden, mert szerinted én, és alakja zsugorodni kezdett, szerinted én, fakadt ki, és sértetten lihegett, de már csak akkora volt, mint egy csecsemő, szerinted én, nekem nem elég... Ne folytasd, üvöltött fel Eszter hajnali háromkor, csatakosra ázott hálóingben.

Felült, felkapcsolta az éjjeliszekrényen álló narancssárga lámpát, a szoba meleg fénnel telt meg. Csend volt, kislánya békésen aludt mellette a kiságyban, ujját szopta, és hüppögött hozzá, Eszter hosszasan nézte, megnyugvást keresve, de a kisgyermek békéje nem szállt át rá. Csak egy álom, mondta magának a fal felé fordulva, amíg a szomszéd szobában valaki egyenletesen verte a klaviatúrát, csak egy álom, ismételte, négy év rengeteg idő, semmi jelentősége, hogy mit mondtam neki akkor, szilveszterkor, részegen, volt valami a szemében, valami szokatlan és ijesztő, ahogy a nyakamba csim-

paszkodott az ónos, fagyott úton, mindenkitől távol az erdő szélén, ahogy a kabátom alá nyúlt kihűlt ujjaival, volt a tekintetében valami, ami nem volt rá jellemző, nem tehettem mást, talán nem kellett volna annyira megsértenem, talán elég lett volna felállnom és otthagynom a teóriáival és az üveg félig befagyott édespezsgővel, otthagynom, miközben olvasta a versét, Lídiára hivatkoznom, a másik szobában kikapcsolt a laptop a Windows utálatos hangján, és végre teljes csönd lett, miért az a mondat jutott eszembe, forgolódott, kedveltem is őt, a különcségét, a humorát, a temperamentumát, hogy hetekig csak ült hosszú hajjal az aula sarkában, nem szólt senkihez, aztán egyik reggel harsányan, magabiztosan jött be, rövid, hidrogénszőke hajjal, megkerülte a késők sorfalát, átugrotta a korlátot, és még azzal a lendülettel lefutotta minden idők legjobb cooperét farmerban, piros Converse cipőben, zsákjában tankönyvekkel, aztán futott, rohant napokig, hetekig, beutazta Európát egy hátizsákkal, és írt, bizonyára írt, kavargatta tovább magában Eszter a feldúsított emlékeket, mesélt és rohant, amíg össze nem zuhant ismét, hogy újra a könyveibe temetkezzék. Milyen különleges fiú volt, milyen kivételes egyéniség, talán csak nem értettem még akkor, hogy zseni, azok a péntek délutánok a Mammut parkolójában, olyan más érzés volt ott vele, ahogy észre se vettük, hogy este lett, talán szerettem is, fordult át a másik oldalára, csak hát Lídia, mindenesetre imponált, de tizenhét évesen, elázva, szétfagyva, hajnali háromkor távol a többiektől, szédülve a pezsgőtől és életem első spanglijától, kellett valamit mondanom, és ismét hanyatt fordult, és a csillárt bámulta, ami biztosan eltántorította, de nem, akkor sem, ilyet soha, semmilyen körülmények között nem lett volna szabad egy fiúnak, egy férfinak, a redőnyöket rázni kezdte a szél, csak egy álom, ez akkor is csak egy álom, ismételte vacogva, amíg derengeni kezdett odakint, egy álom, semmi több, tizenegy órakor a könyvesszekér előtt, gondolta, és végre elaludt.

IV.

Csak ülünk itt nyugodtan, egymás mellett, meg kell tanulni ülni, ha a rohanás már nem használ, legtöbbször az egyetlen bölcs válasz az ülés és a hallgatás. Minden bizonnyal, mondta Eszter erőtlenül, elgémberedett ujjai között a babakocsi fogójával, amiről meg is feledkezett volna, ha kislánya nem kezd el ismét nyavalyogni.

Mi volt az életedben az a pillanat, ami annyira beléd vésődött, kérdezte Eszter néhány perc múlva, miután az árus túladott két elnyűtt atlaszon, ő pedig kislánya szájába nyomta a trehányul letörölt cumit, és visszaült a létrára.

Sok furcsaság megesett velem a színházon kívül is, kezdte a férfi, miközben körmével egy ragacsos foltot igyekezett eltávolítani a József Attila-összesről, egy átlagos délutánon például, amikor az ebéd utáni kávémat tettem fel főni, váratlanul becsengetett valaki a színészlakásba, ami egyébként gyakran előfordult, másik kezével elégedetten pöckölte el a piszkot, csak hogy, amikor kinyitottam az ajtót, a küszöbömön maga az ördög állt. És mit csináltál?, kérdezte Eszter felerősödött émelygéssel, a férfi pedig háttásszünetet tartott, majd megvonta a vállát. Semmit, becsuktam az ajtót.

Sokáig ültek egymás mellett, egyre inkább megfeledkezve vevőkről, játszótérről, bóbiskoló gyermekről, a lassan és alattomban köréjük kúszó, altató, életlen feketeségben, Eszter megnyugodott, tompává vált, nem érzékelt semmit, ami kicsit különbözött is a létrán mellette üldögélő férfi furcsa, átható jelenlététől.

De ha jobban belegondolok, ez lehetett akár előzmény is, kezdte újra a férfi néhány perc elteltével, miközben visszatett egy kötetet a polcra. Minek az előzménye?, kérdezte Eszter, és önkéntelenül közelebb húzódott hozzá. Régen volt már, talán nem is gondolnád, mennyire, simított végig nyúzott arcán, őszes borostáin, huszonöt éves voltam, tisztán, élénken emlékszem, csipkés, piszkos, fehér függönyök takarták az ablakokat, az egyikén repedés futott végig, húzott be rajta a hideg, vegyszerek maró szaga vett körül, zöld csempék, neonfény, olyan éles volt minden, hogy azt hittem, sikerült, már valahol máshol vagyok, akkor még nem gondolkoztam olyasmiken, hogy aki meghal, talán nem is megy sehová, hanem itt marad köztünk, átalakul, azt hittem, sikerült, néztem azokra a sima, steril arcokra, amelyeken nem tükröződött semmilyen érzélem, de csak egy nappal később, amikor beadták az injekciókat, tudtam meg, hogy a zárt osztály még annál is rosszabb, mint ahonnan el akartam emészteni magam.

De hát mi történt?, kérdezte Eszter, és az émelygését kezdte elviselhetetlennek érezni. Ő, hát mégis, mi történt volna, felelte a színész könnyedén, öngyilkossági kísérlet. Akkor, a kórházban az ébredésem után írtam ezt a verset is, az utolsót, akkor akartam utoljára elmondani valamit, *kincses tejfogaimmal vetnek sorsot*, kezdte el szavalni teátrálisan a költeményét, mintha akkor találná ki, mintha sem idő, sem tér nem választaná el attól a bozontos, zavart fiútól, aki éppen előző nap, pénteken felült a Mammut-kettő negyedik emeletének korlátjára. Eszterben pedig a vers végére az a bizonyos felismerés végre átverekedte magát az időn, és eljutott a megértésig.

V.

A délelőttök egyre gyorsabban, a délutánok egyre lassabban teltek, és összeolvadtak a terpeszkedő éjszakákkal. Nyirkos hideg volt, és a kislány fázott a már fagyos novemberi szélben, Eszter mégis kivitte délutánonként is a sötétben, jót tesz a friss levegő, be kell vásárolni, venni egy csomag zseb-kendőt, még egy pelenkacsomagot tartaléknak, eldobható maszkot, müzli-szeletet. Vajon hogyan is kéne ezentúl, ha úgy már nem lehet, ahogy eddig. Aztán felkanyarodott az önkormányzat felé.

Már messziről meglátta a könyvárust, aki háttal állt egy láda mellett, és gesztikulált, nyilván egy vevőnek, gondolta, akármire tettem rá a kezemet eddig, történelmi nagyregényre, mesére, össze tudta foglalni a tartalmukat, nem ismertem senkit, aki ennyit olvasott volna, iparkodott felfelé a nyirkos térköveken, arcába világított egy harang alakú karácsonyi égősor, hiába bújtt el a közönség elől, én azért megtaláltam, tolt a felfelé szórakozottan, egyre gyorsabban a babakocsit, és már éppen odakiáltott volna a férfinak, amikor a szekér mögött, egy lefelé fordított könyves ládán két pezsgőspoharat, és egy félig teli pezsgősüveget pillantott meg. Megtorpant.

A szemerkélő esőben, gyér lámpafényben a rögtönzött asztalka mellett egy fehér szőrmekabátos női alak elevenedett meg, szemközt a férfival. Mintha csak egy poszteren pompázott volna: a levegőben megállt kézmozdulata a pezsgővel, hátravetett feje, kivillanó gyöngyfogsora, az ezüstszerű gombjain megcsillanó karácsonyi fények, könnyed, kecses tartása egy igazi primadonnáé volt. Eszter felismerte. Bár nem volt fiatal, arcvonásaiban még mindig fel lehetett fedezni valamit a babából. Láthatóan jól érezte magát, felkacagott, pezsgő lötytyent ki poharából a földre, de mit sem törődött ezzel, újra töltött a habzó nyakú üvegből, egészen előre dőlt, kabátja alól vastag gyöngysor csüngött elő, csupasz, fehér melleivel.

Ráadásul magas sarkú csizmát hord, akadt fenn Eszter a banális részleten, talán mert rajta hetek óta ugyanaz a játszótéren elnyűtt bakancs volt, de hát mit keres ez itt, egy használtkönyv-kereskedés szekérénel, este, egy üveg pezsgővel és két talpas kristálypohárral, húzogatta tanácstalanul le és fel a babakocsit a lejtőn, nyilván ismerik egymást régről, miért is ne ismerhetnék ezzel a magyar Angelina Jolie-val, fintorodott el, talán egy közös előadásból, de azért ez mégiscsak különös, hogy így, itt az utcán, egész pontosan az utcasarkon, egy szekér tövében, ez a híres színésznő.

A könyvárus egészen közel hajolt az arcához, közben végigsimította a derekát, a poharak koccantak a levegőben, de hát ez a nő házas, ordított fel valami Eszterben, amibe még bele tudott kapaszkodni, mielőtt zuhanni

kezdett egy ismeretlen és sötét szakadékba. A férfi a nő nyakába hajolt. Istenem, milyen szép, férfias a szája, és ezek a szemek, csodálkozott rá Eszter ismét, és ahogy tovább figyelte a most egészen megváltozott arcot, egyszerre érzett izgalmat és viszolygást. Milyen erős, milyen vonzó, nem is lehet több negyvennél. A nő szája kéjesen elnyílt, Eszter szinte hallotta a magát kellett sóhajt, és egyre gyorsabban vette a levegőt, ellenálhatatlan készítés fogta el, hogy odarohanjon, a másikat félrelökve a férfi nyakába csókoljon, aztán minden átmenet nélkül beazonosíthatatlan undor fogta el, ráadásul magas sarkú csizmát hord! De hát miért is ne hordana, régen nem kell tolnia babakocsit, egyre gyorsabban, egyre idegesebben húzogatta a kislányát fel-alá, bár ez, az ilyen biztos a játszótérre is magassarkúban járt a két gyerekével is, már ha kiment velük egyáltalán, ha nem bébiszitter vigyázott rájuk egész nap, ezek a nők nem tudnak megöregedni, gondolta, és hányinger fogta el, habár nem tudta pontosan, mit is ért ezeken a nőkön, aztán eszébe jutott, amint nyugtalankodó kislányára nézett: ezek a nők, akiknek férjük, gyerekük van, tökéletes életük, hírnevük, még sincs bennük semmi eredeti, és nem elég nekik semmi, flörtölnek boldoggal és boldogtalannal, egy magányos, bár kétségkívül vonzó könyvárussal, idehoznak két talpas poharat magassarkúban, és kihívóan villogtatják a kétmillió fogsorukat. Újra látta a férfi arcát a szőrmekabátos váll fölött, profilból, ahogy érzékin a vigyorgó nő fülébe bűgött valamit, most bezzeg megborotválkozott, talán negyven sincs, gondolta Eszter, ó, ezt a mosolyt ismerem, ezt a titokzatos félmosolyt, de miért ráncolja össze a homlokát, valami zavart látok rajta, és önkéntelenül megindult felé, de a második lépés után kemény, hideg tárgynak ütközött. A sokk hatására elengedte a babakocsi fogóját, ami azonnal megindult lefelé a térköveken. Tenyerét a homlokára szorította, másik kezével a kislánya után kapott, aztán, amikor biztonságosan markolta a kocsi fogóját, odatántorgott vele a közeli padhoz, és leroskadt. Mióta van itt ez a kurva lámpaoszlop, szitkozódott, és érezte, hogy mogorónyira zsugorodott a gyomra, de sehogyan sem tudott visszazökkenni a történetekbe. Az eső egyre jobban esett, már egészen eláztatta a haját. Végre fel tudta idézni az iménti jelenetet. Odafordult, legnagyobb meglepetésére már csak a férfi volt ott, a könyveket pakolta a kocsi belsejébe, nem is pakolta, hajigálta őket, a két félig teli pohár még mindig ott árválkodott az üveggel együtt a lefordított láda tetején.

Eszter körbenézett, egy nőalak éppen akkor viharzott végig a Törpe utcán. A máskor mindig nyugodt árus most agresszívan dobálta a háromszáz forintos könyveket a szekér méhébe, és káromkodott. A lefordított ládát a végére hagyta. Lihegve a kristálypoharakat nézte, aztán egy mozdulattal

lesöpörte őket, az üveggel együtt, a földre. A betonon, a szilánkok között szikrázva folyt végig a pezsgőmaradék, egyre lejjebb és lejjebb a lámpafényben, egészen az úttestig, ahol hamarosan a férfi is feloldódott a ködben.

VI.

Másnap kínlódva kelt fel az ágyból, lázasnak, betegnek érezte magát, idegesítette minden zaj, a szomszéd szobában a klaviatúra kattogása, a kislánya nyafogása, a kinti kutyaugatás. Nem evett semmit, csak a kávéját itta meg, jól megcukrozva, amitől émelygés fogta el. Már elállt az eső, de a felhők még nem vonultak el. Úgy látta, minden tompa körülötte, prózai és undorítóan valóságos. Ki kell mennem, ki kell mennem hozzá, látnom kell, talán csak egy félreértés az egész, kanalizott kislánya szájába egy adag banános répapürét, de talán *az egész* csak egy félreértés, semmit nem tudok róla, se ő rólam azonkívül, hogy van egy gyerekem, törölte le az apró szájról a kiköpött trutumázt, és mérhetetlenül megsajnálta magát. Pedig ilyen találkozás nincs sok az életben, ilyen hasonlóságok, egybeesések, de nem lehet véletlen az sem, hogy szemtanúja voltam a tegnapi esetnek, lépett a tükör elé, talán éppen elküldte azt a nőt, *kidobta*, mosolyodott el, ahogy ruganyos arcbőrét nézte, sőt, egészen biztosan ez történt, egy tussal diszkrét vonalat rajzolt a szemhéjára, majd kellenlenül a gyerekhez lépett, olyan feldúlt volt, olyan zaklatott, húzta rá az apró kezekre az overallt, talán éppen azt várja, hogy megjelenjek, hogy ülünk és beszélgessünk azon a létrán, egyre közelebb egymáshoz. Már az úttesten toltá át a babakocsit a sírdogáló gyerekekkel, körbe se nézve, lehet, hogyha meglát, majd rájön ő is arra, amit én végre megértettem, amikor megmarkolom a kezét, ért fel a járdára, és a szemébe nézek, most nem fogom elrontani, most nem fogok engedni, a történet ismétli önmagát, és már emelte a karját, hogy odaintsen.

A könyves szekér oldala zárva volt, üveges ablakain hidegen és élesen tükröződött a déli napfény, akár egy márványtáblán. Emberek haladtak el a kocsitól, egy pillantást sem vetve a közszemlére tett könyvgerincekre. Eszter értetlenül bámulta a magára hagyott kocsit, amely, úgy tűnt, egyszerre megroskad a rászálló galamb súlya alatt.

VII.

Kincses tejfogaimmal vetnek sorsot, lüktetett Eszterben a vízesés csobogásának ritmusában, és végre Lídiára nézett.

– Tudom, hogy miért vagyunk itt – mondta, és ő maga is meglepődött, hogy milyen nyugodt a hangja.

– Mesélj el mindent, nem bűnbakokat keresek, csak szeretném érteni, legalább egy kicsit jobban a történetet.

Egy ágba kapaszkodott, és a csúszós, meredek ösvényen leereszkedett az öböl partjára. Eszter követte. Ott álltak a vízeséssel szemben, nézték a Paprikás-patakot, ami ugyanúgy csordogált, mint mindig, semmi nyoma nem volt már se a feketébe öltözött gyülekezetnek, se a fehér virágszirmoknak.

– Akkor, szilveszterkor talán olyasmit mondtam neki, amivel tönkre lehet tenni valakit.

Lídia összeráncolta, majd felhúzta szemöldökét, Eszter pedig megértette, hogy fogalma sincs arról, ami aznap, szilveszter éjszaka történt köztük.

– Milyen szilveszterkor?

– Még az érettségi előtt, azt hiszem, én megsértettem valamivel.

– Megsértetted?

– Ádám mutatott nekem egy verset, amire nagyon büszke volt. Én viszont azt mondtam neki, hogy ez igazán pocsek lett.

Lídia keserűen nevetett.

– Eszter, arról beszélj, hogy mit mondott neked azon a napon!

– Elég régen beszéltem vele utoljára.

– A noteszéban ott volt a neved, aznapra beírva!

A közeli megállóban villamos fékezett, pár méterre tőle valaki kifújta az orrát, megcsörrent egy telefon. Azután átható csönd. Eszter félrehajolt egy feléje repülő galamb elől. Amikor észlelte, hogy hallucinál, minden erő kiment a lábából. Vállal nekidőlt a legközelebbi fának. És a könyvet megveszi?

– Hívott aznap valaki, de nem tudtam felvenni a telefont.

Buborék vonta körbe az erdőt, visszaverte a napfényt, hamuszürke lett minden.

– Nem is beszéltél vele? Nem hívtad vissza?

– Nem. Teljesen kiment a fejből.

Lídia leguggolt a víz mellé, és csuklóiig belemerítette a kezét.

– Azon a héten egyébként több mindenkit is felkeresett a volt osztálytársai közül. Volt, akitől pénzt is kért.

– Pénzt?

– Gondolom, feltűnt régebben neked is, hogy valami nem stimmel velem.

– Elég érdekes volt, sajátos stílusban tudta előadni a dolgait, de hát a művészek már csak ilyenek, vagy nem?

Fel akart egyenesedni, de nem mert ellépni a fától, félt, hogy elveszíti az egyensúlyát. A vízcsobogás hangjára folytak szét benne Lídia szavai egy fiúról, aki hosszú évekig elhitette magáról, hogy a bipoláris zavarán kívül

más különlegességei is vannak, és aki végül – amikor Lídia, összeszedve bátorságát elindult őt megkeresni és a gyönyörűre színezett, elképzelt szeretők, a regényesre szőtt kalandok helyén csak egy újságosbódéból bambán a semmibe meredő, éjszaka lecsúszott, negyvenes fazonokkal flangáló, elveszett kamaszt talált – dührohámot kapott, ámokfutásának pedig a zárt osztály fertőtlenítőszagban úszó szobájának málló falai szabtak csak határt.

Eszter nem vette le a szemét a vízesés felszínén kavargó habokról. Úgy tűnt neki, pezsgő folyik visszafelé a sziklákon, ahová gondolatban eltávolodott, és egyre kevesebb sansszal egyensúlyozott a tajtékokból kiálló sziklákon az elhangzó szavak közti rövid szünetekben.

– Hosszú kálvária után végre tőlem is elment végleg, nem kerestem, csak a többiek, a régi társaságából mesélték, hogy tiszta volt, hogy jól volt, hogy egészen boldognak látszott.

A szikla tetején, a lezúduló víz mellett, egy mohás kövön Eszter iszonyodva vette észre a könyvárus ülő alakját. Kifakult, piros Converse cipőben lóbálta a lábát, és röhögött. Idiótán, idegesen és szerencsétlenül, kitágult pupillákkal, kócos, zsírosan összeragadt hajjal és behorpadt arccal. Az üveg a jobb kezében, amelyből folyamatosan habzott a pezsgő. Felugrott, de annyi ideje sem maradt, hogy a szemét megdörzsölje, a férfi már nem volt sehol.

– A terapeutám azt mondta, hogy súlyosan sérült volt, menthetetlen, nem szabad hibáztatnom magamat.

– De hát Ádámnak megvolt mindene – mondta Eszter.

– Akkor kezdett füvezni is – hallotta, de nem tudta mihez kötni ezt az akkort – tizennégy évesen. Később jött mellé a többi. Tudod egyáltalán, hogy miért itt szórtuk szét a hamvait?

– Nem tudom.

– Mert az anyjának a maradványait is ide hozták haza, miután az olasz Riviéra mellett kiszakítottak az új pasijával egy szalagkorlátot a szerpentin.

– Ádám tiszta volt, amikor leugrott?

– Ezt akartam megtudni. De az apja nem nézte meg a boncolási eredményeket, gondolom, nem akart szembesülni vele, hogy a fia egy drogos volt.

Eszter a bakancsára ragadt sarat piszkálta, és úgy érezte, egy perccel sem bír tovább ott maradni.

– Indulnom kell – mondta, nem volt benne biztos, hogy hangosan –, most rögtön indulnom kell.

Lídia nem reagált.

– Ezek után már tényleg csak annyi volt hátra neki, hogy felhúzzon egy sárga gumicsizmát, és kinyissa a második urnát is.

Egy pillanat alatt lett sötét. Botladozott a nedves avarban a fák gyökerei között. Szeme elől eltűntek a levelek, a tölgyek, a sárkupacok, lehalkult a Paprikás-patak csobogása, arca égett a jeges szélről, milyen ostoba voltam, milyen rettenetesen ostoba, rázta a sírás, *ha a rohanás már nem használ, az egyetlen bölcs válasz*, kiért a bekötőúthoz, és elgémberedett ujjával telefonján a Főtaxi számát ütötte be. Amíg várt az autóra, legörgette a híváslistát egészen addig a pénteki napig. Ott volt Ádám nem fogadott hívása. Nézte a névjegyet, és mérhetetlenül fáradtnak érezte magát. Távolinak tűnt a szám-sor, mint a könyvesszekér piszkossárga, használt kötetei, amelyeket gondolatban mindig az élükre állított. Zsebre tette a telefont. Mielőtt beszállt a taxiba, leolvasta a rendszámát: EWT-963, aztán nézte, hogyan hagyják el a fák mellett parkoló metáلكék Fordot.

– Hova vihetem? – kérdezte a sofőr.

– Haza.

A szélvédőn hosszú erekben folyt le az eső, kattogott az ablaktörlő. *Kin-cses tejfogakkal vetnek sorsot*, pötyögte be az SMS-t Ádám száma alá. Pár másodpercig szórakozottan nézte az üzenetet, még töprengett is, hogy elküldje-e, aztán visszatörölte. Zsebre vágta a telefont. Bámult kifelé az ablakon.

A KESELYŰKÉRT

Akik összegyűjtik mind a tüzeket,
hamvasztóból, villámcsapásból,
Zarathusztra követőjének házából,
festődéből és fazekastól, uralkodótól,
téglavetőtől, aranyművestől és aszkétától,
pénzverdéből, kovácstól, fegyverkészítőtől,
péktől, sörfőzőtől, katonától és pásztortól,
a tizenhatféle tűz egyesítői, a Győzelem Tüzének
őrzői állnak most a dakhma előtt, hogy
visszaadják maradék keselyűiket a teremtésnek.

Háromszázegy szeget ütöttek a magaslati kerek talapzatba,
gyapjúfonalat tekertek köréjük, és úgy kötötték össze
a talizmánt a földön, hogy a holtak lelke köré fonódjon,
így a dakhma nemcsak temető,
hanem ölelés is.

*

Húszkarú csillag ölelésében fekszenek a napszíttá csontok.
Először három koncentrikus körben.

A testeket mindig ketten viszik a kőkeretbe,
mert egyedül hagyni holttal az embert nem szabad.

A legbelsőbb körökben fekszenek a gyerekek,
a középsőben a nők és a külsőben a férfiak testeik.
A belső plató lejtőjére vetülő nap sugarait
nem törí meg semmi, a lélek elemeit

a halál utáni negyedik hajnalon bontja meg a nap.
Atash a tűzhöz tér meg, Baad a levegőhöz,

Aab a vízhez és Khak a földhöz, hogy
Daham Yazadhoz engedjék őket felszabadulni.

*

Felszabadulnak hát a bennünk lakozó elemek,
mikor testünket a körbe helyezik, és a magas körfal
szélén gyülekeznek a víg keselyűk, hogy elnyeljék
földi maradványainkat. A madarak boldogan
taposnak beleinkbe, rángatva napon szikkadt húsunkat,
s széthordott csontjaink a húszkarú csillag ölelésében végzik,
az utolsó gödörben, ahol mész és foszfor marja le
a maradékot. Leszakadt állkapcsunk örök csodálkozásba mered,
míg négyfelé száll a kör felett összetömörült Lélek.
Egykori sajtó ízületeinket tépik, s falják a mérgezett húst,
diklofenáktól átitatott szöveteinket, és tömegesen hullnak el.

Volt idő még, tüzes testvéreim, hogy a dögevők
segítettek temetni. De látjátok, a gyógyszerezett
marhák is megdöglenek, madaraink pedig megették őket,
húszkarú csillagjainkon kívül estek el e mesterséges
csatában, melynek senki nem lett a győztese.
A nap egyenes sugarai ott érik őket, ahol szárnyuk
végre leereszkedett.
Testvéreim, fogjuk meg őket mind:
a legbelső kör a fiókáké, a középső a tojóké,
a külső a hímeké. Ránk borul a sivatag ege,
míg a negyedik hajnalon a tűzbe néztek,
hisz egyedül maradtatok a halállal.
Testvéreim, a keselyűket ki fogja eltemetni?

ULYSSES

(RÉSZLET)

18

az úszó lányok vízcsipkéket viselnek
köروزő galambok a hullámok a térdek szétválnak és összeérnek
a karok mozgása felébreszti az illatok erdejét
és ott siklik máris a test a csend szőrméin
a fákról lehull minden mosoly felhabzik
az ujjak havas tájakat virágzanak a levegő vázáiba

a vállak követik a fűzfák ívét a tekintetekben
s a percek szétnyitnak majd összezárnak minden combot
élveboncolt hal fickándozik a horgon zihálva veszed a levegőt
egy madár röpte égig emel egy visszhangot s a bárkák
vitorláit bevonják elhalnak a part sóhajai
elnyugszik minden de a vérerekben zajlik még a bál
a homlokod
imára hajtod és a víz felszíne visszacsókol

minden mozgás nyugodt nincs sietség
haladhatsz gyorsúszással is vagy háton
a bőröd élvezzi a hullám érintését
fehér bársony simít végig bordádon

talpad fatörzsekbe csókol nyakhajlatokba
az ég a vízbe hullatja az ősz rubinját
a vízfénékről növényringás leng át az álmokba
dús narancssziget fénylik a pupillán
egy csillag remeg szélárbócok tövén
vízesést fakaszt a test a kristály anyagán
a gyűrűben kering a hold széthulló örvény

Balázs Imre József

ULYSSESEK AZ 1920-AS ÉVEKBEN: A VORONCA- VÁLTOZAT

Ulysses/Odüsszeusz figurája egy kulcsfontosságú emberi tapasztalat megjelenítésére vált alkalmassá a huszadik század első évtizedeiben. Alakjában az örök utazóra, az otthonosságra vágyó, de attól elszakított hősre ismerhetünk. Az 1920-as évekre ez a tapasztalat a korszellem részeként mutatkozik meg: már nem annyira egy tragikus sorsú egyént, hanem valamiképpen a modern embert látjuk állandó tévelygésben–keresésben–utazásban.

James Joyce *Ulyssese* egyszerre kezdeményező jellegű az Odüsszeusz-figurát tekintve, és ugyanakkor radikalizáló, aktualizáló jellegében az újírás lehetőségeit komplex, rétegzett formában térképezi fel. Könyvformában végül 1922-ben jelent meg Párizsban, francia fordítása pedig 1929-es. Nikosz Kazantzakis 1924-ben kezd saját modern Odüsszeiájának megírásához (könyve végül 1938-ban jelenik meg, és a szerző saját főművének tekinti). Két Párizshoz kötődő román avantgárd költő, Ilarie Voronca és Benjamin Fondane a következő években kezd foglalkozni a kérdéskörrel – Voronca könyve románul 1928-ban lát napvilágot Párizsban *Ulise* címmel, francia változata pedig a Fondane-éval egy időben, 1933-ban. Ez az egyidejű megjelenés konfliktust eredményez a korábban baráti viszonyt ápoló szerzők között, de évek múltán végül sikerül feloldaniuk a feszültségeket. A Voronca-változat vizsgálata szempontjából mindebből az a lényeges tehát, hogy egy olyan vállalkozást kell látnunk benne, amelynek alapproblémája másokat is foglalkoztat a korszakban – az Ulysses-figura „benne van a levegőben”. Ehhez képest figyelhetünk arra, hogy miben egyéni az, ahogyan Voronca poémája adaptálja a kérdéskört. Megelőlegezve a vizsgálódás konklúzióját, azt állapíthatjuk meg, hogy Voronca Odüsszeusza a dolgok megtapasztalása felől, a modern ember élményanyagának komplexitása és sokfélesége felől indul, a vers pedig egyfajta körképszerű beszámoló, kép- és érzetzuhatag formáját ölti.

Ilarie Voronca 1903-ban született Brăilán, családi neve Eduard Marcus volt. A román avantgárd első időszakának aktív és meghatározó költője, teoretikusa 1924 és 1933 között. A romániai művészeti megújulás két kiemelkedő folyóiratának, a *75 H.P.*-nek (1924) és az *Integral*nak (1925–1928) a szerkesztője, és rendszeres, arculatalakító szerzője a *Punct* (1924–1925) és az *unu* (1928–1932) című lapoknak is. Első kötete, a *Restriști* (Viszontagságok) 1923-ban jelent meg. Költészetére a képek váltakozásának gyors ritmusa jellemző, koncepciójára a román modernizmus versvilágán kívül leginkább a szürrealizmus volt hatással, noha teoretikusként gyakran szállt vitába a korai szürrealista koncepciókkal. Már 1927-től kezdve is hosszabban él és tanul a francia fővárosban, de 1933-ban végleg Párizsba költözik, és a továbbiakban franciául ír, baloldali irodalmi körökhöz kapcsolódva, fokozatosan távolodva az avantgárd költői nyelvtől. 1946-ban öngyilkosságot követ el, tragikusan korán zárva le az ígéretes irodalmi pályát.

Voronca 1925-ben kezdi írni az *Ulysses*t, első részlete annak az évnek az őszén olvasható az *Integral*ban. Ebben az időszakban, alig egy évvel André Breton szürrealista kiáltványa után nyilván még pontosan nem belátható, milyen koncepcióval, milyen kifutással rendelkezik majd a szürrealizmus. Voronca számára egy saját izmus, az integralizmus körvonalazása van ekkoriban napirenden. A kulcsszó ebben: a szintézis.

Voronca igénye egyrészt a művészeti ágak szintézise, illetve a világ művészetté szintetizálása. Az avantgárd totális művészetre törekszik, ahol a korábbi, konvencionális elhatárolások műnemek és művészeti ágazatok között vagy művészet és nem-művészet között felülvizsgálásra kerülnek. 1924-ben Voronca barátjával, Victor Braunerrel együtt alkotja meg a „piktovers” (pictopoezie) műfaját, amelyből a *75 H.P.* folyóirat közöl néhány darabot 1924-ben. Ez a kollázsok képiségre épülő, geometrikusan elrendezett, grammatikától elszakadó szókompozíció a vizuális költészet egy sajátos változata, amely meggyőzően példázza az avantgárd határátlépő igyekezetét. A kép–szöveg dialógus Victor Brauner későbbi, szürrealizmus felé alakuló világában is meghatározó marad, és Voronca *Ulysses*ében is jelen van, korlátozottabb formában. A poéma második részének teahimnusz vagy a nagyvárosi reklámpannók világát idéző része tipográfiai is kimozdítja a vers lineáris előrehaladását, érzékeltetve a metropolisz-tapasztalat katótikus, ugyanakkor erőteljesen képi jellegét. Az *Ulysses* kolofonoldalainak egyike még megjelenés előtt állóként hirdeti 1928-ban a Braunerrel közös piktoversek külön kötetét, ez a kiadvány azonban végül soha nem készül el.

A szintézisigény másik iránya kelet-közép-európai jellegzetesség az avantgárdban, és arról szól, hogy az olyan országokban, mint Románia, Magyarország, Csehszlovákia, Lengyelország, a kísérleti irányok többnyire nem a nagy európai izmusok vegytiszta változataiban, hanem azok eklektikus szintézisét megalkotva, a saját kulturális mező jellegzetességeivel dialógusba lépve működnek. Az „integralizmust”, amelynek Voronca az egyik fő teoretikusa Romániában, az irodalomtörténet többnyire konstruktivista alapon megvalósuló szintetikus irányzatként írja le, de ez az utólagos jellemzés is a konstruktivizmus egyfajta laza és nyitott megközelítésére, nem annyira programszerű megfeleltetésekre épül. Érdemes szemügyre vennünk röviden, hogy miként viszonyítható az *Ulysses* poétikája Voronca ekkori teoretikus javaslataihoz.

Gyorsan világossá válik, hogy az *Ulysses* megírásakor Voronca már maga mögött hagyta annak az avantgárd nyelvnek a koncepcióját, amely nincs tekintettel a szintaxisra, és a szavak kollázsszerű egymás mellé helyezésére bíz mindent. 1924-ben és 1925-ben írásai (*Aviogramm*, *Nyelvtan* stb.) még ezt a dadaista–konstruktivista programot követik. 1925-ös, *Szürrealizmus és integralizmus* című, az *Integral* első számában megjelent írása az, amelyben a leghatározottabban elhatárolja magát a szürrealizmustól, tévesnek, illetőleg banálisnak tételezve annak mélylélektani kiindulópontját. Itt még a konstruktivizmus absztrakt törvényei érdeklik, illetve a kortárs világ ritmusához való felzárkózás foglalkoztatja, amelyet a szürrealizmus szerinte amiatt nem valósíthat meg, mert túlságosan a múltba horgonyozza le kiindulópontjait. 1929-re és 1930-ra viszont, az *unu* lapjain több írásában is (*Victor Brauner, Én és én között, A csodáról* stb.) a szürrealizmus nyelvén és programja szerint nyilatkozik meg: a köznapiban felnyíló revelációt, a konvenciókon túlit, az álmokban megnyilatkozó lényegszerűt keresi. „Hogyhogy nem értik még az emberek, hogy az, ami szép (mi az, ami szép? mi az, ami szép lehet?) éppen a gondolatok vagy tárgyak összekapcsolódásának újdonságából, előreláthatatlanságából tör elő?” – írja 1929-ben (*Én és én között*). Nyilvánvaló, hogy az *Ulysses* maga is annak az átmenetnek a része, ahogyan az integralizmus szürrealizmussá válik Voronca költészetében. Ez a folyamat vezet majd oda, hogy 1932-ben már arról ír egy párizsi levélben Geo Bogzának, hogy új barátokat szerzett, Tanguy, Dalí, Aragon, Max Ernst és Éluard személyében: a poétikai affinitás ekkorra alakul személyes kapcsolatokká – és vesz majd újabb fordulatokat a továbbiakban.

Az *Ulysses* leginkább Apollinaire *Zone* (Égöv) című, ugyancsak „átmeneti” poétikájú költeményére emlékeztet – ahogyan az *Égöv* szintézise, az *Ulysses*é

is szimultaneista technikát működtet, a személyesben (utazások, élethelyzetek emlékében) oldja fel az általánost, költői témává emeli azt, ami banális (a krumplihoz, a teához, a tükörkhöz intézett himnuszokban, a Cadum szappan emlegetésében). A költői képek sűrűségét és jellegét tekintve viszont már közelebb érzékelhetjük Voronca poémáját Breton és társai programszerű szürrealizmusához. A szabad asszociációk íve (például a nyolcadik rész tükörleírásaiban), a képek erőteljes erotikája (a 13-as, teniszszőket leíró részben) vagy akár az automatikus írást és álmot összekapcsoló kép a harmadik részben („szélsébes írógép az álom”) arra utalnak, hogy Voronca a poéma megírásának folyamatában közeledett a szürrealizmus koncepciójához. Mindennek a kerete viszont, ahogy az Apollinaire-vers esetében is, egy nagyszabású körkép a korszakról („hymnusom hozzád zeng középszer évszázada”), annak dinamikájáról, urbánust, vidékit, természetit és „költői-etlent” szintézisszerűen elrendező struktúrában.

Az *Ulysses*t Voronca főművei közt tartják számon értelmezői, legközelebb hozzá szemléletben és poétikában a szerző művei közül *Az éjszaka karkötője* (*Brățara noptilor*) áll 1929-ből, amely hasonló poétikát és szerkezetet követ, de nagyobb mértékben az éjszakai világra helyezi a hangsúlyt az *Ulysses*hez képest.

A Voronca-életmű nem vált ugyan a francia költészeti kánon egyértelmű részévé, de dokumentálhatóan figyeltek rá a Grand Jeu csoport tagjai vagy a marseille-i *Cahiers du Sud* folyóirat köre. Az *Ulysse dans la cité* 2019-es újrakiadása Christophe Dauphin szürrealizmuskutató előszavával az életmű iránti figyelem ébren tartásának fontos dokumentuma. Magyar fordítása a száz évvel ezelőtti képcentrikus költői nyelv akkoriban elterjedt és ugyanakkor erős egyéni jellegzetességeket mutató változatát teszi hozzáférhetővé, viszonyításképpen a magyar modernség újragondolói számára.

Az írás Ilarie Voronca Ulysses című poémájának magyar fordításához készült utószóként. A kötet 2023 végén jelenik meg a marosvásárhelyi Lector Kiadónál, Balázs Imre József fordításában, Hatházi Rebeka illusztrációival.

Jakabffy Tamás

VISSZAFOGÁS

Kérdőjelek százai között baktatok. Ők is csoszognak, szembe, balra, jobbra, úgy sejlík, valamilyen tudatos irányuk mégiscsak lehet. Fejük engedelmesen görbül be, hát hiszen ez a kérdőjelség legfőbb ismérve. Egyikük-másikuk mentében is széleseben bökdösi két hüvelykjével a négyzetkéket, nyolc-tíz szavas üziket röppent szempillantás alatt, szívecs két, vigyorgó sárga pöttyöt, utána másikat, sokadikat. A képernyőhöz beszél némelyikük, édeleg, zsörtölődik, pofákat vág, ismét mások faarccal hessentik tovább a tizedmásodperc alatt érvénytelenedő látványokat.

A meggyőződés az, ami közös bennük. Úgy tudják vagy érzik: egészen benne vannak a világpillanatban, a felfoghatatlan tágasság és a mérhetetlenül rövid tartam közös metafizikumában. Ez a világ és ez a folyamatosságig szaporázott most-ismétlődés nemcsak hogy köréjük szerveződik, de a végtelen tágasság és a pillanatnyiség nászának múlhatatlan szüksége is van rájuk, egyen-egyenként igényli mindegyikük odaadását, elköteleződését, viszonzásként pedig a begörbült fejjel közlekedő kérdőjelek számára a nyilvános tér korlátlanságát szavatolja. A tekintet és a képernyősík merőlegese, e kölcsönviszony megtörhetetlen geometrikus ikonja a nap bármely szakában és a legképtelenebb helyeken, szünetet nem ismerő folyamatossággal alkotja újra magát. Nem eshetsz ki. Nem maradhatsz távol. Itt kell lenned e kapcsolatban étkezés, munka, alvás, közösülés, kvaterkázás, ürítés és műtét közben. A nyilvánosságé vagy, egy olyan közvilágé, amelynek határaitól nincsenek, vagy csak alaktalan ideáid lehetnek. Bár úgy tudod, sőt akarod is, hogy az égvilágán bármi elérhető legyen számodra, jelszavakkal, PIN-kódokkal, hang- vagy ujjlenyomat-mintázatoddal áztatod körülsáncolni magad. Nem jut eszedbe arra gondolni, hogy a világ totális ismereti bírvágya és ösztönös biztonságigényed éppen ellentétes irányultságú, de hát nem is effajta aggályoskodásra programoztak, s hiába minden: írhatják váltig, hogy felhasználó vagy, júzer, lúzer, mégis teljességében ki tudják aknázni azt a vágyadat is, hogy világbíró légy, a mindenség ura. Pantokrátor. A Háló segedelmeből.

Akár az utcán téblábolva, túra közben a maradék alpesi gleccsereken, a fürdőkádban, de akár az asztali gépen, a munkaadó lankadt tekintetét kijátszva is milliárdszámra adottak tehát a kisistenek, egyformán Egyéniségek mindahányan (én nem!, nyújtja fel cingár karját valaki a *Brian életéből*, tudom), általában mégsincs heves érdekütközés, sokkal jobban megvagyunk a képernyőt bámulva, mint az olümposzi kollégák nemrég a nagy égzengésben. A digitális úton terjedő lehetőségek még mindig annyira ámítanak, hogy eszünkbe sem jut egy majdani áttekinthetetlen és anarchikus techdisztópia. De hát ez szinte közhely. Jó nekünk így, teremtként, mert ki emlékszik már rá, hogy valamikor merő kreatúrák voltunk, önként kötelesek az örökös hódolatra és hála túlélésünk láncolódó pillanataiért.

A folyamatos elérésben és elérhetőségben alakul persze a jellem is, mint ahogy változnak az értékpreferenciák, sőt, úgy tűnik, maguk az értékek is. Kutatók százai vizsgálták, kimutatható-e objektív összefüggés egyfelől az autokráciák és kirekesztő ideológiák iránti fogékonyság, a '90-es évek vége óta jól érzékelhetően lábra kapott állampolgári erőszak, és másfelől a mindenki számára szabad kommunikációs hálózat globális kiépülése s a virtualitás gyors belakása között. Ami bármely kétségen felül áll: a megismerés feltételrendszerének robbanásszerű átalakulása nem csupán mennyiségi, de morális következményekkel is járt. Aki például ma *nem plagizál*, az – a makulátnak erkölcsű szerzőkről most ne essék szó! – gyaníthatólag sokkal inkább azért tartózkodik a lopástól, mert a Hálónak és pár ügyes kereső-összevető algoritmusnak köszönhetően amúgy jóformán automatikusan lelepleződhetne. Morálisból (*helytelen*) átment tehát a téma jogiba (*törvénytelen*) és merőben technikaiba. Más példa: a helyesírásigény érvényesítése jószerevével visszaszorult az elemi oktatásba. Felnőttnek már nem szégyen hibásan írni, tekintve, hogy magukat mértékadó véleményformálóként definiáló portálok sem alkalmaznak korrektort a nagy aktualitáskényszer közepette. Meg hát, ami azt illeti, írni sem olyan nagyon muszáj. Pantokrátorságunk egyik legmegfoghatóbb készsége épp az: tudjuk-e, honnan mire kell linkelni.

És ha már a *linkelés*hez jutottunk: voltaképpen véletlen nyelvi következmény a magyarban e szó látványos színeváltozása; mindenestre áttételesen modelláló lehetőség rejlik benne fajfejlődésünk (?) e hirtelen és igen magas lépésének illusztrálására. A 21. század elején köztudomásúlag szövegek közti ugrópontot, kapcsolatot, kapcsolóelemet jelent ez a skandináv gyökű angol jövevényszó, a link – szűkebb etimológiáját tekintve meg a számítás-technika nyelvében honos *hyperlink* rövidülése. De alig három-négy évtizede a szó még egyértelműen a szélhámosgyanús, megbízhatatlan alakok ma-

gatartásmódjának jelölője volt a magyarban. És nemcsak a német ismerte (*bal* felől közelítő = 'hamis, kétes, gyanús, rossz'), a jiddis szintűgy használta, bár a magyarba a német argó közvetítésével került a 20. század elején. A feladatvégzés ellinkelése tehát a lényeg megkerülését, kijátszását, megúszását jelentette. Miután azonban a császári és királyi kettősbirodalom inerciális németes kultúrája pár évtizedes, félreprognosztizálhatatlan haláltusa után kiszenvedve átadta helyét a globálcivilizáció köznyelvének, az angolnak, a transzkulturáció nyomán nyelvi jövevényeink forrásai is átcsoportosultak, a linkelés pedig egyenesen áldássá, a tájékozódás, kapcsolatteremtés, hivatkozás, összevetés, szintetizálás egyik kétségkívül hasznos műveletének nevévé lett.

A világpillanat-érzet azonban, amely a képernyővel szemközt nézve hatalmába kerít, nem kizárólag felszabadító. A Háló *kivetül* ránk (tudatosan nem mondom, hogy *kivetik*, mert semmitől sem viszolygok inkább, mint a gonosz és rejtett hatalmakat leleplező hagymázoktól), és igen korlátozottak az esélyeink rá, hogy bódító hatása érintetlenül hagyjon. De van egy másik, sokkal kevésbé egyértelmű következménye is a világpillanat-érzetnek: a bujkáló pánik. Míg a világ kimondhatatlan tágassága és benne való mobilitásunk örülten boldoggá tesz, a pillanatról pillanatra bekövetkező változásokkal, de főleg a gyarapodásokkal szemben sokszor a kimaradás rémülete kerít hatalmába: mi lesz, ha nem elég a sebességem a világtágulás követésére. Az ingeráram folyamatos növekedése maga után vonja az érzékelésére fordítható pillanat rövidülését. Mind sürgősebben kell tehát egyre többet elsajátítani; merő tévképzet, hogy a le- vagy felgörgetést magam vezérlem: a világpillanat ellentétesen ható erőpárja, a tágulás/gyorsulás diktálja a tempómat, a mozdulat, a bevitel, a percepció, a feldolgozás vagy figyelmen kívül hagyás, az értelmezés és szervesítés ritmusait.

Pár évvel ezelőtt még az ifjúsági rétegnyelv szava volt, mára jószerevével közzszó lett a *pörgés*. Ami már korántsem egy adott tengely körüli, viszonylag nagy szögsebességű mozgást jelent, hanem habzsoló és hiperaktív életformát, a világpillanat-érzékelés mindenáron erőltetett szinten tartását, akár a páni félelem miatt, akár konformizmusból, akár már függőségéből. Nem vitás, sok vonzó is lehet a pörgésben, mégis gyaníthatjuk: a magunk objektív és záros életidejében a sürgősen-többet-befogadásnak ez az addiktív jellegű készítése milliószámra termeli ki körülöttünk a felületes tartalom-zabagépeket, az igazi értésre időt szánni már nem képes pörgettyűket.

A gyermeki személyiségfejlesztéssel foglalkozó magazinirodalom és az ezzel párhuzamosan neveléstudományi sztárelőadókként busás honoráriumért fellépők előszeretettel pancsolnak bizonyos fogalmak populáris, következőképp előítéletekhez vezető értelmezéseiben. Ilyen fogalom például a *gátlás*. Ki ne olvasna lépten-nyomon arról, mennyire helytelen a gyerekre rászólni, ilyen vagy olyan ténykedésében korlátozni, nehogy gátlások alakuljanak ki benne. Isten őrizzen attól, hogy a szemünk fénye gátlásos legyen, hiszen az életben való zökkenőmentes előmenetelének az offenzív, asszertív és lehetőleg domináló típusú magatartás a feltétele. A gátlás maga az elnyomottság, a megnyomorítottság, természetes tehát, hogy kialakulása megelőzendő.

Mindeközben azonban senki sem figyel arra, hogy ennek a szónak a fosztóképzős, tehát az értékskála ellentétes pólusán álló változata, vagyis a gátlástalanság épp úgy negatív előjelű. A gátlás viszolyogtató, a gátlástalanság meg szintúgy elítélendő. A nyilvánvaló logikai bukfcenc kényelmetlenségének feloldására a megélhetési eszmevigécek nem sok késztetést éreznek. Holott nem kerülne különösebb fáradságba végiggondolni, kultúránk hány, közmegegyezésnek örvendő erénye, az együttélés hány szabályozó mechanizmusa alapul a gátlásokon, amelyeknek különb-különb változatait gyermekkorban, ha nem épp a karonülő hónapokban tanácsos beépíteni a világhoz való viszonyrendszer alapkészségeinek tárába. Épp a gátlások azok, amelyeknek bölcsen szelektált készletét szülei jóvoltából az alakuló kisembernek szervesítenie fontos ahhoz, hogy a gátlástalanság átka ne kísértse most és későbbi évtizedeiben.

De nem vád- vagy védőbeszéd a célunk a gátlások kapcsán. Csupán értelmes volna tudatosan is belátnunk, hogy bizonyos fenomének jelentését, reális értékrendi beágyazottságát csak akkor tudjuk jól bemérni, ha a közkeletű minősítések, erkölcsi tulajdonítások lepedékét lesúroljuk róluk. A fogalmak, közöttük az ember alkotó képességeivel kapcsolatos fogalmak mindig ki voltak, így hát ki is vannak téve a közhasználat dilettantizmusa okozta veszélyeknek: a roncsolódás vagy akár a gyökeres átértelmeződés veszélyeinek. De mivel a *köz* egyre nyitottabb és gátlástalanabb, a hatóköre is kiterjed. Ami korszakokkal ezelőtt még nem tartozott az illetékeségünkbe, az ma, a demokratikus szétalaktalanodás folytán közjog, és nincs szűrő, nincs gát vagy fék, amely ezeket a kompetenciákat visszairányíthatná a *helyükre*, ami nem mi vagyunk, nem a mi gondolataink és nem a mi útjaink. Megkapóan bensőséges és nyugtalanító, amit erről a folyamatról Nadas Péter mond a kreativitás fenoménjének kapcsán. „A kreativitás fogalma mintegy

összevonja, demokratizálja, végső soron popularizálja a teremtés és az alkotás fogalmát. Bárki emberfia kreatív lehet. A kreativitás megszólít, azt mondja, a teremtő örökébe léphetsz, akárki légy. Ha van egy jó ötleted, ha egy mások által megoldhatatlannak tűnő problémát egyetlen huszárvágással meg tudsz oldani, ha te magad állítod össze előregyártott elemekből a könyvespolcodat, ha az általad szervezett polgárjogi mozgalom a dolgok állását megváltoztatja, akkor megkaphatod a kreatív ember sokat jelentő, kitüntető címét.” A kreativitás „eltünteti azokat a hierarchikus különbségeket, amelyek a teremtőt és a teremtett lényeket évezredekig elválasztották egymástól, s más kultúrákban a mai napig el is választják. Ha mindenki créateur lehet, akkor senki nem lehet créature, s akkor legalábbis szóban beváltható a modern demokrácia egyik alapkövetelménye, az esélyegyenlőség”. (*Ember a teremtő és a túlélő szerepében*) Ez az önáltatás viszont mintegy szavatolja a kreativitás bálványozásának feltételeit. Hol találni olyan szaktanulmányt vagy véleménycikket, hol hallani olyan ismeretterjesztő célú előadást, amelyben a kreativitás negatív előjelet kapna. Holott nap nap után kelletlen tanúi vagyunk annak, mennyi alkotó, mi több: *teremtő* eredetiség, mennyi abszurditásig ható találékonyosság sejlik fel egy-egy jogszabályi vagy közigazgatási intézkedés, vazallusi elkötelezés, üzletkörü rablóterjeszkedés, sanyargató adónem-invenció, politikai erőrendszer-tervezés és bünszervezet-alapítás mögött az aljasságok követhetetlenül tágítható terében. Kreatívan nagyon is lehet sátáninak lenni.

S hogy miért került itt szóba a gátlásosság és a kerativitás? Azért, mert kiváló példakul szolgálnak arra, hogyan válik a társadalmi léptékű, de tudatlan szómágia eszközévé a jelentésétől eltérített jelölő, vagyis a szó maga. Bár mindannyian abba szeretjük belegondolni magunkat, hogy ismerjük és napi életgyakorlatunkban következetesen érvényesítjük is az aurea mediocritas elvét, a szómágia, tetszik, nem tetszik, mindig erősebb lesz. Ahhoz bizony igazi bölcsesség – vagy ha kevésbé fellengzősen szeretnénk közelíteni: aktív elmemunka – kell, hogy alapvető szójelentéseink elcsábításának ellenszegüljünk. E szavakat és főleg magunkat kell visszafognunk, hogy az elszíneződés, elvizenyősödés vagy épp ilyen-olyan zászlókra írható hóbörgések lehetőségei dacára szavainkat úgy és arra használhassuk, mégpedig zavartalanul és könnyű szívvel, ahogy és amire valók.

Visszafogás. „Retrográd” ízű szó a gyorsuló, halmozáselvű életkeretben. A meghátrálás szégyen- és szorongáshangulatát előrevetítő képzetkör áll mögötte: mi az, hogy az ember önként fékez! Hát nem érted, hogy a vi-

lágpillanat elvesztésével járhat, ha egyetlen lélegzetvételle is lemondasz a gyorsulásról?! Hiszen többet kell ismerned máris, mint e mondat elején! Digitális és közösségi, motivációs és technológiai, gazdasági és kozmológiai fogalmak s az ezeket megragadó angol terminusok garmadája született az utóbbi perc alatt is, márpedig ha ezekről lecsúszol, behozhatatlan hátrányod valami halálízűt sejtet beléd: nem vagy már itt, máshová, valami értelmetlen seholba szivárogsz el. Ha személyiségedet nem villantod fel, énedet nem fordítod ki, hogy látva lássa, aki csak számít, ugyan mi indokolhatná, mi igazolná a jelenlétedet?! Magadat kell tehát folyamatosan *forgalmaznod*. Csak akkor *vagy*, ha aourban vagy, s ezt mindenki előtt nyilvánvalóvá kell tenned. Nem elég (futó)lépést tartanod a világpillanat birtoklóival, szét is kell kürtölnöd.

Így hát miért csodálkoznánk rajta, hogy ma épp idejétmúlt ócskaságnak számít a mértéklet, a szerénység. A visszafogás.

S ha eddig inkább a méltatlankodás hangjai szóltak, ideje most már pozitíve meghatározni ezt a bizonyos visszafogást mint címet és mint programot. Amire alkalmazni szeretném, nem pusztá fogalom. Sokkal inkább attitűd. Jóval több artériája van ennek a magatartáseszmenynek, hogysem banális szerénységként azonosítsuk. Hiszen a visszaható mértékletességen túl a másokra való tekintettel levés és az elmélyülés igényén át a kisebb melletti döntés bátorságáig ezer opcióban és jellemzőben ragadható meg. A *vissza-* előtag azonban egyetlen pillanatra sem feledteti, hogy valójában amolyan „kontraattitűd”: a habzsolásnak és hivalkodásnak való tudatos ellenszegülés, ugyanakkor határozott visszafordulás olyan eszményekhez, amelyek ma megtagadott, semmibe vett vagy elfelejteni igyekezett világszemléletekben voltak honosak. Egyértelműen konzervatív alapállást sugall a visszafogás óhajtása. Bár, mi tagadás, ezt a szót – mármint a konzervatívot – is csak félszívvvel írhatom le: hiszen a közpolitika szférájában nyomulók közül olyan sokan veszik méltatlanul a szájukra alantas hatalmi törekvéseik álcázása végett, hogy valójában már réges-rég destruálták. Konzervatívnak lenni ugyanis, már a magam optikáján keresztül nézve, nem a mostunkat közvetlenül megelőző szokások, hagyományok, külsőségek és ideologikus-sá tehető témák erőltetését jelenti, hanem az időtlen alapértékek tisztasága fölötti folyamatos, figyelmes elmével értelmező örködést. Konzervatívnak lenni önértékek fenntartásában lehetséges. A merő haszonértékek vagy csoportérdekek görcsös védelmét nem konzervativizmusnak, hanem utilitarizmusnak hívjuk, bármilyen kegyes zománc csillogjon is rajta.

A visszafogás mint attitűd gyakorlati érvényesülése a személyi hatókör revíziójából fakad, annak felismeréséből, hogy a világ dolgainak megítélésében nem a véleményem a kizárólagos próbakő. De mert a sajtó/televízió *utáni* nyilvánossági formák – elsősorban a social media – egyenlőségjelet látszik tenni mindenki, vagyis bárki értékítélete közé, hiszen ezek a felületek viszonylag kevés korlátozással (azaz mintegy „gátlástalanul”) adják meg a szót minden felhasználónak, e kirakatdemokrácia polgárainak túlnyomó zöme képtelen az elemző, módszeres gondolkodásra alapozott, kompetens, illetve – másfelől – a pillanatnyi indulatokból fakadó laikus vélemény között disztinquirálni. De hát ez until ismert tény, sőt közhely. A visszafogás ebben az összefüggésben belátó önkorlátozást jelentene, szerény elismerését annak, hogy a világ dolgainak rendjében igen csekély szeletet képvisel, amihez értő és mértékadó módon hozzá vagyok képesek szólni; így hát vaskos ízléstelenségre vallana a magam vélekedéseit *ítéletként* másokra – alkalmanként a nálam tájékozottabbakra vagy bölcsőbbekre – oktrojálni. Meg hát annyi riasztó példát látunk az alaptalan magabiztosságra! Ha a közösségi médiumok jóvoltából *technikailag* meg is tehetem, hogy egyenjogúnak érzem magam másokkal, *morálisan* erősen kétséges lehet a tökéletes nivellálódás. Miközben egymás sarkára taposnak a megmondóemberek, az univerzális tudók, a hatalmi/gazdasági/világuralmi játszmák lényegét tökéletesen értők, az ízlésdiktátori készletűek, az önjelöltek, akiknek legfőbb törekvése, hogy egyenesen *brandd*é tegyék magukat, már-már üdítő színfolt, ha valaki egyáltalán megkérdezi valamit, pusztán azért, hogy jobban értse. Úgy tűnik, kifejezett bátorság kell ahhoz, hogy valaki nyilvánosan azt mondja: nem tudom. És milliószámra vannak, akik nem veszik a bátorságot ahhoz, hogy egyáltalán csendben maradjanak. Hogy is csodálkozhatnánk már ezek után a folyamatos és általánossá vált lekiabáláson, letorkoláson – vagy ahogy Erdélyben barátságos romanizmussal mondják: letácsoláson.

A célunkul kitűzött visszafogás másik sajátossága a kisebb mellett való döntés képessége, a tartalmak – hunglishul: kontentek – nyaklók nélkül való habzsolása helyett a személyes igényekhez igazított „szeletek” választásának tudása. Itt persze azonnal jelentkezik a *mindenből valamennyiscskét* (általános, de körülbelüli tájékozottság) vs. *egy valamiből minél többet* (szakbarbárság) áloppozíciója. Ez az ütközés kivált a kulturális tartalomfogyasztás terén lehet látványos, és azoknál vezethet megrázó eredményre, akik nem különböztetik meg határozottan a műveltséget a tájékozottságtól. Márpedig – szinte bűnös véglétességgel leegyszerűsítve – minél megszállottabban tájékozódik valaki, annál kevesebb hasznos ideje marad a befogadott tar-

talmak ülepítésére, szervesítésére, világnézeti rendszerbe építésére, következtetéseképp csökkenti önnön műveltsége esélyeit. Ez persze csak a modell megértetése végett hangzik ilyen egyszerűnek. Végző soron azonban tájékozottságra és műveltségre egyaránt szükségünk van, a kettő nem játszható ki egymás ellen. Ugyanakkor viszont sem a műveltségeszményt, sem a tájékozottság elvárását nem lehet a válogatatlan habzsolás igazolására felhozni. A habzsolás legtöbbször sodródás a napi ízlés- és tevéskényszerrel. Bátor-ság ahhoz kell, hogy leszűkítsük, körbecövekeljük azt a területet, amelyen egyféle mélyfúrás eredményeként az igazi altalajkincsekre számítunk, persze nem bezárva magunkat, nem végleg berekesztődve a terület határai közé. Ezt az önkorlátozást, a kisebb melletti döntést valójában könnyű derűsen vállalni. A *mélyégi* tájékozódás öröme, az összefüggések és finomságok felismerése mellett kifejezett elégtétellel jár – bármiféle veszteségérzet nélkül – lemondani a habzsolásról.

Mindezek persze szükségszerűen rávezetnek, hogy a visszafogott életat-titűdnek az önzetlenség is lényeges vonása. Avagy kívánalma. Az eszmetör-téneti irodalomban vastag traktátusok tesznek különbséget individualizmus és egoizmus között – mint ahogy a közösségi, szolidáris felelősségvállalás és a sokféle ideológiai manipulációra épített kollektívizmus között is. Azt azonban könnyű belátni: a nyegle-arrogáns „örizője vagyok-e én testvérem-nek?” szemléletet vezérelyként érvényesítőkkal szemben a visszafogott élet-at-titűd elkötelezettjei sokkal hajlamosabbak *másoknak* nem csupán az érde-keit, de vágyait, ízlését, életritmusát, kommunikációs stílusát is tekintetbe venni, amikor viszonyaikat működtetik, ápolgatják. Nem csupán javakat osztanak meg, ez így túl banális volna, ezenfelül időt, memóriakapacitást, derűt, gesztusokat is tudnak ajándékozni – és nem *áldozni*. Vélhetőleg ők azok, akik jó eséllyel kerülnek el az örvényszerű önérvényesítésbe zuhanást, a mindenáron előnyt szerzők, az invazív egoisták egyre komorabb magányát. De persze nem az elkerülésért vagy a tetszelgésért – és egyáltalán: nem célulvűen – fordítanak figyelmet választottjaikra (az *egyetem*es önzetlenség, bármilyen nemes eszmény is, gyakorlatilag kivihetetlen), hanem mert csak-ugyan jólesik megosztaniuk, ami közössé tehető érték. Tőlük távol áll a nyomulás, de értékelik a megnyerést. Távol áll tőlük a leigázás, és örömet okoz nekik, ha másoknak jó. Ha választottjaikra odafigyelnek, kíváncsisá-gukkal nem tolakodnak, pláne nem kukkolnak. Amikor adnak, adhatnék-jukkal nem árasztanak el. A önzetlenség jegyében sem lesznek porcelán-bolti elefánttá, nyíltságuk és a diszkrécióra való hajlamuk finom balanszban szavatolja, hogy ne váljanak nyomasztó erkölcsi pozitívumokká.

Annak az eszményi attitűdnek, amelyet jobb híján visszafogásnak nevezünk el, természetesen rengeteg arca van. Ezernyi élethelyzetben választhatjuk vagy utasíthatjuk el, amikor ilyen-olyan fogalmak és szavak mezében jön szembe velünk. Néha paradoxonok vagy annak tűnő viszonyok jelzik a közelségét. Meghökkenőnek tűnik, ugye, ha azt mondjuk: a kötelességeket lehetséges szeretni. Ez az állítás egy tízéves gyerek számára nyilvánvalóan abszurd, sőt értelmetlen. De hányan vannak körülöttünk, akik életük végéig sem ismerik fel, hogy igen, csakugyan létezhetnek szerethető kötelességek. A felismert értelmű szabály, még ha be *kell* is tartanunk, már nem valamilyen felülről ható kényszer tárgya. Szerzetesek jutnak eszembe hirtelen, akiknek pirkadatkor, az első madárszókor *kell* kelniük, majd hosszas és fáradságos napi munkájukat további öt-hat alkalommal *kell* megszakítaniuk, hogy kizárólag előregyártott szövegekben, nagyjából kivételtelen, közösségre szabályozott módon végezzék istentiszteleti kötelességüket, officiumukat – egészen az éjszakai vigíliáig. Rossz kötelesség-e a (szerzetesi) fegyelem? Vajon a törődöttség, kialvatlanság, hideg, nyugós egyformaság, gyakoriság mellett is nem lehet-e, hogy hozzánk, sőt belénk nőjön? Egészen biztos: sokan képesek rá, hogy a fentebb sorolt tényezők külső burkán belül előbbutóbb e végeérhetetlen „officium” értelmének felismerésével találják meg a vonzót és szerethetőt. Bizonyos értékek megsejtése vagy reménye jegyében megéri visszafogni olykor a pillanatnyi hübriszt, kényelemszeretetet, önközpontúságot, a gyors és könnyű vágyát. Bizonyos belátások árán érdemessé válik törekedni arra, hogy megbarátkozzunk határainkkal. Mély nyugalmat sugall az a *modus* (mérték), és bizalmat árasztanak azok a *finis* (határok), amelyekről Horatius beszél: van mértékük a dolgoknak, s a határok jól kiszabottak (Sat 1,1,106).

Nem kétséges, hogy a fentieket olvasók némelyike számára korszerűtlenek, talán még öregesek is a visszafogás-idea imént érintett jellemzői. Valahogy nem férnek meg a világpillanatban levéssel mint korszerű életmodellel. Persze hogy nem. A mértéktartásban, a szerénységben, az önzetlenségben, a kisebb választásban, a szavak értelmének érzékeny megóvásában sokkal erősebb az *időtlen* keresése és annak érzülete. Ezek a karakterisztikumok ugyanis nem megtérülésre valók, és nem rövid távon beálló eredményeket ígérnek. A világpillanat-elvben kulcselem a határtalanság, a korlátlan választhatóság és a kijelzett jelenlét. Fentebb pedig épp a határok és a kötelesség megszeretése mellett tettük le a garast. De hát épp ez az, amihez mint rögök között, sötétben rejtőző gyökérzetéhez vezethető vissza az egész: a korszerű (vagy *kor-szerű*) nem az egyetlen piederasztálra emelhető orientációs elv. Választható az időtlen is.

NÉZŐTÉR

Köllő Kata

OTTHON... VAGY dráMA?

A 14. dráMA FESZTIVÁL RÓL

„Otthon... vagy?” – tették fel a mottónak szánt kétértelmű kérdést a szervezők az idei dráMA Kortárs Színházi Találkozó műsorfüzetének borítóján. Mire azonban megszületne bennem a válasz (például a három pont nélkülire, miszerint „otthon vagy?”, azonnal érkezne, hogy igen, otthon érzem magam a székelyudvarhelyi dráMÁN), máris további kérdések sorjáznak a műsorfüzet belső lapjain. A szervezők ugyanis a programban szereplő előadások rövid ismertetője mellett tovább variálják az „otthon” szót. Sorolom is, hozzárendelve a megfelelő előadócímeket: 1. Valóság... vagy? (*Visul*, Reactor de creație și experiment, Kolozsvár); 2. Család... vagy? (*Napraforgó*, Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy); 3. Túlélni... vagy? (*Teljes lényeddel – Polcz Elaine élete*, Gubás Gabi önálló estje, Budapest); 4. Fény... vagy? (*Caravaggio*, Csiky Gergely Állami Magyar Színház, Temesvár); 5. Király... vagy? (*Frankie, a király és a kárhozott*, Győri Nemzeti Színház); 6. Élet... vagy? (*Întoarcerea acasă*, Matei Vișniec Színház, Suceava); 7. Színész... vagy? (*Întoarcerea de acasă*, Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem); 8. Becsület... vagy? (*Ábel. Rengeteg*, Tomcsa Sándor Színház, Székelyudvarhely); 9. Béke... vagy? (*Exit/Kijárat*, Tomcsa Sándor Színház, Székelyudvarhely/Győri Nemzeti Színház); 10. Zene... vagy? (*Ifjú barbárok*, Kolozsvári Állami Magyar Színház/Gyulai Várszínház); 11. Kalandor... vagy? (*Magyarosaurus Dacus*, Szigligeti Színház, Nagyvárad); 12. Menni... vagy? (*Portugál*, Figura Stúdió Színház, Gyergyószentmiklós); 13. Lélek... vagy? (*Lélekfitnesz*, Yorick Stúdió, Marosvásárhely). Végül a műsorfüzet utolsó oldalán, a szervezőcsapat néhány soros „fesztiválüzenete” mellett: Színház... még vagy?

Elnézést a kissé hosszú(nak tűnő) felsorolásért, nem „karakterizáció” végett írtam, csupán hangsúlyozni szerettem volna a szervezői leleményességet, hiszen, amellet, hogy kellett azért ehhez egy kis brainstorming, fesz-

tiválos látványelemnek álcázott módon ugyan, de kicsit mégiscsak irányítják a befogadói látásmódot. Megrovásként hathat ez a megjegyzésem, épp ezért sietek hozzáfűzni: van némi megalapozottsága ennek az érdeklődést felcsigázó marketingfogásnak. Kortárs – román és magyar – darabokból készült előadások fesztiválján talán megengedett ez a fajta figyelemirányítás, ezáltal is segítve a potenciális közönségnek a választásban. Akiknek pedig épp ezen hívószavak, pontosabban fogalmazva, hívókérdések keltik fel a kíváncsiságát egy-egy kortárs szerző munkája iránt, azok az előadás végén, jó esetben, hozzátesszik majd hazafelé menet a saját kérdéseiket. Vagy nem. De legalább azon az egy darab, némileg irányítottan felvetett kérdésen elgondolkoznak.

Tizenhárom kérdés tehát és ugyanannyi előadás a Tomcsa Sándor Színház által szervezett 14. dráMA hat napja alatt. A szervezők meghatározása szerint a dráMA „kizárólag magyar és román kortárs szövegekből színre vitt hazai előadások fesztiválja”, de ha kicsit megbogarászuk az idei kínálatot, akkor felfedezünk két kakukktojást is: Gubás Gabi *Teljes lényeddel...* című önálló estje, illetve a Győri Nemzeti Színház *Frankie*-je. Mindkettőt a találkozó második napjára időzítették, utóbbit a nap harmadik, késő esti előadásaként láthattuk, ennek a műfaja lényegében szintén önálló estként határozható meg, amennyiben a két feltüntetett szereplő közül az egyik leginkább csak statisztál. Akár számon is kérhetnénk, hogy akkor mit is jelent a szervezők számára a kizárólag hazai előadás, miért ez a kivétel, hova soroljuk ezt a kettőt? Persze, mint kiderült, mindkettőre van magyarázat, másrészt emlékezetem szerint a dráMA tizennégy évnyi történetében előfordult már egy-két hasonló eltérés az alapcélkitűzéstől. A – feltételezésem szerint – B. Török Fruzsina által Polcz Alaine szövegei alapján összeállított, illetve rendezett monodráma (ez utóbbi nem feltételezés, legalábbis a műsorfüzetbeli információ szerint) leginkább a helyi közönség(réteg)nek szánt bónuszként került be a programba. Ami engem illet, szívesen kihagytam volna ezt az eléggé mesterkéltné, érzelmi hatásvadászatra és túlságosan is giccsesre sikeredett rendezői ötleteken alapuló előadást, de vélem érteni a szervezők szándékát, a tapsból ítélve pedig, mondhatni be is vált. Szintén egyfajta emlékestnek tudható be a Győri Nemzeti Színház vendégjátéka, amelyhez ugyan sok (helyi) közünk nem volt, de a Frankie-t alakító Bakos-Kiss Gábor legalább jól tud énekelni. Ja, hogy ki az a Frankie? „Frank Sinatra élete és dalai alapján írta Bereczki Ágota”, olvasható a műsorfüzetben erről a leginkább zenés estnek nevezhető produkcióról, a fentebb említett másik szereplőt pedig, vagyis Jonest, aki jobbára csak statisztál, hogy Frankie elmondhassa magáról mindazt, ami 1 óra 15 percbe belefér, a

rendkívüli színészi fegyelemről tanúskodó Hajdu Tibor prezentálja. Mind-
ezt pedig Zakariás Zalán, a Tomcsa Sándor Színház korábbi (a győri színház
jelenlegi) művészeti vezetője rendezte, feltételezhetően ezért szerepelt
a dráMA idei programjában az előadás.

Nyilván mint minden fesztivál, a dráMA sem a második nappal kez-
dődött, sajnos azonban számomra a Kolozsvár–Udvarhely útvonal nem a
legideálisabb célpont, legalábbis összeköttetés szempontjából, sikerült te-
hát a szeptember 18-i nyitónap első, délutáni előadását lekésnem. Pedig jó
felütés lett volna a kolozsvári Reactor-os előadást Udvarhelyen abszolválni
(nem, még nem láttam itthon), de hát nem adatott meg. A másnapi szakmai
beszélgetésen azonban, ismerve az előadás témáját, részt vettem, és örülök,
hogy egy idő után jó kis vita alakult ki arról, hogy meddig, és főleg milyen
„alkotói kreativitásnak” álcázott indokkal engedhető meg a művészeti élet-
ben a (rendezői) hatalommal való visszaélés mértéke. Üdítő volt számomra,
hogy a Reactor-os csapat jelenlévő fiatal alkotói abszolút tisztán látják a
színházi berkekben a „szent művészet” nevében megkövetelt alárendelt ma-
gatartást, ez pedig reményt adó, még akkor is, ha ezt egyelőre csak a függet-
len szférában dolgozó színészek merik megmutatni.

A nyitónap második előadása, a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház
Napraforgója kicsit mintha rezonált volna a Reactor-os beszélgetés temati-
kájára, ami csak utólag, szintén a másnapi szakmai beszélgetés egy megjegy-
zéséből vált némiképp nyilvánvalóvá, és amely körülbelül így hangzott: nagy
egóval rendelkező színész inkább kerülje a Radu Afrimmal való együttmű-
ködést, mert a rendező tud durva is lenni, sokszor egy fél mondatral vagy
csak egyetlen jelzővel lealázza a színészt, ha épp úgy adódik. Persze köztu-
dott, hogy egy alkotói folyamat feszültségeket szül(het), de nem mindegy,
hogy hol húzódik meg a határ.

„Mindenkinek a napfényt keresi. De mi történik az emberrel, ha sokáig
nem süt a nap?” – ezt már a *Napraforgó* című előadás ismertetőjéből idé-
zem. Pass Andrea darabját Radu Afrim rendezte, aki negyedszer dolgozik
a sepsiszentgyörgyi társulattal, és úgy tűnik, az említett kisebb-nagyobb
súrlódások ellenére sikeresen. A darabot maga a szerző is rendezte, ősbem-
mutatója 2016-ban volt Magyarországon, a Jurányi Házban, az idei, májusi
szentgyörgyi premier egyben romániai bemutatónak is számít. Nem tudom,
Pass Andrea látta-e az Afrim által rendezett előadást, de ha igen, akkor
könnyen meglehet, hogy alig ismert rá a darabjára. Az alaptörténet ugyan
megmaradt – három család, magányos, elveszett gyerekek és felnőttek ke-
resik a jobb élet lehetőségét –, de Radu Afrim nyilván nem tagadja meg ön-

magát, és olyan helyi, vagy kicsit kitágítva, székelyföldi „darabot” kanyarít belőle, hogy csak úgy ámulunk. Többnyire elrajzolt alakok népesítik be a színpadot (Irina Chirilă nagyszerű teret komponál mindehhez), nagyon jó színészi játékot látunk – a társulatra jellemző erőteljes csapatmunka, mint mindig –, jelenetek sora sok humorral és gegekkel, néha talán túl sokkal, ahhoz képest, hogy eredetileg egy szenvedéstörténet az alap. És mindez három órában. Ami azt is jelenti, hogy óhatatlanul ismétlődésekbe torkoll a játék, tekintve az előadás jellegzetes Afrim-stílusát. De bírjuk.

Szintén a jól összeforrt csapatmunka a fő erőssége a Kolozsvári Állami Magyar Színház *Ifjú barbárok* című produkciójának, amelynek „összerázódásához” kellett azért egy kis erőfeszítés, tekintettel arra, hogy több külsős is közreműködik az ifj. Vidnyánszky Attila által rendezett előadásban. A táncosok mellett, akik adott esetben szereplőként is részt vesznek a játékban, a Tokos zenekar tagjai is „szót kapnak” időnként, mindez pedig szerves egészként illeszkedik be a háromórányi fergeteges előadásba. Ismerve ifj. Vidnyánszky Attila rendezői világát, cseppet sem csodálkozunk, hogy az *Ifjú barbárok*, amint kiderül a vallomásából, „valójában céltalan, nem halad sehová (...), nem lesznek főszereplők, és tanulság sem lesz a végén (...). Visszhangokat kerestünk, amik ma ugyanúgy szólhatnak, mint száz évvel ezelőtt”. És tényleg. Tanulság azért mégis van, mégpedig épp ez a céltalanság, sehova se haladás mutatja meg, hogy szinte semmi sem változott az elmúlt száz évben. De közben jókat nevetünk.

Még két előadásról szeretnék szólni, mindkettő a fesztivált szervező színház produkciója. És mindkettő erőssége a színészi munka. Az egyik a Tóth Tünde rendezte *Ábel. Rengeteg* című előadás, Tamási Áron regényét maga a rendező alkalmazta színpadra. Merész vállalkozás ezt a „rengeteg” szöveget színpadi művé formálni, a Tóth Tünde által készített szöveggönyvnek is megvannak a buktatói, úgy érzem, hasznára válna egy kis tömörítés – szöveg és jelenetek szintjén egyaránt. Ettől függetlenül szépen kirajzolódik Ábel kvázi felnőtté válásának története, jól felépített karakterek népesítik be a színpadot, és érdekes látni a több szerepet is megformáló színészek olykor bravúros „színeváltozását”.

Szintén a vendéglátó színház produkciója az *Exit/Kijárat*, Matei Vişniec darabját Zakariás Zalán rendezte, dramaturg Bereczki Ágota. A dráma eredeti címe – *A nő teste mint csatatér a boszniai háborúban* – eleve hordozza némiképp a mondanivalót, és ezt a „némiképpet” azért fűzöm hozzá, mert a kiindulópont ugyan a háborús erőszak, de, a látottak alapján, a darab nem épp ezen a vonalon halad tovább. A szakmai beszélgetésen elhangzottak

szerint sokat húztak a szövegből, több helyen történt tehát dramaturgi beavatkozás – sántít is néhol a történet –, értelmezésem szerint leginkább egyfajta politikai dráma kerekedik ki ezáltal, amelyben két, eltérő kultúrájú nő – egy amerikai és egy boszniai – próbál kijáratot találni az életből... az életbe. Az előadás erőssége viszont mindenképp a színészi játék.

Mivel ennek az írásnak nem célja a részletes, elemző kritika, sem egy teljes fesztiválkép megrajzolása – ez utóbbi főként azért nem, mert objektív okok miatt nem láttam minden előadást, a nyitónapon ugyan csak egy előadás maradt ki, a zárónap viszont teljes egészében. De talán nem is fontos teljes képet nyújtani egy kortárs szövegekből színre vitt előadásokat felvontató fesztiválról – megjegyzem, nem veszélytelen vállalkozás manapság –, inkább drukkoljunk annak, hogy minden évben szülessenek olyan magyar és román darabokból készült hazai előadások, hogy a szervezőknek ne okozzon fejtörést, vajon miből áll majd össze minden évben az egyhétnyi dráMA. És hogy ne kelljen feltennünk a kérdést: Színház... még vagy?

Kovács Péter Zoltán

KILENC OLDALLÁ
TÖMÖRÍTETT ÉLETEKDARVASI LÁSZLÓ: *AZ ÉV LÉGIUTAS-KÍSÉRŐJE*. MAGVETŐ KIADÓ,
BUDAPEST, 2022.

Közhely-e, hogy *mindenkiben* van egy regény? Többször találkoztam már ezzel a fordulattal – maga Darvasi László is mondta egyszer¹ –, minden bizonnyal igaz. Persze ez nem bír tudományos bizonyítóértékkel, úgyhogy jobb lesz, ha csak sejtésként hivatkozom rá. A sejtés egy alsejtése, hogy *mindenkiben* csak *egy* regény van. A saját élettörténetéből mindenki kiszabhat egy és csakis egy regényt, a többi már vér, verejték, fabula és fikció. Azt hiszem, Darvasi László legújabb kötete éppen ezzel a koncepcióval játszik el – bár itt mindenki csak egy novellát kap, fukar a szerző, hiába.

Az író, költő, publicista hatvanadik születésnapjára kiadott kötetnek, *Az év légiutas-kísérőjének* novellái a fülszöveg szerint „igazi mesternovellák”. Olyanok e szövegek, mintha a szereplők regényét írnák meg, azt az egyet, amely adatott nekik, mert ennél többet nem lehet a periferialétből kifacsarni; ez a kicsi, a lekicsinyített ember esszenciája, amelynek egyetlen cseppje is mar. De látszólag ennyi van belőle: egyetlen csepp.

Nem lehet hát terjengeni, csapongani, mint egy regényben, a választott műfaj okán nincsen hozzá tér. Szinte érezni a rengeteg húzás, kihagyás, tömörítés nyomát. Olyannyira nincs a kötetben felesleges mondat, hogy néhány szöveg balladisztikussá válik. A homályt néhol csak többszöri olvasással lehet eloszlatni, a sűrítés sokszor megakasztja a szöveg sodrását, ami nem biztos, hogy jót tesz a befogadói élménynek, szakmai szempontból viszont tiszteletre méltó, szinte tanítani való az a következetesség, amellyel Darvasi a szövegekből húz. Eltűnik minden sallang, csak a szikár lényeg, látszólag csak a történet marad, rövid mondatokban, bekezdésekben elbeszélve.

E módszer meglátásom szerint a történetek hitelességének is jót tesz: a szereplők egymás szavába vágunk (kivéve azokban a novellákban, ahol kö-

vetkezetesen szabad függő beszédben „szólalnak meg”), elharapják a mondataikat, nem ömlengenek, megszólalásaik ökonomikusak, emellett pedig a történet is pörög, gyors váltásokkal rohan előre. Nem is nagyon találunk a kötetben hosszú novellát: egyetlen, tizennégy oldalas novellától eltekintve (amely szöveget viszont a szerző jelenetezéses technikával és tipográfiailag is tagol) egyik szöveg sem hosszabb kilenc oldalnál.

A kötet novellái, szemben Darvasi korábbi műveinek jelentős részével, nem mágikusak, inkább a már a 90-es években kimunkált (már a korábbi, *Isten, haza, csal* című Darvasi-kötetben is megmutatott) „kisrealista” szövegvilághoz állnak közel. Egy-egy személy életét tömörítik magukba: akár egy teljes regényre való jellem- és sokszor akár történetanyagot kondenzálnak pár oldalnyi sűrű szöveggé – még ha eleinte úgy is tűnt, hogy ennyi a legtöbb, amit egy-egy választott szereplő történetéből az író ki tud facsarni. Szó, ami szó, a szereplők nem hétköznapi figurák, semmiképpen sem átlagemberek. Lekicsinyített emberek, de nem *kisemberek*: egy, a társadalomból kivonuló színész, egy ex-focikapus porszívóügynök, egy kapcsolati zavaros, a volt tanárnője után járó diák, randevúzós özvegyek, menekült szír család, gyilkosságba eső kiskamasz. Szinte mindegyikük a maga módján rendkívüli. Úgy térnek el az átlagostól, ahogyan paradox módon mindenki eltér tőle. Darvasi remekül oldja meg azt, hogy az átlagember regény terjedelmű történetéről lehántja az átlagosat, azt, ami sokakban közös, tehát potenciálisan unalmas – és éppen így kap novella-terjedelmű, hétköznapiak tűnő embereket mozgató, de rendkívüli történeteket. Mintha a novellák mögött hosszas kutatómunka húzódná. Mintha a szerző hosszasan tanulmányozta volna a falvak, kisvárosok szürkének látszó figuráit, hogy következetesen lepároljon mindent, ami átlagos bennük, azért, hogy ezt majd ki tudja vonni a történetekből.² Ami marad, az a hétköznapi keretben kimerevített rendkívüli, váratlan, meglepő, sőt, hátborzongató: a nyomozó, aki tudván tudja, hogy a gombapaprikás, amit eszik, potenciálisan mérgezett; a lány, aki mintegy bosszúból megöli a családon belüli erőszakot *elszenvedő* anyját; az elvált férj, aki új élettársától visszacsábítja magához immár az agyvérzéstől magatehetetlen feleségét.

A szerző sokszor kikacsint, ironikusan játszik rá azokra a becsontosodott, prüd és idegesítő társadalmi normákra, amelyek meghatározzák a novellák terét, keretét: „Jakabné három éve hagyta el a férjét, Jakabot, váratlanul és különösebb előjelek nélkül, aki pedig osztályvezető volt, komoly ember. [...] A környezetet fölzaklatta Jakabné döntése. Egy osztályvezetőt negyed évszázad után mégsem szokás egyik napról a másikra elhagyni.” (108–109.)

A szóválasztás („fölkaklatta”) és a mondatok hossza is jól jelzi azt a nyelvi fukarságot, amelyet a szerző végig játékban tart. De nemcsak amiatt érdekesek a fentihez hasonló reflektív, leíró részek. Mintha az elbeszélő tudatosan távolodna el a miliótól, amelyben szereplőit mozgatja, mintha ő maga felülről szemlélné az eseményeket. Nem vagyok benne egészen biztos, hogy ez jó döntés volt-e a történetek koherenciája és hitelessége szempontjából. Mindenesetre a narrátori hang ítéletet nem mond, többnyire a tényeket rögzíti.

Persze a rövid, pattogós mondatok a humor eszközként is szolgálhatnak: „Ha egy gombaszakértő gombamérgezés következtében hal meg, akkor az ember joggal gondolhatja, hogy valami nincs rendjén. A gombaszakértő felesége kora délelőtt értesítette a hatóságokat, hogy elhunyt a férje. Feltehetően gombamérgezés következtében.” Így kezdődik a kötet legelső novellája, s az ismétlés egyrészt hangulatteremtő funkcióval bír (érzékelteni, hogy a feleség beszélt már a rendőrökkel, és hivatalos, tárgyias hangnemben mondta be az eset részleteit), másrészt némi angolos humort és nem utolsósorban iróniát is csempész a szövegbe. E humor, bár többször fel-feltűnik, nem válik meghatározóvá a kötetben, hiszen sokkal inkább olyan érzelmek és hangulatok uralják, mint a megrökönyödés, az elborzadás, a meghökkenés, a feszengés, sőt, néha a lemondás, az apátia. A kötetten végigvonuló irónia pedig korántsem valamiféle felszabadító, játékos darabja a szerző eszköztárának. Sokkal inkább a kifacsart, visszás élethelyzetek terméke.

A kötet mindezek ellenére nem mentes az apró hibáktól sem. Ha nyelvezetében nem is hatásvadász, címválasztásában mégiscsak sikerült annak lennie. Ahogyan Codău Annamária is megállapítja *Az év légiutas-kísérőjéről* kritikájában,³ a cím figyelemfelkeltő, bár maga a motívum olyannyira sokadlagos és mellékes a kötetben, hogy végtére is az az érzése az olvasónak, hogy szervesen kapcsolódik hozzá.⁴ Szintén Codău jegyzi meg, hogy az olvasás előrehaladtával „egyre több szöveg indul sejtető, baljóslatú mondattal” – mely észrevétel egybevág egy fentebbi megjegyzéssel: a narrátori szólam néhol túlzottan elemelt, szervesen, krimielbeszélő-szerű, ami aláássa a szövegek intimitását. Természetesen az is megtörténhet, hogy tudatosan. A témák sokasága, azok mélysége és komolysága lehetetlenné is teszi, hogy a szerző folyamatosan intim, a cselekmény közvetlen közeléből „megszólaló” hanggal operáljon: van szó a kötetben családi és személyes titkokról, traumáról és bosszúról, a régi szerelmesben való csalódásról, gyilkosságról és öngyilkosságról, pletykáról és nem utolsósorban betegségről.

A fentiek tekintetében sem jelenthetjük azonban ki, hogy hatásvadászá válna a könyv, mivel az elbeszélő kivétel nélkül megértéssel fordul hősei

felé. Nem találunk a kötetben ítélezést az elbeszélő részéről, a hangnemet a tárgyiasság dominálja, még olyan szélsőséges esetekben is, mint amikor azt látjuk, hogy valaki önként adja oda az életét valamiért, amit a szemlélő nem is igazán érthet: „[Reiner] a munkásoknak is elszavalta a költeményt. Igazán jól sikerült az előadás, elégedett volt. [...] A végére ért. Reiner várt, végignézett a néma, még mindig nem mozduló munkásokon. Aztán arra gondolt, hogy amikor ütni kezdik, az bizonyosan olyan lesz, mint a nézők tapsa, amit már olyan régen hallott. És amit, az az igazság, hiába is akart, nemigen tudott elfelejteni.” (*Reiner verse*, 23.)

Az év légiutas-kísérője méltó születésnapra kötet. A novellák valóban mes-ternovellák, a tömörítés és a kimerevített jelenetelés bármikor tanítható lehetne velük. S bár az elbeszélői attitűd, az intimitás foka változó, a narrátor képes végig hitelesen szemlélni és bemutatni a vidéki porból felszedett, az átlagosságuktól megtisztított, önmagukban apró, mégsem kicsinyes, sőt meg-
rökönyítő, háborzongató, mégis hétköznapi történeteket.

JEGYZETEK

¹ Fehér Dorottya: „*A regényírásnál jobb állapotot nem ismerek*”, KULTer.hu, 2015. szeptember 11. Online: <https://www.kulter.hu/2015/09/a-regenyirasnal-jobb-allapotot-nem-ismerek>

² Bár az élettörténetek megtalálása és lepárlása is írói trouvaille: Darvasi egy Nyáry Krisztián által készített Buksó-epizódban említi meg, hogy *Az úr operaénekes lesz* sztoriját például készen kapta Oláh Zsuzsától, utána már csak formát kellett neki adnia. (Az említett rész a felvételben 32:20-nál.) *Darvasi László: A Darvasi mindig jobban fog, mint a Szív Ernő*. Online: <https://24.hu/kultura/2022/10/11/podcast-bukso-darvasi-laszlo-nyary-krisztian>

³ Codău Annamária: „mit tudunk mi a haldoklók gondolatairól?”, KULTer.hu, 2023. január 31. Online: <https://www.kulter.hu/2023/01/darvasi-laszlo-az-ev-legiutas-kiseroje-kritika/>

⁴ Maga a szerző így magyarázza a címadást: „A kötet mottójában két légiutas-kísérő beszélget, miközben a repülőgép épp Magyarország felett halad, ahol ezek a novellák történnek.” Dzubák Tamás: *Istennek van humora? – Látogatóban Darvasi László író otthonában*, kultúra.hu, 2022. október 17. Online: <https://kultura.hu/istennek-van-humora-latogatoban-darvasi-laszlo-iro-otthonaban/>

Márton László

TÉVKECSKE, PUSZTAFÜGEPÁLINKA

JOHANNA SEBAUER: *NINCSHOF*. ROMAN. DUMONT BUCHVERLAG,
KÖLN, 2023.

Ez egy első kötet. Egy regény. Helyszíne a Fertőzug, vagyis a régi Moson vármegye Ausztriához csatolt része. Isten háta mögötti vidék. A település, Nincshof („Nincsudvar” vagy „Nincstanya”) fikció, de a szomszédos községek léteznek: Andau (Mosontarcsa) és Tatten (Mosontétény). Ez volt a Hanság északi része, de még az első világháború előtt lecsapolták, végrehajtva ezzel a Kárpát-medence egyik brutális tájrombolását.

A cselekmény két szálon fut.

Egyrészt Nincshof polgármestere fejébe veszi, hogy a települést kitorlí a kollektív emlékezetből, és ha senki sem tartja számon Nincshofot, nem is kell adót fizetni, sem egyéb közterheket viselni. Cinkosává szegődik két helybéli férfi, a filozofikus hajlamú, posztstrukturalista olvasottságú Valentin Salmerak és a szoknyavadászatból kiöregedett Sipp Sepp. Ők az oblivisták, vagyis felejtéspártiak. A szót Valentin alkotja meg (tanult latinul) az „obliviscor” igéből. Az oblivista triumvirátushoz csatlakozik egy idős, de vagány özvegyasszony, Erna Rohdiebl. Az ő Úrbér utcai (urbarialgasse-i) házában, uzsonna közben szövögetik vicces terveiket az oblivisták, például hogy leszerelik a helységnévtáblákat, frissen felhordott sertéstrágyával elriasztják a kerékpárosokat a nincshofi bicikliútról, és az eisenstadti (azaz kismartoni) helytörténeti gyűjteményből kilopják a Nincshofra vonatkozó dokumentumokat.

Másrészt Bécsből Nincshofba települ egy habókos értelmiségi házaspár. Az olasz származású férfi, Silvano Mezzaroni eredetileg építész volt. Nemrég azért költözött feleségével és nyafogásra hajlamos kamasz lányával Nincshofba, hogy belevágjon az állattenyésztésbe. Van hat darab tévkecskéje („Irrziege”), amelyek valójában nem kecskék, hanem Peruból hozott,

apró természetű lámaféleségek, amelyek a kozmopolitizmus megtestesítőiként borzadályt ébresztenek a tősgyökeres nincshofiakban. Az asszony, Isa Bachgasser depresszióra hajlamos, kiégett dokumentumfilm-rendező, aki Nincshofban semmi egyebet nem akar, mint megismerkedni a környék ősi mondáival.

Mezzaroni összebarátkozik egy helyi borással, aki megszimatozza a nagy lehetőséget: a tévkecskékkel fel lehetne lendíteni a falusi turizmust, és ő a látogatóknak eladhatná jóféle nincshofi borát. (Kóstoltam fertőzugi bort: nem ajánlom. Az oblivisták sem bort isznak az Úrbér utcai házban, hanem Pusztafeigenschnapsot, magyarul pusztafügepálinkát, hozzá pedig az Erna Rohdiebl sütötte pusztafügelekváros palacsintát falatozzák.)

A fentiekből következik, hogy a tévkecskék lesznek – ha mondhatom így – a vizsály almái. Mert ha a borász érdekei érvényesülnek, és özönlenek Nincshofba a cukiságra (valamint a fertőzugi borra) szomjas turisták, akkor az oblivisták célja meghiúsul, Nincshof nem tud elmerülni a feledés (amúgy lecsapolt) mocsarában.

Tovább nem mesélem, ízelítőnek talán ennyi is elég. Inkább azt mondom el, miért vagyok elégedetlen ezzel az egyébként nem érdektelen és nem tehetség nélkül írt munkával.

Először is: Johanna Sebauer kapcsolódik egy jelentős osztrák elbeszélői hagyományhoz. De nem gazdagítja. Sarkosan fogalmazva: a *Nincshof* afféle felvizezett Klaus Hoffer. Utóbbi pedig afféle kilúgozott és lebutított George Saiko. (De még Rilke fiatalkori kisregénye, a távoli őseről írt *Christoph Rilke kapitány szerelme és halála* is eszünkbe juthat: az is Magyarország nyugati peremén játszódik, és drámai módon vet számot a történelem mocsarával.) Hoffer, legalábbis főművében, a *Bei den Bieresch (A béreseknél, 1982)* című regényben egyrészt a *Száz év magányt* író García Márquez, másrészt (és ez már mulatságos) az általa teljesen félreértett *Puszták népét* író Illyés Gyula epigonja. (A csávónak meg sem fordult a fejében, hogy a mezőgazdasági cselédek nyomorúságát bemutató Illyés-mű szintiszta valóságreferencia. Más szóval: szociográfia. Szürrealista látomásnak olvasta, mintha Franz Kafka vagy Jorge Luis Borges írta volna.) Hoffer osztrák igazodási pontja viszont Saiko, akinek *Der Mann im Schilf (Ember a nádasban, 1955)* című regénye csakugyan megrendítő, nagy remekmű. Mégpedig azért, mert Saiko ugyanolyan eredményesen néz szembe tragikus emberi sorsokon keresztül a történelemmel mint mocsárral, akárcsak Rilke. (Saiko műve az 1934-es ausztriai náci puccskísérletet dolgozza fel, és szintén egy mocsaras peremvidéken játszódik.)

És ebből adódik másik lényeges kifogásom. A fiatal író nem tud mit kezdeni a maga választotta témájával, a felejtéssel. Ugyanis a történelmi emlékezettel sem tud mit kezdeni, sőt, azt észre sem veszi. Ausztriában, azon belül Burgenland tartományban nagyon is jól működik a felejtés. Elfelejteni azonban főleg égbekiáltó bűnöket lehet. A Lackenbach (Lakompak) mellett 1940 és 45 közt üzemelő koncentrációs tábor például el van felejtve. Rechnitz (Rohonc) község oblivistái pedig olyan eredményesek, hogy máig nem sikerült megtalálni azt a tömegsírt, ahová a háború utolsó pillanatában meggyilkolt több száz magyar zsidó munkaszolgálatost elkaparták. Ilyen bűnök az igazi oblivizmus céltáblái, nem pedig Erna Rohdiebl csínytevése, aki éjszakánként titkon megfürdik a szomszédasszony medencéjében.

Azt már csak mellékesen mondom, hogy a szerző arról sem vesz tudomást, hogy a Fertőzugban valaha, nem túl régen magyarok is éltek. Nem telepítették ki őket, nem esett bántódásuk, de unokáik, dédunokáik ma már nem tudnak magyarul, és nincs magyar identitásuk. Ennek pedig megvan az oka. De a táj magyar múltja is megvan, és a néphagyományt firtató Isa Bachgassernek bele kellene ütköznie. De hát maga a szerző sem ütközött bele.

Egy szó mint száz: bízzunk benne, hogy Johanna Sebauer egyszer majd jó könyvet fog írni. Ez most még nem az.

TALÁLT VERSEK

Csokonai Vitéz Mihály

(1773 – 1805)

AZ ÉJ ÉS A CSILLAGOK

Éltemnek fényes hórizontja
Dült borzadó setéteességre,
A bűk mord éje gyászba vonja,
Több víg napom nem száll az égre.–
Két szép szemecskék engemet
Megvívásztalhatnak magok:
Űzzétek el hát éjemet
Ti, két halandó *csillagok!*

(1803)

TARTÓZKODÓ KÉRELEM

A hatalmas szerelemnek
Megemésztő tüze bánt.
Te lehetsz írja sebemnek,
Gyönyörű kis *tulipánt!*

Szemeid szép ragyogása
Eleven hajnali tűz,
Ajakid harmatozása
Sok ezer gondot elűz.

Teljesítsd angyali szókkal,
Szeretőd amire kért:
Ezer ambrózia csókkal
Fizetek válaszodért.

(1803)

NÉVJEGY

A testeket mindig kettő nőről a köreket,
mert egyedül raggni lehet az embert nem szabad.

A legelőbb körökben fordul a szék,
a köresekben a nő és a körülben a férj testei.

A belső plató legelőbb körökön nap sugarait
nem lövi meg semmi, a lélek elemét

a halál utáni megpedik ^{hajjalon} ~~talpon~~ bontja meg a nap.

Szente Miklós

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap,
Petőfi Kulturális Ügynökség – Magyar Kultúráért Alapítvány

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 120, fél évre 60, negyedévre 40 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben vesszük föl.

ISSN 1220-5982